CRITIEK
DER
DIETSCHE BEWEGING

Fecisti patriam diversis gentibus unam

DOOR HUB. CUYPERS Jr EN Dr AUG. CUYPERS

UITGEVERIJ „OISTERWIJK" TE OISTERWIJK (N.-Br.) — 1935

25 A

CRITIEK DER DIETSCHE BEWEGING

CRITIEK
DER
DIETSCHE BEWEGING

DOOR HUB. CUYPERS Jr. EN Dr AUG. CUYPERS

UITGEVERIJ „OISTERWIJK' TE OISTERWIJK (N.-Br.) – 1935

CORRIGENDA

Ten gevolge van veranderde pagineering moet gelezen worden:

In het „Woord vooraf"

3de regel van boven:	i. pl. v.	19 tot 44 —	23 tot 48.
14de „ „ „	„	45 tot 47 —	49 tot 51.
16de „ „ „	„	12 —	16.
23ste „ „ „	„	50 —	54.

Verder op

p. 28, noot 10	i. pl. v.	p. 51 v. —	p. 55 v.
p. 39, noot 10	i. pl. v.	p. 22 —	p. 26.

WOORD VOORAF

Deze brochure is grootendeels een bewerking van artikelen, welke in den loop van 1934 in het maandblad Aristo- *) gepubliceerd werden.

De hoofdzaak van ons betoog is te vinden van pag. 19 tot pag. 44 ; de tendentie daarvan is reeds voldoende aangeduid in de drie teksten, die bij wijze van motto aan het geheel vooraf gaan. De vrij uitvoerige inleiding daarentegen, waarin wij pogen het ideologisch kader der Dietsche beweging te schetsen, en waardoor zich de lezer bij gemis aan een minimum van theologische of philosophische scholing afgeschrikt zou kunnen voelen, kan desnoods gemist worden. Wij meenden daarin de opvatting te moeten bestrijden, welke reeds voor ruim een halve eeuw het eerst geformuleerd werd door den nationalistischen heresiarch Paul de Lagarde (pseudoniem van Boetticher): „Nationen sind Gedanken Gottes".

Ofschoon wij ons catholieke standpunt in enkele gevallen (en in het bijzonder van pag. 45 tot 47) niet hebben willen of kunnen verhelen, gelooven wij, dat dit alleen voor de aanhangers van het calvinistische neo-nationalisme, zooals het Kristlik Frysk Selskip (zie pag. 12), een bezwaar kan zijn ons betoog in de groote lijnen te aanvaarden.

Wordt door deze brochure het inzicht in de beteekenis en de consequenties der „volksche" beweging verdiept en zal vooral de jongere generatie het gevaar beseffen van zekere op haar werkende buitenlandsche invloeden, dan is ons doel bereikt.

Het grootste gedeelte dezer brochure is uit de pen van den eersten onderteekenaar; de tweede schreef alleen het laatste opstel, dat begint op pag. 50.

Amsterdam, op den feestdag der Bekeering
van den Apostel Paulus A. D. 1935.

Hub. CUYPERS Jr.
Dr Aug. CUYPERS

---

*) In opdracht van „Soli Deo" te Nuland uitgegeven door de Uitgeverij „Oisterwijk" te Oisterwijk (N.-Br.)

„Omnipotens sempiterne Deus, in cuius manu sunt omnium potestates et omnium iura regnorum : respice ad Romanum benignus Imperium; ut gentes, quae in sua feritate confidunt, potentiae tuae dextera comprimantur."

Oratie op Goeden Vrijdag (ten tijde van het Heilige Roomsche Rijk)

„N'oublions pas surtout que si des ancêtres de notre race, dans une campagne glorieuse, s'emparèrent un jour de Rome, leur courage a failli être funeste à leurs enfants, et que nous fûmes sauvés avec le Capitole."

Thierry Maulnier (1930)

„Sollte jemals irgend einer Macht auf Erden der Anspruch zugebilligt werden, uns Deutschschweizer nur deshalb zum Deutschen Reich zu schlagen, weil wir auch deutsch sprechen, so wuerden wir lieber diese Sprache (und damit die Sprachgemeinschaft mit dem deutschen Volke) aufgeben."

Neue Zuercher Zeitung (Sept. '33)

P O L I T I E K

Ons „volksche" nationalisme

De onder den titel Volkseenheid gebundelde voordrachten, welke op de tweede studenten-conferentie te Zeist (April j.l.) gehouden werden, kunnen, gezien de qualiteit der sprekers, geacht worden een uitstekend oriënteerend compendium te vormen van de opvattingen en argumentaties, die gangbaar zijn in milieu's van volksch-nationale of Dietsche observantie in ons land. In tegenstelling namelijk met de eerste zgn. „volkseenheid" -conferentie (Mei 1934), voor welke o. m. prof. Huizinga zijn geschrift Nederlands Geestesmerk concipieerde, plaatsten zich de organisators der tweede conferentie op een breeder, Groot-Nederlandsch standpunt, moest hier de zgn. volksche vraag meer tot haar recht komen, hetgeen onder de auspiciën van Gerard Knuvelder dan ook geschiedde. Dat was de frissche wind, die ditmaal over Woudschoten blies.
Het huidige begrip „voelkisch", waarvan „volksch" de Dietsche echo is, moet een neologisme zijn uit de Los-von-Rom-beweging, dateert dus eerst van ca. 1900. Het releveeren van dit begrip bij de bepaling onzer volkseenheid blijkt nu reeds dit resultaat gehad te hebben, dat er op de laatste conferentie over drie onderscheiden nationaliteitsbeseffen gesproken moest worden. Prof. A. A. v. Schelven nam voor zijn rekening „het Nederlandsche volksbesef in Noord-Nederland"; dr. H. W. E. Moller „het Zuid-Nederlandsche nationaliteitsbesef"; prof. G. Gosses „het Friesche nationaal besef". De bundel ware dan ook beter betiteld geworden met „Volksdrieeenheid".
De laatste spreker heeft er voor gezorgd, dat het niet alles winst was, wat de nieuwe „voelkische Einstellung" aan de taal van van Maerlant bracht. Gelijk b.v. magister Doodkorte O.P., die van „de eigene en aparte Fryske naesje" spreekt, is ook Gosses overtuigd van het bestaan eener Friesche natie binnen onze landsgrenzen. Nu deelde hij wel mede, dat het Nederlandsch voor de Friesche rechtzinnigen, dank zij o. m. den Statenbijbel, „een min of meer sacrale beteekenis had, gelijk het Latijn bij de katholieken"; maar dit verhinderde hem niet, even later dit pendant op de bekende leuze „In Vlaanderen Vlaamsch" te laten hooren: „Ik zou den kerkeraden en predikanten, welke het Friesch als kerk- en kanseltaal niet toelaten, willen toeroepen: Staakt uw verzet, het komt immers toch".
Is het nu misplaatste sentimentaliteit, wanneer wij het hevig be-

treuren, dat een taal in de waarde-hiërarchie wordt neergestooten van een plaats, die zij om reëele historische motieven heeft veroverd? In ieder geval zouden wij ons niet zoo goedschiks bij deze degradatie hebben neergelegd, als het de aanwezige Dietschers gedaan moeten hebben, die een en ander hadden te aanvaarden als een bitterzoete consequentie hunner volksche praemissen. De tactiek immers, waarmede dr. Moller voor eenige jaren in de Tweede Kamer de Dietsche zaak in Friesland meende te kunnen redden, door n.l. het Friesch op één lijn te stellen met de Nederlandsche dialecten, is destijds onmiddellijk — en terecht — door de verontwaardigde Friezen aan de kaak gesteld geworden, en kon bezwaarlijk nog eens worden herhaald.

Gerard Knuvelder, met wiens naam ook ditmaal weder een merkwaardige generatio spontanea van titulatuur verbonden bleek en die ons thans als Dr. G. Knuvelder wordt aangediend, schreef het inleidende betoog, getiteld „Volk en Staat".

In v. Schelven, Moller en Knuvelder hebben wij een trits van schrijvers (c.q. sprekers) van onverdacht Dietsche of Groot-Nederlandsche obedientie. Ter beantwoording nu van de vraag, of de politiek gerichte Dietsche beweging redelijk te fundeeren is, dan wel veeleer een ietwat hachelijk ondernemen geacht moet worden, zullen wij enkele hunner voornaamste uitspraken met de feiten confronteeren, waarbij wij veelal kunnen volstaan met hun uitspraken onderling te vergelijken; want hoe behoedzaam onze drie schrijvers heel hun politieke denken ook in zgn.„volksche" banen hebben geleid, in onbewaakte oogenblikken deelen zij ons dingen mede, die allerminst in het volksche denk-schema passen, maar daarom niet minder juist en waar zijn.

Verwijlend in een dier begripsdistincties, die, wanneer zij als basis moeten dienen voor practische consequenties, zelden of nooit congruent met de actueele realiteiten blijken te zijn, poneert Moller dit axioma: „Het Volk is het eerste, het hoogste, het eigenlijke. De Staat is het tweede, het ondergeschikte, het uitwendige". „Volk" is hier niet bedoeld als bevolking of massa, maar is voor Moller synoniem met natie, gelijk ook voor v. Schelven, die b.v. uit het Duitsch vertaalt: „Volk wil bij volk".

Moller's axioma, dat ook voor Knuvelder een thema met eindelooze variatie's is, kan als het eerste geloofsartikel eener politieke belijdenis in volkschen trant gelden, en zal op het eerste gezicht wellicht aannemelijker lijken dan b.v. deze stelling van den Franschen cultuurhistoricus Louis Dimier: „Dans l'ordre naturel des choses, la cité précède la nation". Nader onderzoek wijst evenwel iets anders uit. Bijvoorbeeld:

Bij Knuvelder lezen wij, dat van den „nationalen staat" der

moderne tijden, die leert: „ieder volk (natie) zijn eigen staat", wèl te onderscheiden valt de „nationaalstaat" (sic) der Renaissance, die nl. „een politieke creatie is van boven af, door den vorst gevormd, doorgaans uit meerdere volken, die hij tot één staatsvolk tracht te versmelten", en als voorbeeld van dit laatste geval noemt Knuvelder o. a. Frankrijk. Wie niet Julien Benda heet zal het met Knuvelder's kijk op de Fransche historie in quaestie volledig eens zijn: Frankrijk in de Renaissance (en zelfs lang daarvoor) „een politieke creatie van bovenaf", berustend „primair op politieke krachten".

Nu komt evenwel v. Schelven roet gooien in het gerecht der beide juist geciteerde Dietsche ideologen. Na betoogd te hebben: „De natie is niet steeds de bevolking van den Staat. Natie en bevolking zijn hetzelfde wanneer de heele natie, en de natie alléén, onder één beheer is vereenigd", voegt hij daaraan toe: „Zoo is het in Engeland, in Frankrijk (wij spatieeren. — Cr.). De bevolking is daar de engelsche en fransche natie".

Ware v. Schelven wat listiger geweest, dan zou hij — gelijk in het politieke Dietsche kamp te doen profijtelijk en dus gebruikelijk is — veeleer hoog opgegeven hebben van allerlei regionalismen in Bretagne, Elzas, Artois, Languedoc enz. Nu evenwel bevestigt hij iets, wat wij weliswaar reeds wisten [1]), maar wat wij toch gaarne ook nog eens van Dietsche zijde zelf verkondigd vinden, dat n.l. blijkens het geval-Frankrijk door een politieke creatie en politieke krachten uit meerdere stammen of volken op den duur een natie in den blijkbaar gewenschten zin des woords kan ontstaan; dat wij over de volken en naties een nuchterder en zakelijker zienswijze mogen huldigen dan de „Voelkischen", welke met Paul de Lagarde belijden, dat de naties „Gedanken Gottes" zijn; dat ettelijke eeuwen van samenleving der Belgische bevolking in één Staat een niet te onderschatten factor van „natie"-vorming geacht mogen worden; kortom, dat Moller's axioma meer schijn dan historische werkelijkheid voor zich heeft.

De volkstaal is het eenige cultuurelement, dat onbetwistbaar op een zekere Dietsche saamhoorigheid wijst. Voor vele Dietschers, speciaal die van den ouderen, traditioneelen stempel, is de heele zaak hiermede opgelost, daar zij nog vast gelooven in wat p. W. Schmidt S.V.D. „die unheilvolle Identifizierung von Volk und Sprache" noemt. Tot deze linguistische monomanen behoort zonder eenigen twijfel, ondanks zijn vage uiteenzettingen met weifelende neigingen van anderen aard, ook dr. Moller; hoe zou

---

[1]) Men vergelijke desgewenscht Critiek der Dietsche Beweging (Oisterwijk, 1935), p. 31, noot 14.

hij er anders toe komen, ons met zooveel beslistheid — om niet te zeggen: bravour — te verzekeren, dat bezuiden de Belgische taalgrens „wij op een heel ander volk stuiten", maar Oostwaarts deze ontmoeting eerst plaats heeft bij de Slaven? In een critiek op de Dietsche beweging hebben wij dit soort monomanen voorgehouden dat zij, eenmaal conclusie's van politieken of nationalen aard trekkend uit een taalverbreiding, met gelijk recht voor een Niederdeutschland, dat mede ons land omvat, kunnen ageeren, dat door hun opvattingen de weg voor zekere Pangermaansche aspiraties op zijn minst geëffend wordt.
Hoort nu, hoe dr. Moller over de linguistische quaestie „Niederdeutschland" denkt.
Hij meent, dat „de natuurlijke mogelijkheid" er is voor een West-Germaanschen volksstaat van de Noordzee tot aan de Slavische grenzen, en vraagt dan: „Zou het zoo ongezond (sic), of onmogelijk, of ongewenscht zijn, dat misschien in de toekomst een volk zich ontwikkelt uit naast elkaar levende kleinere naties, en bij elkaar hoorende naties, die samen een Nederduitsch volk zouden kunnen vormen? Geen Staat zonder meer, maar een Nederduitsch volk".
De argeloosheid, waarin hier een voorlichter onzer spes patriae met het Pangermaansche vuur speelt, zou ons tot wanhoop moeten brengen, wanneer hij in stede van een gewaardeerde specialiteit op onderwijsgebied in zijne partij een mentor ware in zaken van buitenlandsche politiek. Dr. Moller heeft o. i. kwalijk de waarschuwing begrepen, die in Horst Becker's kernachtige formule steekt: „Volkskunde ist noch keine Politik. Sie bereitet die Politik nur vor" [1]).
Welke politiek bereidt Moller hier voor? Welke, sinds ruim een eeuw gekoesterde en vaak genoeg uitgesproken onstuimige verlangens naar de West-Europeesche riviermonden zullen te zijner tijd over de begripsdistinctie Staat-Volk heenstormen? Zou ook ditmaal, gelijk zoo vaak in de geschiedenis, de „natuur"niet wat steun en hulp van de „politieke creatie" kunnen gebruiken? Liggen ook de grondslagen van dat hyper-organische nationalisme, welks paroxysme in Centraal-Europa wij thans beleven, niet goeddeels in dynastieke annexaties van bovenaf door Frederik II en Bismarck? [2]). In zooverre het antwoord niet reeds in de vragen is vervalt, wordt het ons, mutatis mutandis, van Dietsche zijde zelf gegeven: „Vlaanderen en Holland moeten door den aan zijn taak

---

[1]) In Was will Volkskunde? (Stuttgart, 1934), p. 29.
[2]) Men bedenke hierbij, wat nog in 1856 Bismarck kon verklaren: „Es gibt kein deutsches Volk. Unsere Politik ist das Aufgehen Deutschlands in Preussen" etc.

aangepasten eenheidsstaat voor elkaar rijp gemaakt worden. Een waarheid als een koe. Niet de Hollandsche Staat zal Holland rijp maken voor Vlaanderen" [1]). En zoo is het ook: de Staat of „het ondergeschikte" in dienst van de Natie of „het eigenlijke". De Pangermanen zullen, eenmaal dit soort volksche axioma's aanvaard zijnde, zich met recht op de door ons Tweede Kamerlid gesignaleerde „natuurlijke mogelijkheid" kunnen beroepen, een mogelijkheid, die even goed vandaag als morgen in een staatsorganisme tot actualiteit gebracht verdient te worden; zij zullen er eveneens terecht op kunnen wijzen, dat van den anderen kant de mogelijkheid eener nationale samenleving van Neder-, Middel- en Hoogduitschers in het huidige Pruisen-Duitschland duidelijk is aangetoond.

Zoo is ten opzichte van het landsbelang tout court de tweede studentenconferentie stellig geen vooruitgang geweest vergeleken bij de eerste, waarop prof. Huizinga zeide: „Over Delfzijl en Vaals loopt de grens tusschen West- en Middel-Europa. In onze westelijkheid ligt onze kracht en de reden van ons bestaan". En Moller's besproken passus meenen wij opnieuw te mogen noteeren met: „Habemus reum Thiudiscum confitentem!"

Instructief en niet verstoken van hevig dissoneerende toekomstmuziek zijn de opmerkingen, die Moller en v. Schelven ten beste geven over de Zuid-Nederlandsche cultuur of aard in verband met de Groot-Nederlandsche. De eerste oordeelt als volgt: „In het Brabantsch-Vlaamsche volk hebben wij heel vroeg en heel lang een eigen cultuur gehad, de eerste hooge beschaving van het Nederlandsche volk. Onze cultuur is in het Zuiden ontstaan en gegroeid, in Limburg-Brabant-Vlaanderen". De Zuidelijke Nederlanden acht hij „Nederlandsch tot in het diepst van hun wezen, maar anders dan in het Noorden, anders ook om deze reden, omdat zij eer Nederlandsch zijn geweest dan het Noorden". Tot de voornaamste oorzaken van dien Zuidelijken voorsprong rekent Moller de omstandigheid, dat er „het Christendom al eeuwenlang gevestigd was, toen dit in het Noorden nog niet of weinig bekend was". Dan was het verder een Zuid-Nederlander, Jacob van Maerlant, die reeds in de 13e eeuw begonnen is het Algemeen Nederlandsch te vormen. En tenslotte: „Wij moeten goed beseffen, dat het Zuiden het deel is, dat de Fransche invloeden tegenhoudt", dat het altijd een levendig nationaal besef heeft gehad, „gezien den hooge bloei van zijn volksbeschaving".

Maar nu neemt de gereformeerde prof. v. Schelven het woord,

---

[1]) Ir. J. E. de Langhe in De Grondbeginselen van het Dietsche Nationaalsolidarisme (s.d.), p. 25.

en als het eerste (z. i. natuurlijk niet onoverkomelijke) bezwaar tegen een Groot-Nederlandsche hereeniging noemt hij: „Wat het Zuiden betreft: dat dit nooit zichzelf heeft kunnen zijn; dat het onder dien politieken druk maar nooit toegang kon krijgen tot de gebieden eener hoogere cultuur van eigen stempel, en dat er na den overgang van de 16e op de 17e eeuw zoo goed als geen Protestantisme bestaan heeft, zoodat . . ." etc.
Dat ondanks of misschien wel juist mèt zulke verschillen de „beide volksdeelen elkaar uitstekend aanvullen " (Moller) stond natuurlijk bij voorbaat vast, wordt op hunne wijze ook door de Pangermanen steeds beweerd, mitsdien gaarne door ons voor kennisgeving aangenomen. Maar intusschen leggen de beide hierboven gerefereerde opvattingen niet alleen een diepen conflictsgrond open, maar raken zij tevens den cardo quaestionis der volksch-georiënteerde betoogen in den besproken bundel: wat eigenlijk een Nederlandsche cultuur of volksbeschaving is.
Moller moet zelf wel gevoeld hebben, hoe zwak hij kwam te staan tegenover zijn gereformeerden collega, nadat hij eenmaal het volksch-nationale standpunt als het eenig juiste had aanvaard. Immers: met die „eerste hooge beschaving van het Nederlandsche volk" kan bezwaarlijk een andere zijn bedoeld dan die der Bourgondische periode, en de Bourgondische staat is, gelijk Huizinga ergens opmerkt en aantoont, „in zijn cultuur nooit anders dan overwegend Fransch geweest" [1]); dat reeds eeuwenlang gevestigde Christendom kwam er rechtstreeks uit het Latijnsche Zuiden, had niets met eigen Dietsche geaardheid, met een beschaving van „volksche" makelij van doen; die van Dietsche zijde zoo gaarne geroemde van Maerlant heeft heel zijn geestelijke hebben en houden uit Latijnsche en Fransche bronnen geput, was niets anders en kón niet anders zijn dan de heraut der Romaansche cultuursuperioriteit in deze lage landen. Zoo zou men, meenen wij, voort kunnen gaan, zonder een haarbreedte af te wijken van de historische waarheid. Wanneer Moller dit alles verzwijgt om er de traditioneele mystificatie over de beteekenis van den Gulden Sporen-slag voor in de plaats te geven en het Zuiden als een bastion tegen Fransche invloeden voor te stellen, schijnt hij zich te beijveren, ons logische vermoeden te bevestigen, dat wij voor ruim een jaar elders aldus uitspraken: „De catholieke Dietschers zullen hun protestantsche landgenooten slechts kunnen winnen en gerust stellen door het cultiveeren eener fel anti-Latijnsche gezindheid, door een uitgesproken citra-montaansche denkwijze op elk gebied, waar men buiten de dogmatische minimumeischen kan. Anti-

---

[1]) In zijn Tien Studiën (1926).

Latijnsche animositeit alleen zal voor vele Protestanten hetuɐl p van een vereenigd Dietschland aannemelijk kunnen maken." Hiermede hebben wij dr. Moller met zijn talrijke volgelingen in het Zuiden geplaatst voor een dilemma, waaraan o. i. geen ontkomen is; hij zal òf de volksche ideologie kunnen blijven huldigen, maar zich dan moeten neerleggen bij de door v. Schelven uitgesproken capitis deminutio van het Zuiden; òf Athene en Rome, niet bloed en bodem, als de fundamenten, de bronnen onzer beschaving moeten erkennen, en dan met recht en reden het Zuiden tot voorbeeld kunnen stellen, — „waar de stralen van de Bourgondische zon eens verwarmend het land in lichtgloed zetten" (om de, als gewoonlijk wèl overwogen, woorden van zijn leerling dr. G. Knuvelder, vijf jaar geleden neergeschreven, nog eens te mogen herhalen). Wij zouden al ons werk in dienst dezer waarheid voor niets tellen, wanneer een Moller er te eeniger tijd toe mocht besluiten, met ons voor het laatste te opteeren.

Voor ongeveer een jaar schreef het min of meer gouvernementeele Weensche weekblad, de onvolprezen Christliche Staendestaat, deze wijze woorden: „Bei den romanischen Voelkern wirkt die innige traditionelle Verbundenheit mit Rom als Antitoxin gegen die Aufloesung der Christenheitsidee durch den Nationalgedanken. Der deutsche „Nationale" entbehrt dieses Gegengiftes, weil weite Teile des deutschen Sprachgebietes ausserhalb des „roemischen" Limes liegen". Mocht dr. Moller tot nog toe betwijfeld hebben, of datgene, wat hier van den Duitschen nationalist wordt gezegd, ook eenigszins voor den Hollandschen nationalist of Dietscher geldt, dan mogen hem door prof. v. Schelven op de studentenconferentie de oogen een weinig geopend zijn.

Wie zich door geen ijdele woorden en flatus vocis laat imponeeren zal thans ook moeten voelen, hoe nietszeggend en gratuiet dr. Moller's bewering is, dat het Zuiden „eer Nederlandsch dan het Noorden" is geweest, hoe willekeurig en aanmatigend vooral prof. v. Schelven's verdict, dat het Zuiden „nooit zichzelf heeft kunnen zijn", nooit een „hoogere cultuur van eigen stempel" heeft bereikt. De flagrante contradictie, die wij hier met begrijpelijk leedvermaak moeten constateeren, betreft de kern der quaestie voor hen, die de politiek-staatkundige „certi fines", als van ondergeschikt belang, zoo lichtvaardig overschrijden, en met het zeer vlottende begrip „natie" als leidstar langs allerlei volksche veldpaadjes meenen te kunnen dolen, zonder hopeloos (en b.v. tot in de kazernes van Potsdam, gelegen vóór de Slavische taalgrens) verdwaald te raken. „Malheur au vague! Mieux vaut le faux" heeft Ernest Renan eens gezegd, en Charles Maurras voegde erbij: „L'indéfini, c'est

le néant". Onze beide Dietsche coryphee͏̈n hebben zulke zorgen verre van zich geworpen. Zoekend naar de „Nederlandsche" volksbeschaving van eigen stempel belanden zij o. m., de een bij het Protestantisme, de ander bij van Maerlant, die dichtte:

„Wie verhief wilen so scone,
In die wereldt die Griexe crone,
Daerna Rome, nu Vrancrike?
Clergie deet al sekerlike".

Wij moeten het bij deze bespreking van enkele principieele punten laten, want de grenzen van een kroniekje werden àl te ver overschreden, wanneer wij de wanbegrippen, onjuistheden en vooral de „mensonges par omission", waarvan de besproken betoogen eigenlijk één aaneenrijging zijn, alle critisch onderzochten. Het bovenstaande volsta voor ditmaal om ons opnieuw te doen betreuren, hoe de „Dietsche" gedachte op politiek terrein de rede knevelt, het inzicht verblindt en de historie verdraait, zelfs in geschriften van zeergeleerde en hooggeleerde hand; om ons duidelijk te maken, dat het praesideeren dier gedachte oorzaak was, dat de tweede studenten-conferentie verre achterstond bij die, waarop Huizinga en Pompe het woord hebben gevoerd.

Opdat bij dat alles de „note gaie" niet zoude ontbreken, kwam in de inleiding van de reeds gesignaleerde pseudo-zeergeleerde hand de volgende suggestieve aardigheid te staan:
„Het historisch ideaal der Nederlandsche natie zoeke men niet in de 17e eeuw van Holland; men zoeke het in de Middeleeuwen, toen alle Nederlandsche gewesten hun dynamisch leven leidden. Dit historisch ideaal beziele het Nederlandsche volk tot daden van geloof: geloof aan de mogelijke grootheid van het Nederlandsche volk, aan een betere, schoonere tijd voor dit volk" etc. In denzelfden stijl hoorden wij op 6 Februari j.l. Knuvelder voor de studenten van „St. Thomas" te Amsterdam oreeren over „de vitale krachten uit de Middeleeuwen", die hij daar in dienst van het herstel onzer nationale gemeenschap gesteld wenschte te zien. Wanneer de Bourgondische zon, die voor vijf jaar tot de hier reeds geciteerde ontboezemingen aanleiding gaf, en de mythe-Oranje, die het daarna moest doen, dit jaar moeten plaats maken voor een ideaal uit de gewillige Middeleeuwen, moet Knuvelder daar wel zijn reden voor hebben. En al deze mythen of idealen werden met dezelfde souvereine allure gelanceerd; tijdens het lanceeren der „vitale krachten" in Februari althans, kon men een speld temidden van het geïmponeerde auditorium hooren vallen. Hoe moet het

dan ook een man als Knuvelder te moede zijn geweest, toen hij prof. v. Schelven tijdens dezelfde conferentie klakkeloos moest hooren mededeelen, dat onze lage landen „gedurende het grootste deel der Middeleeuwen alleen maar concurrentie-geest en veeten hebben gekend", toen prof. Gosses die aanbevolen dynamiek voor wat de Friezen betreft in dezer voege nader bepaalde: „De Saks, die is de nationale vijand, meer nog dan de Noorman, en de haat tegen den Saks is nationale haat!" Godlof, dat dr. Moller zijn leerling ter hulp kwam, door ons Nederlandsche volk inderdaad „uit kleinere zeer verwante en innig verbonden volken" geboren te laten worden, en ons kond te doen, dat hij het ongepast vond, dat men het in Holland waagt, de overwinning op de Vlamingen bij het Manpad „met roem te gedenken" [1]). Bij dit laatste begrepen wij, voor welke nieuwe mythe de historie had te wijken: de mythe der innige middeleeuwsche verbondenheid! Wat met die mythe in strijd is wordt weerlegd volgens de beproefde methode:

„Denn, so schliesst er messerscharf,
Nicht sein kann, was nicht sein darf."

Gelijk gezegd: de Middeleeuwen zijn gewillig. Maar nog gewilliger en niet blootgesteld aan gereformeerde spelbrekers is de praehistorie, waarheen het ons ongetwijfeld nog eens gegeven zal zijn de Dietsche historiographie, naar het voorbeeld der huidige Duitsche Ariosophen, te zien vluchten op zoek naar haar ideaal, naar een „geschichtsbildenden Mythus".
Mogen vóór dien tijd, die in Duitschland reeds is aangebroken, de Nederlandsche studenten een dringend verzoek tot Huizinga richten, naar hun conferenties terug te keeren!

CRITON.

Heemstede, Juli '35.

---

[1]) Moet de slag bij het Manpad nu maar liever geheel uit onze geschiedenisboekjes verdwijnen? Of zullen wij binnenkort een wacht moeten oprichten, om de gedenknaald, welke de v. Lenneps hier bij Groenendaal ter eere van Witte van Haemstede oprichtten, tegen Dietsche iconoclasten te beschermen?

INLEIDING

Genesis VIII, 21 of Apostolicum artic. I?

In zijn bekende Deutschlandbuch maakt Ehrenberg een opmerking, waarvan de juistheid in het laatste jaar voor eenieder, die de gebeurtenissen in Duitschland gevolgd heeft, onbetwistbaar is gebleken. Sprekend over de beteekenis der neo-calvinistische of zgn. „dialectische" theologie in het Duitsche geestesleven na den oorlog schrijft Ehrenberg daar: „Diese Theologie ist das Organ unseres Zeitalters, wie vor hundert Jahren der Idealismus, und was damals Dichtung und Musik bedeuteten, Aufgabe des Zeitalters, ist heutzutage die theologische Politik." Inderdaad verheugen zich sinds ettelijke jaren na den wereldoorlog de theologische faculteiten in Duitschland in een ongeloofelijken toeloop, en menige wijsgeerige of politieke verhandeling draagt er den stempel eener theologische verdieping, die onvoorwaardelijk toegejuicht zou moeten worden, wanneer de paden, die daarbij bewandeld worden, steeds even veilig waren als die der theologia perennis. De „theologia theutsch" gaat evenwel sinds eenige eeuwen haar eigen wegen.

Deze opleving der Protestantsche theologie, welker invloed op het politieke denken door Ehrenberg terecht gereleveerd wordt, openbaart zich sinds enkele jaren in twee tegenovergestelde min of meer extremistische richtingen. De leider der (alleen reeds om haar sterk oecumenische tendenties) in het buitenland meest bekende richting, n.l. de „dialectische", is de Zwitser Karl Barth. Van de reformatorische denkbeelden nam zij een alles overschaduwend zondebesef tot centrale gedachte harer politieke theologie; meer in zuiver Lutheraanschen dan Calvinistischen geest werkzaam, verzet zij zich dan ook tegen het begrip staatsgodsdienst, en vindt zij haar houding tegenover al het wereldlijke en tijdelijke bepaald door Genesis VIII, 21, waar God na den zondvloed zegt: „Ik zal voortaan den aardbodem niet meer vervloeken om des menschen wille, want het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd aan." 1) Voor haar staat dan ook vast, „dass keine Parteiparole das geringste mit der Gerechtigkeit Gottes zu tun hat", zij verzet zich heftig tegen elk „Hineindenken Gottes in die Ziele der Partei" 2) — zelfs als deze partij nationaal-socialisme of Dritte Reich heet. Onverbiddelijk het betrekkelijke, voorloopige, „bresthafte" van alle menschelijk streven aanwijzend, weigert zij „Gottes Walten irgendwie an etwas Kreatuerliches zu binden." In zijn rondschrijven van 8 Maart '33 sprak de Generalsuperintendent der Kurmark, Dibelius, het duidelijk uit: „Nicht das Volkstum, sondern das Gottesreich ist Gegenstand evangelischer Verkuendigung. Wir werden darin einig sein, dass das Evangelium im Gegensatz zu jeder menschlicher Ideologie steht, sie mag nationalsozialistisch oder marxistisch, liberal oder konservativ sein."

---

1) „Sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua".

2) Deze formuleeringen zijn uit Hans Asmussen's Politik und Christentum (1933), stellig het indrukwekkendste en best doorwrochte werk in zake politiek uit deze school.

Het is thans minder dan ooit de tijd, datgene wat in het bovenstaande tot critiek kan aanleiding geven breed uit te meten, nu de gansche wereld in stille of uitgesproken bewondering, in de theologen en pastoren dezer school de eerste tegenstanders ziet der nat.-soc. totaliseering, welke in openlijk en hardnekkig verzet tegen zekere verlangens der absolute machthebbers durfden treden. 3)

De andere theologische (o.i. meer Calvinistisch georiënteerde) richting stelde in het centrum harer staatsleer de almacht en willekeur Gods. Uitgaande van artikel I der Apostolische geloofsbelijdenis, waarin God als „Schepper van hemel en aarde" werd verkondigd, leerde reeds Calvijn dat ook alle aardsche gebeuren op Gods wil en praedestinatie berust, zag hij bijzonderlijk in het optreden der verzamelde uitverkorenen op deze wereld in zekeren zin wilsbeschikkingen van God. Deze nadruk is kenmerkend voor de (reeds door Zwingli aangekondigde) Zwitsersche reformatie, en is in de politieke practijk voor Genève, Holland, Schotland en Engeland (Cromwell, Milton), en N. Amerika zeer vruchtdragend geworden. 4) Hoe ook bij de Hollandsche en Fransche Calvinisten in Z. Africa de oud-testamentarische gedachte, een uitverkoren volk Gods te zijn, o.m. in hun houding tegenover de inlanders werkzaam is geweest, moge als bekend verondersteld worden. Op zulk een verbinding met God, welke eeuwenlang als een praerogatief der Moederkerk in Rome had gegolden, werd nu dus ook door gereformeerden, presbyteranen, puriteinen enz. aanspraak gemaakt. Met een beroep op het genoemde artikel van het Apostolicum werd langzamerhand voor „visibilia omnia et invisibilia" deze eer opgeeischt, en kwamen in een positie van onaantastbaarheid te staan allerlei profane dingen en aangelegenheden, die door vroegere eeuwen en zeker ook door het Tridentijnsche Concilie nooit op die wijze met dit geloofsartikel in verband waren gebracht.

Deze o.i. meer Calvinistische richting nu gispte in Karl Barth c.s. een zekere Weltvereinerleiung (daar hij de door God in natuur en schepping gelegde differentieering over het hoofd zou zien), Naturfremdheit, en de neiging „alle Menschen der von Gott abgefallenen Welt in einen Topf zu tun." 5) Daargelaten of dit verwijt geheel juist is, begroeten wij hier in ieder geval het ver-

---

3) Hinderlijk en zelfs stuitend is de voorstelling van zaken, welke soms van catholieke zijde gegeven wordt, als zoude het conflict der Duitsche Protestanten grootendeels uit kleinzielig particularisme der verschillende Landeskirchen voortkomen, of als zou men (aldus de Tijd van 9 Febr. '34) nu „achteraf" en „te hooi en te gras" naar argumenten uit de H. Schrift zoeken. Juister daarentegen oordeelt Adolf Keller, de Zwitsersche theoloog, die in een brief aan de Times (20 Juni '34) het kerkelijk conflict in Duitschland karakteriseert als „the controversy between a theology of creation and the theology of redemption."

4) In 1765, kort voor den opstand tegen Engeland, zeide William Livingston: „Het volk is de gezalfde des Heeren." Zie o.a. Prof. M. Baumgartner, Der Protestantismus als politisches Princip im deutschen Reich (1872).

5) Aldus Fr. Wieneke in zijn Deutsche Theologie (1933), het bij ons weten belangrijkste geschrift dezer als „Glaubensbewegung Deutscher Christen" georganiseerde en door Hitler gesteunde richting. Merkwaardig is, hoe hij in zijn critiek op den in Bazel geboren Barth de ras- of taalverwantschap even aan den dijk zet en blijde het bestaan der staatsgrenzen erkent en benut in deze woorden: „Als Schweizer aber besass Barth von vornherein nur ein sehr geringes Verstaendnis fuer das, was wir „voelkische Not" nennen" (o. c. p. 13). Insgelijks oordeelt Kurt Freitag (in Kirche, Schule und Religionsunterricht im voelkischen Staat — 1934) over Barth: „Ihm als Schweizer verschliesst sich ja leider das Erlebnis des Aufbruchs der deutschen Nation."

langen naar een theologisch gemotiveerde of althans erkende waarde-hierarchie in de Schepping. Dat evenwel voor de natuurlijke waarde-hierarchie minstens even groot gevaar dreigt van een eenzijdige verklaring van het Apostolicum als van verkeerde conclusies uit Genesis, werd reeds in 1908 door Charles Maurras 6) aangeduid in zijn betoog tegen de Tolstoiaansche dienstweigeraars, tegenstanders van de doodstraf en vegetariërs, welke elk leven als een gave Gods voor heilig en onaantastbaar verklaarden; hun antwoordde Maurras o.a.:

„Dès que l'on multiplie toute chose par l'Infini, on égalise tout. Les hiérarchies de la nature s' évanouissent. Une infinité de Dieux, tous intangibles et immuables, voilà le système des Droits. Comment tirer de là le relatif des faits? Tout n'est-il pas sacré?"

De jonge zoon uit een steedsch burgergezin, die maar weinig begrip heeft van de weelde en welstand waarin hij leeft, niet (zooals de boerenzoon) reeds vroeg op een ouderlijke hofstede aan het werk wordt gesteld, bovendien door verschillende omstandigheden wat uithuizig is geworden en tijd genoeg heeft er met anderen op uit te trekken, — die jonge zoon kan in de padvinderij of Scout-movement natuurlijk uitstekend terecht. Waarmede acht evenwel de hoofdverkennersgeestelijke, pater J. Beuns s.J., het gewenscht, voor zijn clubjes propaganda te maken? Met in zijn betoog de mededeeling te plaatsen: „De jongensnatuur is een schepping Gods, daarom" enz. 7) Wij wenschen den ouders, die iets nog nuttigers dan padvinderij met hun zoontje voor hebben, niet toe, dat hun eventueel weerspannige telg door zulk Hineindenken Gottes in zijn eigen „natuur" gefanatiseerd worde!

In een catholiek dagblad der Fransche provincie kon men zeer onlangs een bestrijding van het corporatieve staatsbestel lezen, dat als ondeugdelijk verworpen werd — „puisqu'il s'agit, au fond, de substituer l'action des hommes à celle du Créateur qui a donné au monde économique des lois tout comme il en a donné au monde physique". Hier wordt de Schepper dus geaccapareerd als bondgenoot voor de liberale oeconomie, gelijk reeds gebeurde in de 18e eeuw, toen Edmund Burke schreef: „De wetten van den handel zijn wetten der natuur en dus wetten van God."

Toen in Juni '33 de nat.-soc. regeering (met Staatskommissar dr. Jaeger) gewelddadig ingreep in het Protestantsche kerkbestuur, schreven de daardoor begunstigde „Deutsche Christen" in een proclamatie (26 Juni) o.a.: „Wir sehen deutlich in dem Geschehen der letzten Tage den Finger Gottes, wie er Geschichte schreibt". November 1918 in het bois de Compiègne was het waarschijnlijk de vinger des duivels, die geschiedenis schreef.

Sinds de Romantiek is ons op alle wijzen verkondigd geworden, dat de kunstenaar, de dichter van hoogerhand geïnspireerd wordt, een magier en een ziener is, verkondiger van nieuwe Openbaringen, Sendbote der Ewigkeit. Zoo kwam hij boven alle wet en moraal te staan, daar ook zijn liefdes- en passieleven een „révélateur de vérité religieuse" werd. Vandaar dat George Sand tegenover Musset de gril harer genegenheid voor Pagello qualificeerde als „voulue de Dieu" — en passant Musset verwijtend, dat hij niet voldoende religieus sentiment had, om zulks in te zien! Aldus worden erotische excessen tot manifestaties van „Gottleidende Menschen."

In deze en dergelijke gevallen wordt het door Barth's school bestreden Hineindenken Gottes ad absurdum gevoerd. Sinds jaar en dag geldt het even-

6) Men rekene het ons niet als een aanmatiging aan, denzelfden denker te citeeren, die de eer genoot door den grooten card. Billot aangehaald te worden in zijn theologisch standaardwerk Tractatus de Ecclesia Christi.

7) Weekblad voor R. K. Middelb. Ond. van 23 Febr. '33.

wel als de gewoonste zaak ter wereld, dat die dingen voor „gottgewollt" doorgaan, welke eerst als (naar het dan heet) „organisch" of „naturgegeben" ten tooneele worden gebracht, zeer in het bijzonder volk of natie, taal, bloed, ras e.d.

„Organisch"

Aan één enkel werk, dat als representatief kan gelden voor de theologische richting, die tegenover de „dialectische" staat, en als die der „Deutsche Christen" bekendheid verwierf, ontleenen wij eenige typeerende zinsneden, waarvan wij op het einde enkele hoogst gewichtige woorden spatieeren :

„Gott hat uns als Deutsche geschaffen. — Die Sprache des Blutes verkuendigt etwas vom Willen Gottes. — Die voelkische Qualitaet des Staates weist auf Gottes Urgesetze zurueck. — Der voelkische Staat ist Inhalt und Wirklichkeit im Sinne der goettlichen Naturschoepfung. — Die Rasse ist die vornehmste irdische Gabe der Allmacht Gottes. — Der erste Mensch, welcher in Rassenschande geriet, handelte nach einem Prinzip, das Suende und Widerspruch gegen Gott war, Absage wider den Vater, der alles Organische schuf."

„God, die al het organische schiep". Men kan het belang van zulke woorden moeilijk overschatten ; wie zin en tendentie daarvan goed voor oogen houdt, heeft de oplossing in handen van velerlei vreemdsoortige vertoogen en vraagstukken, die de geesten tegenwoordig bezig houden. Want wie werd niet reeds meermalen hetzij (met ons) geamuseerd, hetzij (met anderen) geïmponeerd door het overmatig gebruik (b.v. in Dinaso-publicaties) van dit nieuwe Schlagwort : organisch ? Het leeft in enge verwantschap met het begrip natuurlijk. In zijn laatste publicatie 8) komt Nic. Berdiaeff, daarbij verwijzend naar Hans Driesch' philosophie, ook over dit begrip te spreken, en dan noemt hij het eerste menschheids-stadium „l'époque naturelle et organique", terwijl het romantisme een uiting heet te zijn van (opnieuw) „l'élement naturel et organique". Deze verbinding van organisch en natuurlijk wordt nog verduidelijkt in het volgende : „L'organisme naît de la vie cosmique — L'organisation, par contre, résulte de l'activité de l'homme." „L'organisme diffère du mécanisme en ce qu'il croît et se développe. 9) Il y a en lui une conformité au but qui lui est inhérente ; elle lui est donnée par le Créateur ou la nature".

Na wat ons de theoloog der „Deutsche Christen" en Berdiaeff in zoo geheel verschillend verband hebben medegedeeld, is de zaak vrij eenvoudig geworden. Het komt er nu slechts op aan, datgene, waaraan men een zekere wijding en een ontastbaar recht wil bezorgen, voor organisch of natuurlijk te laten doorgaan, althans terug te brengen tot een element of begrip, dat voor dit illustre epitheton in aanmerking kan komen. Het aldus verrijkte object is alsdan, naar Maurras' woorden, „multiplié par l'Infini", en wordt tegelijk boven of buiten elke natuurlijke waarde-hierarchie geplaatst. Boven zagen wij reeds, welke theologische wijding aan Rasse en voelkische Staat gegeven werd. Daarop voortredeneerend komt Friedrich Wieneke dan ook tot deze verbijsterende uitspraak — waarbij men bedenke, dat hij op een orthodox Christelijk standpunt beweert te staan :

„Die Theologie der „Deutsche Christen" hat den Mut, das Volkstum dann und wann als letzten (— in den zin van ultimus, hoogste —) Wert zu verkuendigen, sofern Gott seine Sprache heute in anderer Weise als sonst redet." 10)

---

8) L'Homme et la Machine (Parijs 1933).

9) Intusschen breidt zich b.v. de zeer mecanische haven van Gdynia duchtig uit, terwijl b.v. de Slaven in den Lausitz jaarlijks meer vergermaniseerd raken.

10) Deutsche Theologie, p. 122.

En daarmede is het theologische bed opgemaakt voor elke ketterij en elk paganisme, voor Reventlow's Confessio Germanica zoo goed als voor Wirth's Odinisme of Bergmann's Wodanisme, mits er slechts de stem van het Volkstum uit spreekt. Men mag zelfs poneeren, dat de nadrukkelijke qualificeering van een volksgemeenschap als „organisme" tot het allerprimitiefste oer-paganisme terug moet voeren. Niet de onderdeelen of organen (i.c. de individuen) zijn het einddoel, maar de „Ganzheit" of het organisme zelf, in welks dienst de organen staan. Sprekend over kunst en wetenschap, moraal en religie, leert Alfr. Rosenberg dan ook: „Sie alle stehen — wenn sie echt sind — im Dienste der organischen Wahrheit, das heisst: im Dienst des rassegebundenen Volkstums. Von da kommen sie her, da gehen sie wieder hin. Und ihr entscheidendes Kriterium finden sie alle darin, ob sie Gestalt und innere Werte dieses Rasse-Volkstums steigern oder nicht. — Das letztmoegliche Wissen einer Rasse liegt schon in ihrem ersten religioesen Mythus eingeschlossen." 11)

Taal en Volk

Een der eerste begrippen of elementen, welke zich sinds de Romantiek (in het bijzonder Herder en Fichte) in de geschetste organische Gottesnaehe mochten verheugen, waren volk en taal. Naar een in dien tijd en thans opnieuw zeer geliefd beeld, wordt het volk dan gaarne vergeleken en nog liever in aard en wezen gelijkgesteld met het vegetatieve leven, in het bijzonder een boom. Een en ander wordt plastisch geresumeerd in een pas verschenen boekje van Benno von Wiese 12), die wijst op de „geistesgeschichtliche Linie, die von der Mystik (—dit blijve voor rekening van v. Wiese —) ueber Herder und den jungen Goethe bis zur Spaetromantik fuehrt, die Linie einer deutschen Bewegung, in der Deutschtum als organisches Lebensprinzip angeschaut wurde, als Volkstum und zugleich als Gedanke Gottes." Door het Volkstum bezit de natie zichzelf „in pflanzenhafter Naivitaet". Na zijnen gewestgenooten toegeroepen te hebben: „Tink er om Friezen, det wy alderearst Friezen binne, bern (= zonen) fen de greate, ieuwenâlde, eigene en aparte Fryske naesje", leert pater A. C. Doodkorte O. P. eveneens in den geijkt-romantischen trant, „det de naesjes (= naties) opwaechse, lijk as de tûken fen de beammen, fen nature en as fensels (= van zelf)." 13)

Wie ook maar oppervlakkig heeft kennis genomen van Ernest Seillière's oeuvre, bezit de exclusieve zekerheid, dat zulke theoremen producten zijn van romantisch naturisme. In de verheerlijking van en de geestdrift voor de natuur wilde men ook mensch en maatschappij doen deelen. Maar hier scheen of bleek nagenoeg alles, wat waarde heeft en in aanzien staat, òf van bovennatuurlijke openbaring afkomstig 14), òf tegen de natuurlijke instincten in gewonnen, 15) òf geheel buiten de natuur om langs mecanischen, intellectueelen weg of door persoonlijke willekeur of macht overgenomen, aangeleerd, uitgedacht of opgedrongen. Het naturistische dogma, tegen zulke

11) In Der Mythus des 20. Jahrhunderts (30ste editie, p. 684).

12) Deutsche Schriften zur Wissenschaft, deel II (Frankfurt 1933)

13) In Ljeafde for it Heitelân (Bolsward 1928).

14) Hiertegenover kwam dan het typisch romantische verlangen te staan naar een anti-dogmatische en subjectieve religiositeit „von innen her", naar den „Gott im eigenen Busen."

15) Cf. Léon Daudet in zijn laatste boek Les Idées en Armes: „La vie humaine, si particulière, si distincte de la vie en général, et notamment de la vie animale, pourrait être définie: l'ensemble des énergies qui résistent à la nature." Of Thierry Maulnier (in de Act. franç. Juni '33) : „On ne peut nier un instant que tout ce

historische realiteiten in verzet komend, schiep nu die vermaarde distincties, welke in haar overdreven eenzijdigheid zoo kenmerkend zijn voor het hedendaagsche Duitsche gedachtenleven: Volkstum tegenover Staat, Gemeinschaft tegenover Gesellschaft, Kultur tegenover Zivilisation e.d. — waarin telkens het eerstgenoemde de hoogere wijding van het organische en gottgewollte draagt. Dit bleek, wat Kultur-Zivilisation betreft, nog onlangs uit het verslag, dat de Hongaarsche dichter Dés. Kosztolanyi in Les Annales van zijn gesprekken met den Duitschen ex-keizer in Doorn deed. Onder civilisatie verstond de ex-keizer iets uiterlijks, een bedenksel van 's menschen geest, iets dat overgenomen kan worden en het best in de machine getypeerd is. Daarentegen: „La culture, elle, ne s'acquiert pas." 16) Volgens de romantische mystiek is het hoogere en betere te vinden in het primitief-natuurlijke van Volkstum, in het bluthaft-organische van Kultur.

Om nu cultuurproducten aan te wijzen, waarvoor de fictie van een geschenk des hemels of der natuur gehandhaafd kan worden, pleegt de Romantiek gaarne te verwijlen in de nevelen en het schemerduister van het anonieme (Middeleeuwen, zgn. „volkskunst") of van de praehistorie. Op dat terrein hoopt men waar te maken wat bv. von Wiese (o.c.) zegt: „Dichtungen sind naieve Naturprodukte, in dem woertlichen Sinne. Sie erwachsen aus dem dunklen Treiben des Blutes, aus dem innigen Weben und Wachsen organischer Kraefte und Saefte". Maar ook op dit terrein volgde teleurstelling op ontnuchtering. De middeleeuwsche litteratuur in de volkstalen verloor met de attractie van het nieuwe vrijwel al haar waarde, in zooverre die niet in ontleening aan haar oudere Latijnsche voorbeelden stak; men kwam tot het inzicht, dat de anonieme scheppers der gotische bouworde „étaient des théologiens, des gens parlant et pensant en latin, qui avaient étudié à fond Aristote et qui étaient nourris de la pensée des Pères de l'Eglise, lesquels continuaient la Civilisation grecque" (Alfred Poizat). Zoo bleef er niet veel anders over dan een vlucht naar het praehistorische of primitieve, dat althans als echt naturhaft kan worden aangediend. En dus lezen wij bij den invloedrijken philosoof Ludwig Klages (van wien wij met den hoofdredacteur van Die Tat kunnen zeggen:), „der sich auch hier als Fortsetzer Herders beweist", de volgende aanbeveling: 17)

„Wer sich jemals auf Reisen oder in Museen recht mit Inbrunst versenkte in die Erzeugnisse urpruenglicher Voelker, die wunderbare Ornamentik der.... (volgen vier regels lang allerhande gebruiksvoorwerpen)...., der traegt unfehlbar die Ueberzeugung davon, hier sei alles schlechterdings volkommen, und wird nicht ohne Schmerz des ringenden, ja gequaelten Zuges gewahr in aller hoeheren Kunst, zum wenigsten seit dem Mittelalter". (iets verder: „mindestens seit der Renaissance".)

Met een portret van Klages' verfijnden, hyper-intellectualistischen kop voor

---

qui a été créé par l'homme de hautes vertus, de plaisirs et de sacrifices incomparables, de grandeur, de raffinement, de civilisation, d'héroisme, l'ait été par la plus sévère et la plus implacable des luttes contre la nature, par l'effort, la contrainte, la discipline imposée, la plus lucide et la plus audacieuse expérience."

In denzelfden geest zegt ook de Duitsche philosooph Heinrich Rickert: „Der Kulturfortschritt ist, von wenigen Ausnahmen abgesehen, mit einer Regelung und Einschraenkung des blossen Lebensdranges verbunden." (1920).

16) Daarbij noteerde een redacteur van den Temps (18 Apr. '33): „Il ne viendra jamais à l'esprit français de confondre le machinisme et la civilisation, ni d'opposer à la civilisation la culture" — waar wij aan toe zouden willen voegen: autant que l'esprit français reste à l'abri du mal romantique.

17) In Ausdrucksbewegung und Gestaltungskraft p. 149.

ons zouden wij deze en dergelijke boutades slechts willen beantwoorden met deze rake opmerking van André Thérive : „Rien ne ressemble plus à la délicatesse décadente que ce culte forcené du primitif."

Bij de bepaling en definitie van wat een volk of natie is, ging men aanvankelijk uit van de door de Romantiek gepredikte „Geistverbundenheit der Sprache" (Fichte), beschouwde de volkstaal als „naturhafter Organismus" 18) en ontdekte aldus langs zuiver linguistischen weg de zgn. Dietsche natie. Het huidige succes van begrippen als Dietschland, de Dietsche mensch, de Dietsche natie is dan ook onverklaarbaar zonder den Vlaamschen taalstrijd. Intusschen werd het geloof in de taal als voornaamste criterium bij de nationaliteitsbepaling ernstig geschokt. Men behoeft niet bijzonder scherpzinnig te zijn om bij voorbaat te vermoeden, dat de Jood hier de groote spelbreker was. Onomwonden spreekt Fr. Wieneke (o.c.) dit uit : „Jede Sprache kann durch einen Fremden erlernt werden, und der sinnlich befaehigte Jude ist in der ganzen Welt ein Meister des Sprachgebrauchs". De protestantsche jeugdleider en intusschen tot Landesbischof over Saksen gepromoveerde Fr. Peter geeft in zijn befaamde en tegenwoordig zoo druk geciteerde werk Wenn die Wuerfel fallen (1931) een definitie, welke door de nat.-soc. theoretici vrijwel algemeen aanvaard wordt : „Erst in der zweiten Instanz entscheidet ueber die Zugehoerigkeit zum Volke die schicksalsmaessige Teilnahme an seiner Geschichte und erst in dritter Instanz die Sprache. In erster Instanz entscheidet das Blut. Das Blut is nicht erwerbbar, sondern Urerbe." In dezen, gelijk het betaamt, de voetsporen volgend der Germaansche broeders, hebben nu ook de theoretici der nieuwste Dietsche strijdorganisatie, t.w. het Dinaso, het linguistisch distinctief naar den achtergrond geschoven. Wie evenwel meent, dat met het wegvallen dezer linguistische ontstaansbasis nu ook het begrip eener Dietsche natie naar het rijk der twijfelachtigheid of zelfs der uitgewerkte mythen verbannen zou worden, vergist zich deerlijk. Het taalkundige begrip Arisch werd zonder bezwaren tot een rasbegrip ; zelfs de door Hitler en Rosenberg als een propheet vereerde H. St. Chamberlain schreef : „Wuerde auch bewiesen, dass es in der Vergangenheit nie eine arische Rasse gegeben hat, so wollen wir, dass es in der Zukunft eine geben soll." (Grundlagen etc., 3 dr., p. 1011). Sindsdien hebben breede kringen in Duitschland zich met zulk een pathologisch-oncritisch enthousiasme op de Arische-ras-mythe geworpen, dat (naar onlangs Wolfgang Eberhard Moeller in de Voelk. Beobachter betoogde) het Duitsche volk zonder dien Mythos „so wenig zu leben vermag wie Fische ohne Wasser oder Blumen ohne Sonne". Nog sprekender is de parallel tusschen het Dietsche verschijnsel en de geschiedenis van het woord nordisch. Het begrip nordisch is aanvankelijk van biologisch-anthropologischen aard en hoort in verband gebracht te worden met somatische raskenmerken als dolichocephalie, weinig gepigmenteerd haar e.d.; het hoort dus thuis bij schedelmetingen of portrettendiagnosen. Men zou redelijkerwijze moeten veronderstellen, dat het Schlagwort uit de politieke agitatie weggenomen werd, toen nauwkeurige onderzoekingen en statistieken 19) uitwezen, dat er voor het Duitsche volk (en merk-

---

18) Den locus classicus voor deze opvattingen vindt men in de bekende inleiding van Wilh. v. Humboldt's werk Ueber die Kawisprache auf der Insel Java (1836): „Die Geisteseigentuemlichkeit und die Sprachgestaltung eines Volkes stehen in solcher Innigkeit der Verschmelzung ineinander, dass, wenn die eine gegeben waere, die andere muesste vollstaendig aus ihr abgeleitet werden koennen. — Die Sprache ist gleichsam die aeusserliche Erscheinung des Geistes der Voelker ; ihre Sprache ist ihr Geist, und ihr Geist ist ihre Sprache; man kann sich beide nie identisch genug denken." enz.

19) Men zie b.v. Wilhelm Schmidt S. V. D. Die Stellung der Religion zu Rasse und Volk (Augsburg 1932) — p. 30.

waardigerwijze in het bijzonder voor de boerenbevolking) op deze biologische basis al heel weinig nordische eer te behalen viel. Daar is voorloopig evenwel geen sprake van. Luther's typisch Zuid-Duitsche en zeer on-nordische kop is geen bezwaar, om nu van zijn „nordische Seele" te spreken. 20) Daarmede was men op een terrein, dat voor geen objectieve controle meer toegankelijk was. Zoo ook in de Dietsche beweging. Nu zelfs Dinasopublicisten inzien, dat de taal geen beslissend nationaliteiten-distinctief is, 21) blijft toch het uit die taal ontstane begrip eener Dietsche natie onverzwakt in de hoofden en de phantasie voortleven. Hier komen wij natuurlijk nog op terug.

Maar onder de wisselende motieven valt steeds opnieuw het streven te ontdekken, het groote complex van historische en andere factoren, dat een natie of staat in het leven roept, als natuurlijk organisme of als „volksziel" te hyposaseeren tot een directe schepping Gods. Vlaamsche taalstrijders doen dit met hun taal. In de Friesche beweging is die tendentie, gelijk na het vroeger gezegde verwacht kon worden, vooral te bespeuren in het calvinistische Kristlik Frysk Selskip, waarover ons dr. M. de Jong mededeelt: „Aan hun Calvinisme ontleenen zij ook de beginselen van hun nationalen strijd: de natie is een schepping Gods; door den Staat en het Officium wordt aan de Friesche natie geweld aangedaan. Zoo krijgt de strijd van het Kristlik Selskip tegen de Hollandsche overheersching een godsdienstige basis." 22)

Al deze denkbeelden, die men kan samenvatten als de theorie van het volksche organisme, leiden, juist omdat zij zoo diep (tot in het bluthafte en urhafte) voorgeven te peilen, uiteraard tot een politieke practijk, die in hooger mate tyranniek en totalitair is dan een absolutistisch of zelfs een democratisch staatsbestel. In een veel gelezen „Kirchengeschichte des Jahres 1933—34" wordt zulks door Andreas Duhm 23) duidelijk uitgesproken. Van den nieuwen nat.-soc. Duitschen staat zegt hij, dat deze „so wenig wie keiner zuvor sich auf dynastisches, dagegen so entschieden wie ebenfalls noch keiner zuvor auf Volksrecht stuetzte. Das bedeutet zugleich, dass er, wie auch noch kein Staat vor ihm, die Totalitaet beanspruchte. Denn schwerer als die Ueberlieferung von Herrschergeschlechtern, schwerer auch als irgendwelche geistigen Zugehoerigkeitswuensche wiegt die einfache Tatsache der blutsmaessigen Volkszugehoerigkeit, aus der alle Pflichten herzuleiten sind."

In een tegen de „dialectische" school gerichte, zeer typische „organische Theologie"-verhandeling, getiteld Volk-Blut-Gott (1933) zet ds. J. B. Schairer de beginselen uiteen, die men zonder moeite, zij het wat verdund, in alle „volksche" bewegingen terug vindt, en wier oorsprong in de Romantiek 24) gezocht moet worden. Daar heet het: „Es gibt nur Suende

---

20) Onder de talloos velen citeeren wij Josias Tillenius (pseudoniem voor ds. Ernst Pauli) Rassenseele und Christentum (Muenchen 1926): „Es ist Luthers Verdienst, dass er die nordische Seele in Deutschland gefunden und befreit hat....... Wie mag es in Luthers Inneren mit einem Male hell, froh, springlebend geworden sein, als seine nordische Seele ihren Schoepfer und Herren fand" enz. (p. 27).

21) De leider Joris v. Severen stelde in zijn voordracht voor het Verdinaso in hotel „De Handel" (vulgo: „Commerce") te A'dam op 24 Jan. '34 tegenover de mecanische elementen der liberale staatsopvatting vooreerst den band des bloeds, vervolgens de cultuur, en tenslotte pas de taal — zooals men ziet orthodox volgens nat.-soc. observantie. Van monarchaal loyalisme natuurlijk ook hier geen spoor. Zelfs de (langzamerhand befaamde) volksche lippendienst ter eere van Oranje ontbrak.

22) Friesche Cultuurproblemen (Middelburg 1931) — p. 63.

23) Der Kampf um die deutsche Kirche (Gotha—1934), Heft 6, p. 196 v.

24) Hanns Reich, die in Die literarische Welt (15 Sept. '33) schrijft over

an der Gemeinschaft, sonst keine". De zonde bestaat n.l. steeds in „Sonderung" uit het organisme. „Gott heiligt das Volk, nicht den Einzelnen, der sich aus ihm loest." Men moge zulks voor religieuse verdieping houden, wij voor ons spreken hier liever van een theologisch fanatiseeren, waarbij het vaak bespotte Gottesgnadentum der absolute monarchen in milde herinnering komt te staan.

„Volksch"

Het woord „voelkisch" is een neologisme, dateerend uit diezelfde Oostenrijksche Los-von-Rom-beweging (tegen 1900), waarin ook Hitler is opgegroeid en die van beslissende beteekenis voor zijn Weltanschauung is gebleven. De leider dezer beweging, voor wien Hitler in Mein Kampf zijn sympathieën uitspreekt, nl. Georg Schoenerer, betoogde, dat slechts „voelkisch" kon zijn degene, die de Roomsche boeien verbrak, en ging zelf over tot het Protestantisme. Typeerend voor deze voelkische beweging was, dat zij, bij alle anti-Habsburgsche gezindheid, evenwel groote vereering aan den dag legde voor den verlichten despoot Joseph II ; hij gold als volkstuemlich, als een „Volksheilige", en ook hiervan vindt men een naklank bij Hitler (o.c. I, p. 79). Kunst, opvoeding, chronologie (dateering vanaf den slag bij Noreia, 113 v. Chr !), liturgie en godsdienst, dat alles diende van nu af gereformeerd te worden naar de eischen van het nieuwe Schlagwort: „voelkisch." Het Protestantisme was voor velen slechts een doorgangsstadium op dezen weg, want de dominees die verkondigden, dat de germanische Art „naturaliter evangelica" is, konden niet ontkennen, dat het Wodanisme nog oergermaanscher was. Blijkens het orgaan Die Freie deutsche Schule leidde aldus de voelkische Gedanke vooral in onderwijzerskringen tot een soort neo-Wodanisme. 25) Wanneer Hitler (o.c. p. 12)

Die Romantik als Geburtsstunde des nationalen Bewusstseins, releveert ook het totalitaire karakter der romantische volksstaatsleer : „Der Romantiker fordert ein ganz neues, inneres Verhaeltnis zum Staat, wofuer Novalis besondere Staatsverkuendiger, „Prediger des Patriotismus" fordert. Der Staat soll das gesamte Kulturleben, namentlich auch das Erziehungswesen umfassen „Der volkommene Buerger lebt ganz im Staate, er hat kein Eigentum ausser dem Staate" sagt Novalis und ein anderes Mal stellt er fest : „Ein grosser Fehler unserer Staaten ist, dass man den Staat zu wenig sieht. Ueberall sollte der Staat sichtbar werden, jeder Mensch als Buerger charakterisiert sein. Liessen sich nicht Abzeichen und Uniformen durchaus einfuehren?" enz.

25) Men zie o.a. Georges Goyau: Vieille France — Jeune. Allemagne (Parijs — 1904) p. 227—321, waarin de onmisbare historische achtergrond wordt gegeven van de eerste drie hoofdstukken uit Hitler's memoires. Vooreerst leeren wij uit deze voor ruim dertig jaar geschreven studie, dat Hitler's aantijgingen tegen de Habsburgsche dynastie en de catholieke geestelijkheid in Oostenrijk kant noch wal raken. Verder blijkt er uit, dat Schoenerer c.s. de macht en invloed der Kerk zéér onderschat hebben, zoodat hun beweging feitelijk een fiasco is geworden. Alleen dit fiasco schijnt aan Hitler een heilzaam respect voor de Kerk ingeboezemd te hebben; zonder dat respect zou hij stellig de voetsporen van Schoenerer willen drukken op den weg naar een revanche op den in Oostenrijk geleden nederlaag. Een enkel citaat uit Mein Kampf ter adstructie : „Der Protestantismus vertritt von sich aus die Belange des Deutschtums besser, soweit dies in seiner Geburt und spaeteren Tradition ueberhaupt schon begruendet liegt" (I, p. 123). Over de Christel.-Sociale Partij (van den „klugen Taktiker" dr. Lueger) oordeelt Hitler : „Sie vermied jeden Kampf gegen eine religioese Einrichtung und sicherte sich dadurch die Unterstuetzung einer so maechtigen Organisation, wie sie die Kirche nun einmal darstellt" (I, p. 130). — „Nun einmal" !

Wat Hitler verder terloops in de Cath. Kerk prijst of waardeert (o.a. zelfs het dogma) houdt hij zijnen nat.-soc. volgelingen slechts voor als een les om eigen strijdvaardigheid te verhoogen en succes te verzekeren (passim). En dan verbaast men er zich nog over, dat onder zulk een Fuehrer de lagere instanties hun anti-kerkelijken weg kunnen gaan !

een geschiedenisleeraar herdenkt, wiens invloed, naar hij zegt, „vielleicht bestimmend fuer mein ganzes spaeteres Leben wurde", kunnen wij veilig aannemen dat deze leeraar tot een der toenmalige voelkische Tafelrunden behoord heeft.

Wanneer men van den aanvang af het woord „voelkisch" steeds met een bijzondere vereering voor keizer Joseph II vereenigd vindt, vergete men niet, dat de korte regeering van dezen vorst o.m. gekenmerkt is door de degradatie van het huwelijk tot een burgerlijk contract, de sluiting van ca. 740 kloosters in zijn gebied, en meer dergelijke anti-kerkelijke maar zeer aufklaererische maatregelen.

Wanneer men ingelicht wil zijn over aard en strekking van de huidige zgn. „voelkische Gedanke", kan men zeker niet negeeren, wat ons een veteraan dezer beweging te zeggen heeft, als Max Robert Gerstenhauer is, wiens uitvoerige en rijk gedocumenteerde werk Die voelkische Gedanke in Vergangenheit und Zukunft (1933) bovendien verscheen in den door de N. S. D. A. P. officieel aanbevolen Armanen-Verlag (Leipzig).

Over de „voelkisch-organische Ganzheit" zegt hij : „Als Gestalt und Erscheinungsform des Ewigen traegt unser Volkstum alles das in sich, was seinen Gliedern und Genossen zum Sein und Werden, zur Erfuellung ihres persoenlichen Lebens noetig ist" (p. 97). De religie, „der wichtigste Teil des Geisteslebens, des Volkstums jedes Volkes", moet „dem Wesen des Volkes entsprechen und entspriessen" (p. 141). Dat dus „die irrationalen Kraefte des Gemuets zur Grundlage unserer neuen voelkischen Weltanschauung und Ethik erhoben werden", daarover „sind sich alle voelkischen Richtungen in Deutschland einig" (p. 148). Het spreekt vanzelf, dat de „roemische Universalkirche" onder de hevigste smaadwoorden uitgebannen wordt (passim), en een zuivere, onvervalschte „Jesusreligion" hersteld dient te worden. Maar zelfs wanneer de protestantsche pastor Dibelius meent, dat de Staat zich aan christelijke normen moet onderwerpen en zich „von christlichen Kraeften durchdringen" moet laten, luidt Gerstenhauer's antwoord : „Niemals wird der voelkische Staat sich diesen Anspruechen unterwerfen, da er, wie eben gezeigt, sein Recht unmittelbar von Gott hat" (p. 160). Vandaar ook: „Die Kirche muss mit dem voelkischen Staate gleichgeschaltet sein; sie darf nicht in das Taetigkeitsgebiet des Staates eingreifen, vor allem nicht in die voelkische Erziehung der Jugend unseres Volkes — das hoechste Recht des voelkischen Staates!" (p. 159).

Een in 1920 tot standgekomen vereeniging van alle „deutsch-voelkische Buende" plaatste op den voorgrond „Erhaltung und Foerderung deutschen Wesens und deutschen Glaubens." Het ligt dan ook voor de hand, dat om redenen van theoretischen en feitelijken aard de „voelkische Gedanke" vooral bij catholieke Duitschers steeds zeer verdacht is geweest. „Den Voelkischen — schreef voor tien jaar een catholiek dagblad — ist Staat oder Volk das Absolute, der hoechste Wert und Zweck." Inderdaad leert Alfred Rosenberg, de cultuur-philosophische leider der heele voelkische N S D A P-richting, dat niet God de maat aller dingen is (zooals Othmar Spann het wilde), maar : „Die rassengebundene Volksseele ist das Mass aller unserer Gedanken und Handlungen, der letzte Massstab unserer Werte." En hij eindigt zijn Mythus des 20. Jahrhunderts met de opmerking „Der Gott, den wir verehren, waere nicht, wenn unsere Seele und unser Blut nicht waeren." (p. 701).

Catholieke scribenten (als Gerard Knuvelder), die het woord „voelkisch" gaarne verdietschen en in ons land willen binnenloodsen, zou men op zijn minst aan dit woord van St. Thomas van Aquino willen herinneren : „Cum haereticis nec nomina habere debemus communia." Met onrechtzinnigen moeten wij zelfs den naam niet gemeen hebben.

Hierarchie, dynastie, godsdienst

Juist datgene, wat (naar wij in het begin dezer beschouwing zagen) door de „Deutsche Christen" aan de „dialectische" theologie verweten werd, n.l. de miskenning van alle differentieering en waarde-hierarchie in de Schepping, was een direct gevolg van die ideologie, welke een „volksch organisme" met Gods wil en verordeningen in verbinding brengt. Als hoogste waarde („letzte Wert" — Wieneke) bood het Volkstum een soort alibi voor de wreedaardigste „Heilige Feme"-moordenaars sinds den oorlog in Duitschland, voor de verachtelijkste landverraders gedurende den oorlog elders. In Vlaanderen, waar sinds de Middeleeuwen de Fransche taal burgerrecht had verkregen, wordt den gezinshoofden het recht ontnomen hun kinderen in die taal te laten opvoeden. 26) De leuze: „In Friesland Friesch" (naar Gods verordineering) impliceerde reeds, dat er de Hollandsche taal uit het officium der gereformeerde kerken — waar het Hollandsch sinds eeuwen de rol vervulde, die het Latijn in den catholieken eeredienst vervult — teruggedrongen werd. „De moedertaal, de meest eigene uiting van het innerlijk van den Fries, zou gebruikt worden voor de weergave van wat de ziel het diepst ontroerde: de religieuze gevoelens". (dr. M. de Jong, o.c.) In Finland heerscht sinds lang een taalstrijd, welke frappante overeenkomst vertoont met den Vlaamschen taalstrijd, en waarin de traditioneele Zweedsche cultuurtaal, door een groot deel der élite en der gegoede burgerij gesproken, steeds meer door nivelleering van Finsche zijde bedreigd wordt. Ook tegen de Duitsche taal kwamen „les idées en armes". Een der droevigste en ten onzent nauwelijks opgemerkte verschijnselen sinds den oorlog is de verdringing van het Duitsch als algemeene cultuurtaal in N.O.-Europa, in het bijzonder in de Baltische randstaten. Deze „katabasis allemande" in Dorpat, Riga, Czerniowze en elders, benevens het taalfanatisme eener Estlandsche regeering, welke zelfs in het internationale postverkeer sinds 15 Febr. '34 stukken voor Reval, Dorpat enz. weigert, als zij niet in stede van die traditioneele namen de autochthone namen Tallinn, Tartu enz. dragen, mogen door alle „volksch"-gezinden worden toegejuicht 27); wij voelen allerminst lust, mede te juichen, zoo min als over het Friesche officium of (sit venia blasphemiae thiudiscae!) de Gentsche universiteit. Maar wie een talen-hierarchie als deze: Latijn — Fransch — Hollandsch — Friesch, alleen reeds op historische gronden voor geen redelijke betwisting vatbaar acht, geldt heden als geen goed vaderlander, en in Frankrijk bovendien als verstokt conservatief, in Dietschland als franskiljon, in Friesland als „Kleine Imperialist". Inderdaad: „Il faudra une longue éducation pour que les consciences collectives s' habituent á considérer qu'il y a quelque chose de supérieur á leur idéologie," zooals Fortunat Strowski in dit

---

26) Wanneer dan ook de redactie van D e D i e t s c h e G e d a c h t e nog in Oct. '33 praat over „Vlaanderen, dat door België wordt gewurgd", weet zij waarschijnlijk heel goed, welken onzin zij debiteert, maar beseft zij vermoedelijk niet, welke waarheid zij uitspreekt: in Vlaanderen tracht men inderdaad iets te „wurgen", maar iets heel anders, dan het Dietsche blad wil suggereeren.

27) In den loop van 1934 hebben Litauen en Letland dit voorbeeld gevolgd. Wanneer een Letlander een ambtenaar in een andere dan de Letlandsche taal aanspreekt, mag de laatste alleen antwoorden wanneer door zijn chef is vastgesteld, dat de bezoeker werkelijk geen Letlandsch machtig is.

Op bijeenkomsten van officiëele Baltische afgevaardigden wordt nu geen Duitsch of Russisch meer gesproken, wat a l l e n verstaan, maar — zulks ter eere van het integrale nationalistische standpunt — alleen in de inheemsche talen, welke slechts door de eigen bevolking verstaan worden, zoodat alles twee maal vertaald moet worden, wil men elkaar begrijpen.

verband opmerkt.

Het cosmische karakter van een organisme brengt mede, dat dit min of meer van nature ontstaat en uit innerlijke noodwendigheid, niet door een van buiten af geoctroyeerden factor, groeit en zich ontwikkelt. Dat dus een dynastie, en nog wel een (zooals bijna steeds het geval is) niet-autochthone dynastie, van beslissende beteekenis kan zijn voor het ontstaan en de ontwikkeling eener natie, past allerminst in de organisch-volksche theorie, omdat in de scheppende dynastieën het vaak accidenteele, persoonlijk-volontaristische karakter der natie gekarakteriseerd wordt. In die organische theorie past veeleer een soort Volkskoenig of Druhtin als emanatie der volksziel. 28) Dat diezelfde Duitsche nationaal-socialisten, bij wie een staatsgevaarlijke dilettant als ir. Mussert in de leer ging, weinig van de monarchistische idee gediend zijn, ligt dan ook volkomen in de lijn hunner theoremen. In p. Doodkorte's brochure 13) of in het programma der Dinaso-beweging wordt met geen woord over Oranje of de Belgische dynastie gerept. Fortunat Strowski publiceerde kortelings een in dit verband hoogst belangrijke studie 29), waarin hij de aannemelijke veronderstelling uitspreekt dat het succes der volksch-nationale ideologie verband houdt met de verzwakking van het monarchale loyalisme.

De fascistische opvatting, welke ook in dezen zoo ver van de volksche of nat.-socialistische blijkt af te staan, vindt men in Arnold Meijer's werkje *Van democratische wanorde naar de fascistische orde* (Oisterwijk, 1934), o.a. hoofdstuk VII „De monarchie zij grondslag der nationale beweging." Wij lichten daaruit slechts deze behartenswaardige woorden:

„Een beroep op de „natie" of op het „volksdom" zal niet zonder beteekenis wezen, doch, omdat het te algemeen en te abstract is, nooit dien diepen en warmen weerklank kunnen vinden, als een beroep op het Oranje-Vorstenhuis. Wat vereenigt Holland aan Limburg, Zeeuwsch-Vlaanderen aan Groningen ? Zou dit niet op de eerste en voornaamste plaats Oranje wezen ? Zonder Oranje zullen de verschillende gewesten zich weinig verbonden voelen." 30)

„De bêste wetten binne dyjinge, dy 't opwâlle út de fielings, út it hert fen de naesje", schreef p. Doodkorte in zijn reeds genoemde brochure. Wij behoeven waarlijk niet over onze Ooster-grenzen te kijken om te bespeuren dat volgens anderen naar volksche zienswijze ook de beste godsdienst, als ware „Erlebnisreligion", uit den schoot der natie zelf geboren moet worden,

---

28) Terecht wijst hierop L. A. Willoughby in den *Contemporary Review* van Dec. '33 (*The romantic background of Hitlerism*). Novalis heet hier „the real begetter of Romanticism." Ook Hitler spreekt over „die wahrhaftige germanische Demokratie der freien Wahl des Fuehrers" (*Mein Kampf*, I, p. 99), en geeft voortdurend blijk van zijn (vermoedelijk van de Los-von-Rom-beweging dateerende) anti-dynastieke gezindheid.

29) *Nationalisme ou Patriotisme* (Parijs 1933). „Dans certains pays comme la France, où déjà le patriotisme était une vieille habitude presque physique, la disparition du roi n'a pas provoqué une dangereuse dislocation de l'unité nationale. Mais dans les autres pays, il a fallu recourir à un ciment nouveau." Dat cement is het (in verschillende staten en volken varieerend) volksche nationalisme, door Strowski behandeld als „un sentiment artificiel," te weten kunstmatig opgewekt (door schrijvers, op de school enz.)

30) *De Maasbode* (3 Febr. '34) refereert een artiikel van Prof. Kranenburg over de eerste algemeene staatsleer op nat.-soc. grondslag van prof. Koellreutter, die van meening blijkt, dat „de nat.-soc. staat nieuwe vormen uit zich zelf moet ontwikkelen." Prof. Kr. oordeelt dan ook : „Het nat.-soc. systeem strijdt in zijn wezen met het Koningschap". Wat gebeurt nu in de *Maasbode*? Men zet boven dit artikel : „*Fascisme tegen Koningschap.*" !

in organischen groei „von innen her" dient te komen. Het „Nederlandsche Ario-Germaansche Genootschap" doet dan ook niet anders dan een onmiddellijk voor de hand liggende conclusie trekken uit al de hier geschetste theorieën, speciaal die van het Volkstum als „letzte Wert", wanneer het in zijn periodiek (Irmon, Nov.-Dec. '33) ronduit de (rhetorische) vraag stelt: „Zijn Rome en Dietsch niet juist aartsvijanden?" Onze niet-catholieke lezers mogen daarbij niet denken, dat voor hun geloof dus geen volksch gevaar dreigt. Zeker, Jeruzalem en Rome komen in zulke gevallen het eerst aan de beurt. Maar waarom zou Genève ontzien worden? Ook in Duitschland is de nordische Seele van Luther (zoo goed als de Arische Christus) slechts een Verlegenheitshypothese; de radicalen hebben Luther, met zijn ostischen kop, zijn ostisch Hoog-Duitsch 31) en vooral zijn vele „Rudimente aus einer katholischen Zeit" reeds lang afgezworen. Het eerste nummer (Winter '33) van Isto, uitgave van het „Germaansche Jongeren-Verbond in Nederland", meldt: „Wij zijn geroepen om in de wereld de voorbereidingen te treffen, dat spoedig weder Recht in deze Nederlanden heerscht, dat de afgodendiensten verdwijnen en de Wijsheidreligie onzer Voorvaderen weder dit volk opvoede tot geluk en vrijheid." Met deze Voorvaderen zijn stellig niet de catholieke geloofsverkondigers bedoeld, en nog minder de hervormde hagepredikers. Onlangs waarschuwde de volksche periodiek Integraal Leven tegen het gevaar, „dat in Groot- Nederland, het toekomst-Dietschland, de internationale machten Juda-Rome-Loge hun strijd om de ziel van ons volk rustig..... zullen blijven uitvechten." Opdat men zekere geestverwantschap niet over het hoofd zou zien werd daarbij een complimentje gevoegd aan het adres van De Dietsche Gedachte, en dit laatste blad (Oct. '33) nam complimentje en waarschuwing zonder bedenking van welken aard ook over.

Een leer, die van een „dem deutschen Blut eingeborener religioese Erbgrund" spreekt, staat in principieele tegenstelling met een Openbaringsgodsdienst, die niet uit de volksziel zelf opwelt, en moet er toe komen, God en de natie of het ras te identificeeren. Alfr. Rosenberg eindigt zijn Mythus des 20 Jahrhunderts met deze conclusie: „Der Gott, den wir verehren, waere nicht, wenn unsere Seele und unser Blut nicht waeren." (p. 701).

In het bovenstaande zijn tegen de Dietsche beweging slechts terloops die bezwaren (miskenning der hierarchie, ook wat de talen betreft; verzwakking der monarchale gedachte; gevaren voor elke universeele religie) ter sprake gekomen, welke min of meer aan elke „volksche" beweging inhaerent te achten zijn. De voor ons land specifieke gevaren dier beweging, benevens en in het bijzonder de Dinaso-actie, zullen natuurlijk nog uitvoeriger behandeld worden. Toch moge het tot nog toe besprokene om de volgende principieele resultaten reeds gemotiveerd zijn.

Uit den sterk romantischen en naturistischen inslag blijkt eens te meer, hoe vooral de Germaansche landen, ook wat hun politieke ideologieën betreft, nog steeds „en plein rousseauisme" leven. De uit dat naturisme ontsproten gedachten-constructies zijn in een meer gevorderd stadium vaak lastig als zoodanig te herkennen. Inzicht in dien oorsprong is veelal het beste praeservatief tegen de aberraties dier gedachten-constructies zelf. Het oeuvre van baron Ernest Seillière is een der veiligste wegwijzers naar zulk een inzicht. 32)

31) Het vooral door Luther's bijbelvertaling tot aanzien en overheersching gekomen Hoog-Duitsch moet door ostische en dinarische stammen gevormd zijn uit het Neder-Duitsch, dat juist door meer nordische stammen gesproken werd. „Diese Tatsache, zegt Wilh. Schmidt S. V. D. (o.c.), muesste Nordistenschwaermern wie den Nationalsozialisten eigentlich wie ein Pfahl im Fleisch stecken."

32) René Johannet schreef in Aug. '33 over Seillière: „On chercherait en vain autour de soi un autre exemple d'une pareille fortune: un homme passant sa vie á faire

Uit één en dezelfde Reformatie blijken, door een kleine verlegging van accent, twee theologische richtingen (de „dialectische" en die der „Deutsche Christen") voort te komen, welke thans in de practijk der actueele politiek diametraal tegenover elkaar staan. Hieruit kan men weer eens concludeeren, hoe willekeurig theorieën-filiaties of, zooals de Duitschers zeggen, „geistesgeschichtliche Linien" ontworpen kunnen worden. Het is zoo gemakkelijk en zoo nutteloos post festum te „bewijzen", dat het liberalisme uit het nominalisme, het socialisme weer uit het liberalisme moest voortkomen.

---

l'histoire naturelle d'une tendance, et assistant, sur la fin de sa carrière, au pullulement de cette tendance sous les aspects les plus divers et les plus inattendus. Voyez-le, installé sur la pyramide de ses soixante volumes, de ses trois cents articles, et contemplant du haut de cet observatoire la profusion des volontés de puissance romantiques, naturistes, raciales etc., où s'empêtre de nos jours la vie internationale."

DE DIETSCHE BEWEGING CULTUREEL OF POLITIEK GEMOTIVEERD?

„Dietsche" cultuur?

De heele Dietsche beweging berust op het geloof in een bijzondere saamhoorigheid 1) van Holland en Vlaamsch-België, waarbij dan grosso modo te onderscheiden valt het geloof in een (reeds bestaande) cultureele eenheid, en het geloof in een (na te streven) politiek-staatkundige eenheid.

Het eenige tastbare cultuurelement, dat onbetwistbaar, maar (zooals wij onmiddellijk erbij moeten voegen) volstrekt niet exclusief, op die bijzondere saamhoorigheid wijst, is de volkstaal in die landen. Intusschen is de overeenkomst tusschen de werkelijke volkstalen in de verschillende Dietsche gewesten ten eenen niet aanmerkelijk grooter dan die tusschen het Hollandsch en het Niederdeutsch of Plattdeutsch ten anderen. Aan weerszijden van onze Oostergrenzen vloeien de dialecten evenzeer ineen als aan weerszijden van onzeZuidergrenzen. De (laat ons zeggen:) Hanseatische taaleenheid oostwaarts waarvan het Nederlandsch op de Hamburgsche Seemannsschule nog in de 18e eeuw getuigde, werd verzwakt door de (politiek-staatkundig bedongen) overheersching van het Hoogduitsch als officieele taal sinds de 17de eeuw. Maar zuidwaarts hebben wij op het stuk van talen rekening te houden met 'n even gewichtig feit, n.l. de Vlaamsche tweetaligheid, welke niet slechts sinds de 17de eeuw, maar reeds sinds de Middeleeuwen bestond. Dit laatste kan niet beter geresumeerd worden dan met de woorden van den grooten Belgischen historicus Godefroid Kurth zelf: „Ik heb aangetoond, dat in de Middeleeuwen het Fransch in Vlaanderen bij voorkeur door de hoogere klassen gesproken werd. Dit is een feit dat ik als historicus verplicht was te constateeren. Ik weet heel goed, dat tegenwoordig zekere flaminganten tegen dit feit in opstand komen, er het recht aan ontzeggen bestaan te hebben en tot vijanden der Vlaamsche zaak verklaren diegenen, die er melding van durven maken. Maar daarin hebben zij ongelijk. " 2)

Nationaal verraad of Fransch imperialisme hebben de Vlamingen in dit bilinguisme niet gezien. Toen in 1478 het Vlaamsche volk om Maria van Bourgondië in een oorlog tegen Lodewijk XI van Frankrijk te hoop liep, klonken er de populaire strijdliederen zoowel in de Fransche als de Vlaamsche taal. De verbreiding van het Fransch werd er nooit krachtiger bevorderd dan onder het Oostenrijksch bewind van Joseph II. In 1830, toen zich België afscheidde en er geen oogenblik te verliezen was bij de vorming van het nieuwe bestuurskader was de voorloopige verfransching van het algeheele staatsapparaat een noodzaak, waarin de Vlamingen zonder veel bezwaren berustten, — welke verfransching evenwel niet wegnam, dat het Nationale Congres in Jan. 1831 weigerde, de petitie van

---

1) „Bijzondere", want daarnaast staat de algemeenere Europeesche saamhoorigheid, welke op Christendom en Grieksch-Latijnsche cultuur gebaseerd is en veel grooter beteekenis en draagwijdte heeft dan eventueele „volksche" schakeeringen. Ten aanzien van „Europeesch" gelde hier de definitie van Paul Valéry: „Toute race et toute terre qui a été successivement romanisée, christianisée et soumise, quant à l'esprit, à la discipline des Grecs, est absolument européenne."

2) „Er zal — voegt Kurth daaraan toe — een tijd komen, dat de Vlamingen zullen inzien, dat hun ware vijanden degenen zijn, die, onder het voorwendsel van hun nationale taal te verdedigen, aan de Vlaamsche beschaving dat tweetalige karakter trachten te ontnemen, dat haar kenmerkende trek is geweest sinds het begin harer geschiedenis."

een aantal burgers, welke annexatie bij Frankrijk verlangden, ook maar in beraad te nemen. De in 1830 om min of meer technische redenen noodzakelijk geachte „francisation" werd op den duur overbodig en wekte een begrijpelijke Vlaamsche reactie op. Van dien Vlaamschen taalstrijd, culmineerend in de quaestie der Gentsche Universiteit, is de mare voldoende in Holland doorgedrongen. Maar wat gaarne vergeten wordt is, dat, naar eeuwenoude Vlaamsche traditie, zich het bilinguisme vrijwel handhaaft. De leergangen in het Fransch zijn overvuld en de „Ligue nationale pour l'unité belge" komt soms middelen te kort om te voldoen aan alle verzoeken (zelfs uit arbeiderskringen), nieuwe leergangen te openen. Het Fransch is en blijft voorloopig de tweede nationale taal in Vlaanderen. 3)

Het is een hard gelag voor huidige declamatoren over Dietschland en de Dietsche ziel, dat er buiten deze betrekkelijke eenheid van taal niets van wezenlijk belang is, dat op een cultureel Dietsch idiotisme wijst ; alwat daarvoor wordt aangevoerd is slechts petitio principii en apriorisme. Uit de maandelijksche specimina van dit apriorisme kiezen wij het volgende uit D e D i e t s c h e G e d a c h t e van Jan. '34 :

„Zou het land van Rembrandt en Rubens, Michiel de Swaen en Vondel, Huig de Groot en Voet, Lorenz en Kamerlingh Onnes, van Bakhuis Roozeboom en van 't Hoff, dezer stichters der physische chemie, dier Dietsche tak van Wetenschap, van v. d. Waals, die door verbetering van de Fransch-Engelsche Wet van Boyle-Gay Lussac den grondslag legde voor nog een andere Dietsche loot der Wetenschap, der Thermodynamica, zou dit land, dat op den dag van heden in de Stede der Klassieke cultuur aan de Vaticaansche Sterrenwacht zijn Leider, Pater dr. Stein, schenkt, het Volk, dat in den persoon van Pater dr. Hoenen S. J. het Gregorianum, 's Pausen Universiteit, een zijner allermeest (Mora respirationis! — C.) gewaardeerde leeraren bezorgde, zou Dietschland den Klassieken volkeren deze wederdiensten niet bewezen hebben !"

De compilator (J. A. W. Swane uit Aalst — N. Br.) van dit aardige staatje heeft blijkbaar geen oogenblik overwogen, dat na een paar wijzigingen in het bovenstaande even goed van een Hanseatische, Frankische of zelfs Caninefaatsche staat van verdiensten gesproken zou kunnen worden als van een Dietsche. En wat de eerste twee Hollandsche namen betreft, heeft onze Dietsche apologeet vergeten, dat Julius Langbehn (de „Rembrandtdeutsche") hem t.a.v. Rembrandt reeds voor een halve eeuw met zijn Dietschland uit wandelen stuurde door dezen schilder voor „inkarniert n i e d e r d e u t s c h" te verklaren ; vergeten verder, dat het toch wel een erg doorzichtige tour de passe-passe is, den in de classieken doorkneden Vondel eerst in te deelen bij een (i.c. Dietsche) beschaving, om vervolgens die beschaving als entiteit tegenover of geheel naast de classieke beschaving (heel onbeholpen aangeduid met : „klassieke volkeren" !) te stellen

Tot de vaste paradestukken, welke de aangehaalde schrijver ditmaal liet rusten, behoort verder de zgn. Nederlandsche Muziekschool uit den Bourgondischen tijd (15de eeuw). In feite waren de onder dezen naam samengevatte meesters voor het overgroote

---

3) Graaf Louis de Lichtervelde schreef in zijn M é d i t a t i o n s p o u r l e C e n t e n a i r e (1930) : „Le mouvement flamand, en revendiquant pour la langue maternelle le rang qu'elle avait perdu, tend à rendre à la Belgique un de ses aspects d'autrefois. A ce titre le mouvement flamand est vraiment national. Mais il dévie dans la mesure, où contrairement à l'expérience des siècles, il prétend exclure le français de la Flandre." Het is juist deze tweetaligheid, welke o.i. en n'en déplaise alle Dietsche propaganda aan het Vlaamsche leven zulk een gevarieerd aspect en zulk levendig relief geeft. Erich Wichman, die in H e t W i t t e G e v a a r (1928) Maestricht „nog de levendste Nederlandsche stad" noemde, hebben wij meer dan eens erop gewezen, dat hij daardoor en door zijn vaker uitgesproken sympathieën voor Maestricht tevens den loftrompet stak over Nederlands meest... franskiljonsche stad, waar b.v. nog tot kort voor deze eeuw een Fransch geredigeerd dagblad (L e C o u r r i e r d e l a M e u s e) kon verschijnen.

deel Walen, Vlamingen en Noord-Franschen, voor een zeer kleine minderheid Noord-Nederlanders, en deed men beter, hetzij, om haar ontstaan in den Notre-Dame, van een Schola Franco-flaminga, hetzij, om het centrum van haar hoogsten bloei, van een Henegouwsche school te spreken. 4)

Een dergelijke geestelijke myopie is alleen te verklaren uit de omstandigheid, dat de meeste aanhangers der besproken beweging (welke, evenals het vroegere Panslavisme, een zuiver linguistische origine heeft) 1e nog steeds schijnen te staan op het reeds lang overwonnen standpunt der door Fichte en Herder verkondigde „Geistverbundenheit der Sprache", zich dus bezondigen aan wat de beroemde ethnoloog p. Wilh. Schmidt S.V.D. onlangs noemde „die unheilvolle Identifizierung von Rasse, Volk und S p r a c h e, die zu Beginn des 19 Jahrhunderts herrschte"; 2e uit hun taalideologie de voor de hand liggende consequenties t.a.v. het Niederdeutsch vergeten te trekken. Dynastieën, historie, politiek evenwicht, oeconomie — niets van dit alles brengt deze linguistische monomanen ook maar een voetbreed van hun standpunt. Datgene, wat Aug. Comte „la spécialité de la généralité" noemde, ontbreekt hun ten eenenmale. Hun mentaliteit werd uitnemend geteekend in Taine's analyse van het Jacobijnsche programma met ongeveer de volgende woorden: „Niets is gevaarlijker dan het postvatten eener ideologie in bekrompen en leege hoofden: daar zij leeg zijn, is er niets, dat een tegenwicht kan bieden; daar zij bekrompen zijn, raken zij er geheel van vervuld. Zoo zijn zij zich zelf niet meer meester: de ideologie overmeestert hen, handelt in en door hen. In den letterlijken zin des woords raakt de mensch bezeten. Als een monsterlijke parasiet woekert de idée fixe in zijn hoofd en brengt er al het onheil voort, waarvan zij zwanger is. Al naar de omstandigheden zijn om beurten anarchisme en despotisme hiervan de gevolgen." In de psychiatrie zou men spreken van monoïdeïsme.

Van het despotisme der Dietsche taal-jacobijnen weten de Fransch sprekende Vlamingen mede te praten of zelfs de Hollandsche hôteliers, die gemolesteerd worden om het traditioneele menu-Fransch. Van hun anarchisme konden een glimpje ontwaren de ca. 100 studenten (gelukkig niet allen behoorende tot Taine's „cerveaux étroits et vides", anders ware het verslag niet tot ons doorgedrongen), die op een Dietsche propagandavergadering in Febr. '34 (in hotel „Americain" te Amsterdam) van een catholieken confrater (t.w. Jan v. d. Pas) te hooren kregen, dat zijn Dietsch ideaal zou nagestreefd worden desnoods met bloed en revolutie en met afzetting der Oranje-dynastie.

Is in het algemeen het gansche cultuurleven in Vlaanderen van den vroegsten tijd af veel meer „matière de France" geweest dan in Holland, soms is juist het omgekeerde het geval en bestaan er Hollandsch-Fransche banden buiten Vlaanderen om. In zijn van fijne eruditie getuigende artikelenreeks over „bouwkundig schoon" in het L e i d s c h D a g b l a d 5) zette de (anonieme) schrijver daarvan onlangs uiteen, dat van de twee groote barokstroomingen

4) Cf. Alph. Diepenbrock, die in O m m e g a n g e n (p. 169) spreekt over deze: „zoogenaamde „Nederlanders", die echter geen Nederlanders in den geographischen zin waren, maar Noord-Franschen en Belgen. Noord-Frankrijk was ook in de muziek het geboorteland der Gothiek"; of prof. J. Huizinga, die opmerkt dat de Bourgondische staat „in zijn cultuur nooit anders dan overwegend Fransch is geweest." (in T i e n S t u d i ë n —1926). Dit laatste houde men wel voor oogen, wanneer Ger. Knuvelder in H e t R a m p j a a r 1 8 3 0 ons uitnoodigt „terug te keeren naar Groot-Nederland, waar de stralen van de Bourgondische zon eens verwarmend het land in lichtgloed zetten." Van Knuvelder, die onlangs over Huizinga den meester speelde, omdat deze „niet altijd tot het bittere eind toe dóórdacht", mag men zulk dóórdenken natuurlijk wèl verwachten. Dit dóórdenken brengt ons één van de twee: òf den franskiljon Knuvelder, òf den flapuit Knuvelder, van wien bij elke gelegenheid opnieuw blijkt, dat hij er maar wat op los praat.

5) Dec. '33.

in Europa „de weelderige bijna overdadige Spaanschgerichte barok, behalve in Spanje en Italië, ook in Oostenrijk, Zuid-Duitschland en de Zuidelijke Nederlanden tot uiting kwam," terwijl daarentegen de Fransche barok ons land binnenviel: „Deze stijl werd toegepast in de oude steden van Holland: Amsterdam, Haarlem, Leiden, Delft, Rotterdam, Dordrecht en andere. Het veelvuldigst en schoonst kwam die tot uiting in Amsterdam."

Kortom: men vindt in de kunstgeschiedenis vaak Vlaanderen naast Frankrijk, soms Holland naast Frankrijk en soms ook Vlaanderen naast Holland. Er is echter geen reden met de Dietschers alleen in het laatste geval opgewonden van vreugde te raken. Iets dergelijks geldt voor de internationale banden in de studentenwereld. Waarom onze betrekkingen met flamingantsch-Vlaamsche studenten in een valsche mystiek te hullen? Zulke mystiek is de zekerste weg naar de Dietsche myopie en doet ons het minstens even groote belang van betrekkingen met Parijs, Weenen of Rome uit het oog verliezen.

„Alsof ons nationalisme niet volksch, dus Dietsch, móét zijn" (Dr. H. Bruch in Dietbrand I. 3)

Wilh. Heinr. Riehl, dien men den Vater der deutschen Volkskunde pleegt te noemen, heeft eens gezegd, dat een volksziel geen „nebliges Gespenst" is, maar iets, dat „sich leibhaftig zitieren laesst, wenn man nur die rechte Beschwoerungsformel weiss."

De ondervinding leert, dat deze bezweringsformule, als zij ook al werkelijk bestaat, heel moeilijk te vinden is. Bij het oproepen van een zgn. volksziel, bij de definiëering van Volkstum en het zoeken van waarin nu eigenlijk een „volksch" karakter bestaat, heerscht zulk een subjectieve willekeur, dat de meeste menschen welke over „volksch" (c.q. Dietsch) oreeren zulk een onderzoek en definitie maar liever geheel achterwege laten. Waren er objectieve normen, algemeen erkende criteria, dan zou niet elk oogenblik in Duitschland de befaamde Schicksalsfrage aan de orde komen: „Was ist Deutsch?" Dan zouden ook de verschillende auteurs (o.a. Ewald Banse), die voor het Fehrs-Gilde de vraag te beantwoorden hadden: „Was ist niederdeutsch?" 6), het volledIger met elkander eens zijn, dan het geval blijkt. „Was ist eigentlich echt nordisches Wesen?" was het thema, dat prof. Gustav Neckel in Maart '34 in een lezing behandelde, nadat het Schlagwort reeds zóó lang in Duitschland had dienst gedaan, dat men er alweer naar iets anders („Wikingertum") omziet, en dat „Dinaso"-corypheeën als Wies Moens en dr. Bruch eveneens over nordisch mee gingen praten. En wat geven ons tenslotte de definities? Vaak, heel vaak de meest tegenstrijdige dingen, of ook bepalingen, die niet anders zijn dan eenheden van tegendeelen en aldus tot een soort passe-partout worden. (Men zie de voorbeelden in voetnoot 7.)

---

6) Aldus de titel dezer „Beitraege zur Stammeskunde" (Kiel, 1928).

7) In een uit 1887 dateerenden Beitrag zur Voelkerpsychologie, herdrukt onder den titel Niederdeutsches (Buchenbach-Baden, 1926), schreef de ter zake bij uitstek deskundig geachte auteur van Rembrandt als Erzieher, t.w. Julius Langbehn: „In jedem Charakter finden sich gewisse Gegenpole, welche einander wechselseitig entsprechen und beleuchten. Demgemaess entspricht auch jener so vielseitig entwickelten praktisch-prosaischen Seite im Wesen des Niederdeutschen eine in und an ihm ebenso vielseitig entwickelte poetisch-kuenstlerische Seite." „Eben jene eigentuemliche Mischung der entgegengesetzten Eigenschaften... befaehigt den Niederdeutschen zu..." etc. In een voordracht van prof. Wilh. Pinder over het thema „Vom geistigen Wikingertum unserer Kultur" (Berl. Tagebl. 16 Maart '34), betoogend „dass deutsche Kunst Wikingerkunst ist", lezen wij, dat Wikingertum o.m. bestaat in den wil, „sich selbst unaufhoerlich zu wandelen. Bei uns kann Wandlung zum Selbstwert werden."

Charles Maurras zou hier stellig (zooals hij het reeds voor veertig jaar t.a.v. de Duitsche rassentheorieën deed) spreken van „un grand sujet de sourires."

Bij gebrek aan beters het (om twee redenen) zeer twijfelachtige linguistische criterium als zulk een juiste bezweringsformule beschouwend, hebben de aanhangers der Dietsche beweging besloten, dat er inderdaad een Dietsche volksziel bestaat en het onheil is niet meer te overzien, sinds daaruit, via het begrip „Dietsche natie", de politieke conclusie werd getrokken van de wenschelijkheid of noodzaak van een politiek-staatkundig Dietschland. De redeneering van drie étappes : volksziel — Dietsche volksziel — Dietsche Staat, stapelt in haar wanbegrippen en dwalingen Ossa op Pelion en Pelion op Olympus. Dit is heel gemakkelijk in te zien, wanneer men slechts met een minimum van critischen zin de pseudo-wetenschap van een Gerard Knuvelder, een ir. de Langhe e.a. ontleden wil.

In zijn uit 1931 dateerend boekje G r o o t - N e d e r l a n d e n W ij schreef Ant. v. Duinkerken o.m. : „De Rijks-Nederlander laat zich zeker niet overtuigen door geestdrift. Daarvoor vreest hij te zeer, dat hij dupe zal zijn. Maar de kans bestaat, dat hij wordt overtuigd door een ordelijke bewijsvoering." Iemand die aldus om „een ordelijke bewijsvoering" durft vragen, is o.i. voorbestemd op den duur van de Dietsche beweging (in wier dienst het geciteerde in 1931 nog gesproken werd) te vervreemden — wat ons voor den betrokkene zelf volstrekt geen achteruitgang zou toelijken, integendeel. Tot hetgeen v. Duinkerken in 1931 blijkbaar nog met instemming uit Knuvelder's oeuvre citeerde behoort het volgende uit R a m p j a a r 1 8 3 0 : „De tot heden gevolgde methode van geschiedschrijving maakte halt bij de heden bestaande staatkundige grenzen. De geschiedenis van Roermond hoort tot het domein van de „vaderlandsche" geschiedenis, die van Maeseijck niet. Bergen op Zoom wèl, Antwerpen niet." Al klinkt zulks op het eerste gehoor zeer aannemelijk, bij nader beraad is het ál apriorisme en petitio principii, dat uit zulke schrijverij spreekt. Immers : 1e Onze „vaderlandsche" geschiedenis zou haar Knuveldersche aanhalingsteekens eerst kwijt raken, wanneer zij dan ook geen halt maakt voor de huidige staatkundige Ooster-grenzen en voor (het bisdom) Luik. 2e Zulk historisch bepaald overschrijden van grenzen schept een gevaarlijk precedent tegenover zekere Pangermaansche historici, wier ongewenschte belangstelling wij weinig reden hebben aldus aan te wakkeren. 8) 3e. Als de Knuveldersche opmerking toepassing vond in Vlaamsch-België, zouden zich merkwaardige perspectieven openen in de richting van Bourgondië. 4e. Wanneer men het in Brussel (Norb. Wallez in den XX S i è c l e , Juli 1930) waagt een kaartje te teekenen van het rijk van Jan I van Brabant, dat ook deelen van Nederland, Rijnland en Frankrijk omvatte, slaat dezelfde Knuvelder luid alarm over Belgisch annexionisme, in zijn maandblad R o e p i n g en tot in de Kathol. Encyclopedie (sub voce : A n n e x i o n i s m e) toe.

Opnieuw leidt v. Duinkerken onzen auteur ten catheder: „Indien men waarlijk een geschiedenis van het Nederlandsche (niet alleen van het Hollandsche) volk wil schrijven, is de volks-eenheid en haar geschiedenis primair, en komen

---

8) D e G r o e n e A m s t e r d a m m e r van 7 Juli '34 citeerde uit een Duitsche periodiek het volgende: „Immer wieder findet man in den hollaendischen Blaettern mehr oder weniger zornige Proteste dagegen, dass die voelkische Betrachtungsweise nicht an den Staatsgrenzen halt macht, sondern, eben voelkisch und nicht staatlich denkend, die Blutsverwandten und blutgleichen Stammesgenossen... ohne Weiteres zu der grossen volksdeutschen Familie rechnet, die im Mittelpunkt des voelkischen Gedankens steht. Die Hollaender nehmen es uebel, dass die Deutschen heute von ihrem voelkischen Standpunkt aus die niederlaendische und die vlaemische Kunstentwicklung in den grossen gesamtdeutschen Bereich hineinziehen, dass sie Rembrandt und Vermeer, Rubens und Bruegel als Glieder des grossen niederdeutschen Kulturkreises betrachten."

Dit soort voelkische Pangermanen strekke het tot vertroosting, dat zulke zornige Proteste althans niet uit Knuvelder's volksche pen zullen vloeien!

de toevallige staatkundige grenzen, die nog geen eeuw dezelfde bleven, pas op de tweede plaats." Nauwelijks zijn wij binnengegaan in de regionen der Groot-Nederlandsche droomen, waarheen ons de Dietsche mystagoog den weg wees, of wij worden wakker geschud door een legioen van Nederduitschers, die juist als Knuvelder redeneeren. Voorloopig laten wij slechts een litterator aan het woord, Hans Friedrich Blunck uit Hamburg, schrijver eener niederdeutsche trilogie en van een tooneelstuk „Der Niedersachse", en door Goebbels tot president van de Reichsschrifttumkammer benoemd. In het verzamelwerk Deutscher Geist 9) schrijft Blunck over den „Hansischen Raum", en wijst hij Niederdeutschland op zijn „vergessene Aufgabe, fuer Deutschland die Verbindung zu den Niederlanden, von denen wir nur durch historische Ereignisse (= Knuvelder's staatkundige grenzen) geschieden sind, enger zu fuegen", om even verder te verzekeren dat de Hansa „vielleicht einmal wiederkehren wird, ja wiederkehren muss."

Men ziet: Knuvelder is niet de eenige en zeker niet de eerste, die over de „nur durch historische Ereignisse" bepaalde staatsgrenzen heenloopt; hij heeft dat soort excursies kunnen leeren in de school dier Pangermanen, die reeds ruim een eeuw ons vaderland bedreigen. Als kweekeling dier school is Knuvelder ten voeten uit geteekend.

De geschiedenis dezer lage landen legt niet veel getuigenis af van een politiek Dietsch saamhoorigheidsgevoel. Maar dergelijke historische defecten plegen reeds sinds den Helleenschen tijd gerepareerd te worden volgens een pseudo-historiographisch procédé, hierin bestaande, dat men contemporaine politieke ideologieën of Wunschbilder op het verre verleden terugprojecteert, door òf aan de politieke figuren van dat verleden bedoelingen toe te dichten, die zij nooit of slechts geheel bijkomstig koesterden, òf gretig naar politieke situatie's te zoeken die, zij het veelal alleen „met wat goeden wil en phantasie" 10), voor het prototype kunnen doorgaan van wat men thans verlangt, en die zich alleen maar per abuis niet feitelijk tot dat Wunschbild ontwikkeld hebben. Zoo wordt aan moderne politieke programma's, lang voor zij geconcipieerd (laat staan geïncarneerd) werden, een soort praeëxistentie verschaft. Die Vlaamsche democratieën, die evenzeer elkaar als een (soms met Hollandsche edelen verbonden !) Franschen koning bestreden, die stedelijke proletariaten, die hun beste krachten in onderlinge bloedbaden verspilden, die bendehoofden, welke een politiek van jacquerie en nivelleeren voerden, een Zannekin, een Pelt, óók een Philips van Artevelde, zij krijgen achteraf het aureool van strijders in dienst der Dietsche zaak. Onbewust hebben zij ook ons land van Fransche overheersching gered. Dies herdenkt men den 11 Juli 1302 (maar niet den 11 Nov. 1918.)

Dit soort geschiedenisbeschouwing was ons reeds bekend, opnieuw uit Duitschland, opnieuw ten eigen detrimente. Ditmaal is het de Pangermaansche annexionist Ernst Moritz Arndt, die nog de aera onzer Bismarck-benauwenissen kon inluiden en in 1847 een brochure schreef over Holland en de Hollanders 11) Daarin troostte hij zich over het feit, dat Holland niet (weder) bij Duitschland hoorde met de overweging, „dat de goddelijke Voorzienigheid juist tot heil van Duitschland het zoo beschikt heeft, dat er aan de monden van Rijn, Maas en Schelde een afzonderlijke van jeugdige kracht bloeiende staat ontstond, hetgeen volstrekt noodig was, opdat alsdan voor alle Duitsche toekomst niet alles verloren ging." Derhalve achtte Arndt de Duitschers den Hollanders „wegens het lijden hunner voorgaande eeuwen terugschouwende blikken van dankbaarheid schuldig" — maar het eind van dit alles is, dat er een „onverscheurbaar volkerenverbond" tusschen Holland en Duitschland hoort te komen: „Opdat zoo iets geschiedde,

---

9) Leipzig 1933.

10) Cf. het beneden behandelde s. t. „Volksch en Staatsch." (p. 51 v.)

11) Aldus de titel der Hollandsche vertaling (Leeuwarden 1847).

moest Holland vooraf zeer klein en zijn Duitsche broeder zeer groot worden. Doch de Rijn stroomt nog, en de Duitscher en Hollander spreken beiden nog Duitsch". Kan men zich treffender parallel denken met de gedachtengangen der Hollandsche Dietschers t.a.v. Vlaanderen ?

De zaak over een anderen boeg wendend en de quaestie in haar principieelen kern aanpakkend, heeft nu de nieuwste en geheel politiek toegespitste Dietsche strijdorganisatie, het „(Ver-)Dinaso" een geschriftje uitgegeven, getiteld De Grondbeginselen van het Dietsche Nationaalsolidarisme 12), en dat ontegensprekelijk den indruk wekt van een „ordelijke bewijsvoering", zooals door v. Duinkerken in usum Batavorum et Saxonum was gewenscht. Hierin nu heeft de schrijver, ir. J. E. de Langhe, het wezen der Dietsche „volksgemeenschap" dieper onderzocht (speciaal van p. 8— p. 16.). Wij zouden ter opheldering van het vraagstuk dat ons bezig houdt eigenlijk niets liever wenschen, dan dat al onze lezers de betreffende pagina's eens aandachtig en critisch doorlazen — waartoe wij hun in noot 12 den weg wezen. Wij resumeeren het essentieele in zooverre dit althans voor een discussie geboden is; wat daarbij aan essentieels niet geresumeerd mocht zijn, wordt verondersteld door ons voorloopig aanvaard te worden.

Ir. de Langhe dan omschrijft een volksgemeenschap als „een groepeering van menschen natuurnoodzakelijk vereenigd op de basis van een lichamelijke gelijkaardigheid en volle zielkundige gelijkaardigheid." „De lichamelijke gelijkaardigheid wordt beheerscht door een stelsel van erfelijkheidsdominanten en doet dienst als substratum van de volksgemeenschap". „De lichamelijke gelijkaardigheid wordt door een zielkundige gelijkaardigheid bepaald." Deze laatste omvat het verstandelijke leven en het gevoelsleven : „Dat alles samen is de volksziel. Door de volksziel krijgt de volksgemeenschap haar eigen soortelijke gedaante." Het zieleleven van een volk omvat het primitieve leven en het hoogere cultuurleven : „Het is door een onderzoek van deze twee levensgebieden dat in de meeste gevallen ondubbelzinnig en onwrikbaar de soms betwiste éénheid van een volksgemeenschap kan bewezen worden."

Ziedaar de theorie. De lezer zal nu nieuwsgierig zijn naar de practijk, om door toepassing der bezweringsformule, niet een volksziel in abstracto en op 't geduldige papier, maar het bestaan der Dietsche volksziel aangetoond te vinden. Niets van dat alles evenwel! De schrijver, blijkbaar geheel voldaan met zijn theoretische constructie, vergeet dat hij ons tot nog toe alleen maar flatus vocis heeft verkocht en acht het blijkbaar overbodig ons mede te deelen, waarin nu wel (buiten de volkstaal) de Dietsche „erfelijkheidsdominanten" en „gelijkaardigheid" bestaan. Heel het fraai geconstrueerde exposé mist de bewijskracht der controleerbare realiteiten. Dat er op een enkele plaats een uitspraak staat als: „Het Dietsche volk is het Dietsche volk door zijne Dietsche volksziel", bewijst natuurlijk niets. In feite heeft men ons niets laten zien, waaruit kan blijken, dat de Dietsche ziel niet nog veel zoogenaamder is dan de in het Dietsche milieu zoo gaarne „zoogenaamd" gedoopte âme belge. Wij hebben hier dus opnieuw te doen met wat in de philosophie een „ontologische" illusie zou heeten.

Dat de werkelijke bewijzen voor de redelijkheid van het „Dinaso"-standpunt niet zoo heel gemakkelijk te leveren zijn, schijnt ook ir. de Langhe gevoeld te hebben, want iets verder lezen wij (p. 25) : „Ja maar, werpt men op, Vlaanderen en Holland zijn niet rijp voor elkaar ! 13) — Maar juist daarom moeten

---

12) Verkrijgbaar door storting van 35 ct. op postrekening 210218, ten name van G. W. v. d. Horst — Amsterdam.

13) Dit kan nog wat scherper gezegd worden, b.v. zooals het een Antwerpsche notabele deed in René Gillouin's enquête over „le mysticisme linguistique" (De l'Alsace à la Flandre — 1930 ; p. 185) : „Notre devise, à nous Flamands, c'est jouir et

zij samen gebracht worden. Zij moeten door den aan zijn taak aangepasten eenheidsstaat voor elkaar rijp gemaakt worden. Een waarheid als een koe. Niet de Hollandsche Staat zal Holland rijp maken voor Vlaanderen." etc. Men ziet, dat de schrijver er zijn c o m p e l l e i n t r a r e op na houdt, zoo gauw de schoone theorieën over organisme, organischen groei e.d. geen nut meer afwerpen. De Jacobijnsche cyclus van anarchisme tot depotisme is weer eens gesloten, zooals de naturistische idylle van Rousseau steeds eindigt met de politieke tyrannie van Robespierre. Is het nog noodig hier een serie Belegstellen te geven, waaruit blijkt, dat ook de Pangermanen steeds beweren, dat Holland nog rijp gemaakt moet worden voor het grosse Vaterland, alle Pangermanen, van Arndt tot den schrijver in de G e r m a n i a van Oct. '33, dien wij nog in het vervolg hopen te citeeren ? De lezer zal ons wel op ons woord gelooven, te meer waar het hier „een waarheid als een koe " heet te betreffen!

In de Dietsche volksziel communiceeren dus de bewoners van Groesbeek (waar onlangs een cosmische eruptie van Dietsch bewustzijn schijnt plaats gehad te hebben, waarop wij nog terugkomen) en de polderboeren van Holland, de Tukkers uit den Achterhoek zoowel als de heidebewoners van de Kempen. „'t Ies skoen" zou men in Vlaanderen zeggen, en wij : „Men moet maar op het idee komen" — ware de romantiek ons in het buitenland niet reeds ruim een eeuw voorgegaan met dergelijke volksziel-phraseologie, die men eindelijk eens voor goed (tenzij dan in de litteraire beeldspraak van poezij of pronkrede) diende vaarwel te zeggen. Zoolang men ons van Dietsche zijde in dezen phrasen voor realiteiten biedt, zullen wij in dit (o.i. laffe) beroep op het „neblige Gespenst" der volksziel slechts een bevestiging moeten zien van wat wij boven zeiden, dat er n.l. buiten de volkstaal (juister gezegd : het algemeen beschaafd Nederlandsch) geen factoren of elementen van een Dietsch idiotisme zijn aan te wijzen.

Overeenkomstig de etymologie van het woord „Dietsch" (Lat.: theodiscus of thiudiscus) bij voorkeur verwijlend in het naïeve, primitieve, schier onbewuste, volkstuemliche, folkloristische der volksdoening, leeren de aanhangers der besproken beweging (bij monde van ir. de Langhe) : „Eenheid van primitief volksleven vertoont helder en duidelijk de eenheid van de zuivere en ongestoorde volksziel. Een zeer belangrijk beginsel !" (o.c. p. 14). Het gaat er nu maar om, of de Dietsch-geloovige intelligentsia hier wel weet te onderscheiden tusschen het algemeen-primitieve en het nationaal-primitieve (dat dus op een — b.v. Dietsche — eigen-aardigheid zou wijzen). Na wat wij van den Dinaso-leider v. Severen persoonlijk daaromtrent vernamen, is ons vertrouwen in dat zoo hoog noodige onderscheidingsvermogen geringer dan ooit. v. Severen deelde namelijk in zijn rede te Amsterdam (24 Jan. '34) mede, dat hij zich in de loopgraven gedurende den oorlog eerst goed van zijn „volksche", Dietsche taak bewust werd door het voortdurend contact met den Vlaamschen boer, die op het gebied der volkschheid (aldus letterlijk de spreker :) „honderdduizend maal meer waard is dan wij, intellectueelen." Hieraan zij onmiddellijk een andere opzienbarende mededeeling van den spreker toegevoegd, nl. dat „95% der Vlaamsche Dinaso-militianen nooit de Rijksgrenzen overschreden hebben, niets van den Haag, Amsterdam of Nijmegen afweten, en zelfs zóó toch strijden voor Dietschland, voor U, Hollanders !"

---

croire ; celle des Hollandais, c'est dominer et raisonner (vanwaar de „ordelijke bewijsvoering", die zij noodig hebben! — C.). Il y a entre nous incompatibilité d'humeur."

Zelfs de activistische dichter René de Clercq, wiens dichtbundel D e N o o d h o o r n (z. d.) één aanklacht tegen de „Walebekken, valsche bekken", en één pleidooi voor „een Nederland naar Dietschen zin" beoogt te zijn, laat zich een gedicht ontvallen tegen het land „Benoorden den Moerdijk" (o.a.: „Benoorden den Moerdijk — Zijn er duizend Nederlanders — Al de anderen zijn anders — Benoorden den Moerdijk" — p. 138), waaruit wel iets anders blijkt dan één „Dietsche zin."

Deze (en andere) uitspraken hebben wij gedurende den voordracht zelf nauwkeurig of zelfs woordelijk genoteerd. Wat op vergaderingen (vooral in bomvolle zaaltjes) gedebiteerd wordt, getuigt niet altijd van veel critischen zin. Maar wat in dit geval niets minder dan ontmoedigend en beschamend was, is de omstandigheid dat het gehoor voor een groot gedeelte uit (catholieke) studenten, intellectueelen, Christophoren e.d. bestond, die bij dezen gekozen leider politieke vorming kwamen zoeken en blijkens het applaus en de gestrekte armen zeer voldaan waren met 't gebodene, of zich achteraf niet doodschaamden voor den sporadischen andersdenkenden toehoorder, dien zij tot een bezoek bij den Leider hadden bewogen. Om ons nu tot het zoo juist gerefereerde te bepalen :

Hoe weet v. Severen, dat d e z e l f d e boeren-„volkschheid", die hem als intellectueel zoo trof, niet evenzeer bij Beiersche of Hannoveraansche Feldgrauen aan de overzijde van niemandsland leefde ? Zou hem een paar sectoren meer zuid-oostwaarts de omgang met de boeren of wijnbouwers uit Picardië en Champagne wellicht niet dezelfde romantische sensatie bezorgd hebben ? En hoe kon er in de loopgraven aan den Yser, waar toch geen enkel N. Hollandsch of Drentsch regiment aanwezig was, juist een D i e t s c h e bewustwording geboren worden ? Even bezwaarlijk, meenen wij, als in den boezem der 95% militianen, die (naar v. Severen's eigen naïeve verklaring) nooit een voet benoorden den Moerdijk gezet hebben, en wier gezamelijk getuigenis dus minder waarde heeft dan dat van een enkeling, die wat meer bereisd is, zooals bv. dr. A. C. B. Arts, welke voor ettelijke jaren in zijn N. T i l b. C r t. verzekerde, dat zich een Tilburgenaar in Parijs meer thuis voelt „dan in Purmerend of Assen." En op het stuk van volkschheid zullen deze plaatsjes toch minstens evenzeer in aanmerking komen als den Haag of Amsterdam.

Verondersteld nu evenwel, dat er inderdaad een in folklore-elementen en „primitieve volksdoening" (ir. de Langhe) wortelende exclusief Dietsche „gelijkaardigheid" bestond. De vraag blijft dan nog open, of zulk een „volkschheid" de voornaamste (laat staan de eenige) constitutieve factor voor een staatsorganisme behoort te zijn. 14) Wij kunnen daar niets van gelooven, al gaan de politiek georienteerde aanhangers der Dietsche beweging (b.v. de Dinaso dr. H. Bruch) van die opvatting als van een onomstootelijk axioma uit.

Denken wij ons daarom, ditmaal alle historie buiten beschouwing latend, met een Frieschen of Limburgschen boer in een vraaggesprek betreffende de motieven die hem drijven in al de functies van zijn staatsburgerschap. Men zal het met ons eens zijn, dat zulk een onderzoek minder gevaar oplevert voor

---

14) De these dat omgekeerd een staatsorganisme, hetwelk de resultante is van geographie, historie, oeconomie etc. een belangrijke constitutieve factor van den volksaard kan zijn, moge in Dietsche oogen een ketterij zijn, maar kan o.a. aan het voorbeeld van Italië aannemelijk gemaakt worden. Er zal thans wel niemand meer zijn die de Italianen hoont als een in decadentie verkeerend en ten doode opgeschreven „roemisches Voelkerchaos", zooals het de voornaamste doctrinaire voorlooper der Nation.-Socialisten, H. St. Chamberlain, in 1898 nog deed. Waardoor voelt zich dat Voelkerchaos thans eensgezinder dan welke natie ook ? Zeker niet door „volksche" erfelijkheidsfactoren !

Men vergelijke overigens, wat de Duitsche historicus Johannes Haller in zijn T a u s e n d J a h r e d e u t s c h - f r a n z o e s i s c h e B e z i e h u n g e n (1930) zegt over het Rijk van Karel den Groote: „Es laesst sich nachweisen, dass beim Zerfall des Reiches das nationale Moment gar keine Rolle gespielt hat. Im Gegenteil: die Absonderung der Koenigreiche hat die Ausbildung der Nationen moeglich gemacht und gefoerdert." Het is ons hier vooral om de laatste opmerking te doen. — Nietzsche (J e n s e i t s, § 251) zegt, dat wat in Europa „Nation" genoemd wordt, veeleer een r e s f a c t a is dan een r e s n a t a, ja, zelfs wel eens een r e s f i c t a e t p i c t a blijkt te zijn. — „Dans l'ordre naturel des choses, la cité précède la nation." (Louis Dimier).

„blutleeres und lebensfernes Gerede" of romantische verdraaiing der realiteit, dan een theoretische verhandeling in het studievertrek of zelfs loopgraaf-overpeinzingen van een oncritischen intellectueel. Wij hebben een sterk vermoeden, dat bij die motieven de krantenlectuur, de dorpsburgemeester (met zijn veldwachters desnoods), dominee en pastoor, en in de beslissende ure van revolutie of mobilisatie Oranje een rol spelen. Maar iets dat verband houdt met de Dietsche erfelijkheidsdominanten, met volksche saamhoorigheid ? Bij den Frieschen boer, die nooit verder kwam dan Leeuwarden, en niets van den aard van een boer in Limburg weet of wenscht te weten ? Bij den Limburgschen boer, die (gelukkig !) niet vermoedt of bepeinst, dat zijn mogelijke tegenstander in den oorlog, hetzij in Rijnland hetzij in Belg. Limburg, waarschijnlijk veel meer zielkundig-gelijkaardig aan hem is, dan de Zeeuw, de Fries of de Tukker ? Risum teneatis, amici !

Trekken wij nog even van Nijmegen over de zeven heuvelen naar het nieuwste Dietsche genadeoord, Groesbeek, waar zich na een rede van Ernest Michel en Ernst Voorhoeve niet minder dan 59 inwoners opgaven als lid van het „Dinaso". Is de oorzaak van dit allergrappigst voorval gelegen in een plotseling opwellen van Dietsch bloed, een wakker schudden van Dietsch onderbewustzijn, 'n „leibhaftig zitieren" der Dietsche volksziel ? Of zou alleen door de populariteit, welke zich de laatstgenoemde spreker bij de ietwat merkwaardige Groesbeeksche bevolking heeft verworven, deze onverwachte Dinaso-Vorstoss te verklaren zijn ? Had Voorhoeve een rede gehouden voor het „Fraleso" (Frankisch Legioensolidarisme), wij gelooven, dat een week daarna het weekblad „Hier Fraleso" een aanwinst van precies 59 Groesbeeksche leden had te registreeren gehad, — al zouden wij voor ons, als algemeen secretaris van het (in vertrouwen gezegd : denkbeeldige) „Fraleso", van dezen aanwas met gemengde gevoelens hebben kennis genomen.

En nu is ook Michel naar het „Dinaso" overgegaan. Daar valt niet meer aan te twijfelen, sinds hij in zijn C h r i s t o p h o r e (28 Febr. '34) mededeelde: „Mijn hart is Dinaso. Mijn ziel is Dinaso. Mijn wil is Dinaso. Mijn wóórd is Dinaso." Zoodat alleen de c in zijn spelling „catholiek" nog niet Dinaso is. Of ook dit „totterdood" zoo zal blijven ?

Het kan in de Vlaamsche beweging luidruchtig toegaan. Men hoort er vaak „holklinkend vloekgetier", zooals Vermeylen in verband met de Sporenslagherdenkingen (11 Juli) reeds voor dertig jaar zich uitdrukte. Ondanks de goede voornemens verloochent ook hierin het „Dinaso" zijn Vlaamsche origine niet. Het spijt ons slechts, dat wij ons niet voetstoots kunnen aansluiten bij hen, die overtuigd zijn, dat het aan Michel zal gelukken, daarin verandering te brengen.....

België

Belgium delendum esse, de vernietiging van België, dat is uiteraard het ceterum censeo van alle Dietsche theoretici, die politieke consequenties trekken uit hun leer. De Dietsche beweging is zelfs min of meer ontaard in een campagne van systematische verdachtmakingen tegen den Belgischen staat, zijn politiek, zijn metropool. Alles wat kan leiden tot binnenlandsche moeilijkheden wordt daarbij aangewakkerd of door een vergrootglas bezien. De ware Dietscher drukt den Waalschen federalist of separatist warmer aan zijn hart dan hij het een loyalen (zgn. Belgicistischen) Vlaamschen taalbroeder doet. Opdat men zich dezerzijds echter niet al te groote illusies make, door zulk een campagne opgewekt, zij hier op enkele (niet alle) factoren gewezen, die vooralsnog een bestendiging van den Belgischen staat waarschijnlijker maken dan de komst van een nieuw Dietschland.

1. Toen Jos. Lebeau ijverde voor het koningschap van Leopold I, wist hij, dat het traditioneele Vlaamsche particularisme een nuttig tegenwicht zou vinden in de even traditioneele vereering van het Vlaamsche volk voor een souverein vorst. 15) Inderdaad verheugt zich België thans in een toegewijde

---

15) „Je reconnus aussi, dans ces populations des Flandres, cet ancien culte de la puis-

d y n a s t i e, roemrijk en gevierd als weinigen, en tegenover welke de overgroote meerderheid der bevolking met gevoelens van groote loyaliteit bezield is. Gedurende den wereldoorlog is deze aanhankelijkheid op treffende wijze tot uiting gekomen. Zoo telde het gedecimeerde leger, dat Albert I medio October 1914 aan de Yzer-linie halt kon laten houden, niet meer dan 85.000 manschappen. Dank zij grootendeels het patriotisme der Belgische bevolking, wier weerbare mannen in groote getale uit België wisten te ontsnappen om zich bij koning Albert's veldleger te voegen, kon deze vorst, ofschoon in het verdere verloop van den oorlog bijna heel zijn gebied in vijandelijke handen bleef, gedurende dien tijd toch ca. 350.000 manschappen lichten. 16) Na den dood van Albert I kregen wij, naar het heette „om de groote populariteit van Albert I te begrijpen", in de Dietsche periodiek R o e p i n g 17) o.m. het volgende te lezen:

„Het overlijden van den Belgischen koning heeft eens te meer bewezen, dat de massa een groot kind is. — De massa kan niet zelfstandig denken; zij is niet politisch geschoold; zij vraagt zich niet af hoe en waarom. Voor haar staat de Koning boven de werkelijkheid der politieke gebeurtenissen."

Een blad, dat in die mate zijn voelkische Einstellung afficheert als R o e p i n g het doet, behoorde — zou men zoo denken — deze normale en gezonde aanhankelijkheid van een volk tegenover zijn Souverein toe te juichen en als typisch „volksch" verschijnsel weten te waardeeren. Blijkens de geciteerde, ietwat schampere appreciaties van wat voor deze gelegenheid natuurlijk niet „Volk" maar „massa" heet, is dit niet het geval, daar het volk niet handelde naar volksche theoremen, zooals de Dietsche ideologie die ontwerpt. Alleen wanneer het volk zou willen reageeren volgens de „werkelijkheid" dezer ideologie, zou het brevet „politisch geschoold" uitgereikt kunnen worden. De theorie van den Dietschen intellectueel schijnt voor dezen zwaarder te wegen dan de realiteit der volksmentaliteit.

Merkwaardige autophagie eener theorie!

2. Te willen vaststellen, of België werkelijk een n a t i o n a l i t e i t vormt, is dáárom zulk een hachelijke onderneming, omdat het begrip „nationaliteit" uiterst vaag en rekbaar is, en de criteria daarbij zeer lastig te vinden zijn. Wie na langdurig zoeken naar den steen der wijzen, naar de „richtige Beschwoerungsformel" voor deze quaestie weer eens Renan's bekende boekje Q u ' e s t - c e - q u' u n e N a t i o n ? ter hand neemt, zal vermoeid van al het vruchtelooze zoeken de waarde daarvan dubbel hoog aanslaan. Van een onderzoek naar Renan's richtlijnen heeft o.i. België niet meer te vreezen dan een staat, die Generaliteitslanden en Friezen binnen zijn grenzen omvat. Zoo moge hier, tegenover de vele tendentieuze en laatdunkende uitspraken van Dietsche zijde, althans het oordeel aangehaald zijn van een bij uitstek bevoegd cultuurhistoricus als prof. J. Huizinga is. Sprekend over de evolutie van na 1477 in deze lage landen merkt Huizinga o.m. op:

„Twee nationaliteiten ontstonden in plaats van een. De Zuidelijke Nederlanden werden in bijna alle opzichten de echte, maar aan weerszijden gesnoeide uitgroei van den Bourgondischen staat. Zij vormden een staat en een nationaliteit." 18)

Naar mate etatisme en centralisatie, zoowel op politiek als sociaal gebied, toenemen, in die mate moeten ook de bezwaren der tweetaligheid sterker ge-

---

sance souveraine qu' elles savent toujours allier avec l'amour turbulent de leurs libertés." Geciteerd in het voortreffelijk oriënteerende boekje van graaf de Lichtervelde L a S t r u c t u r e d e l'E t a t b e l g e (Editions Rex — Leuven 1932), p. 63.

16) De Dietschers, welke (als onlangs nog Joris v. Severen) verkondigen, dat 80% van het Belgische Yzer-leger uit Vlamingen bestond, beseffen blijkbaar niet, dat zulk een hoog percentage juist een doorn in het Dietsche oog moest zijn!

17) Maart '34, p. 366 v.

18) In T i e n S t u d i ë n (1926), p. 77.

voeld worden. Vooreerst evenwel bestaat die tweetalighid niet alleen in België, maar ook in de Vlaamsche gewesten zelf. Zal men verder durven beweren, dat zulke tweetaligheid een onoverkomelijk bezwaar voor staatkundige eenheid vormt, en daarmede onze staatkundige competenties in een gewest als Friesland prijs geven ? In België vielen de vroegere politieke grenzen nooit met de linguistische samen. Kan men zich denken, dat de historisch vastgegroeide eenheid van een karakteristiek tweetalig gewest als Brabant geofferd zou worden aan de ideologie, de errores saeculi der linguistische monomanie ? Of zal men er niet veeleer in leeren berusten, dat voor de meerderheid der Belgische bevolking het aloude Brabant, welks vlag ook de Belgische werd, als een soort microcosmos van het heele land blijft gelden ?

3. Tijdens de onderhandelingen van 1830—1839 in zake de scheiding van Nederland en België zijn, zoover ons bekend, onze coloniale bezittingen nooit in het geding betrokken geweest. Deze coloniën waren zuiver Noord-Nederlandsch bezit, verworven door Hollandsche en Zeeuwsche zeevaarders. Het sprak dan ook van zelf, dat dit bezit na 1839 aan het Noorden bleef. Met den Congo is de zaak anders gesteld. Bij een staatkundige scheiding der Belgische landen zou allerminst vaststaan, wat er met den Congo moest gebeuren. Hij vormt gemeenschappelijk bezit der Vlamingen en Walen, hun door hun koning Leopold II ten koste van zijn persoonlijk vermogen geschonken. Aldus vormt dit groote en veelbelovende gebied een niet te onderschatten oeconomisch bindmiddel voor het Belgische gemeenebest, een bindmiddel dat bij alle coloniaal geïnteresseerde groepen der bevolking steeds meer gewicht in de schaal zal kunnen leggen. Zulk een bindmiddel ontbrak in Scandinavië (1905) en Oostenrijk-Hongarije (1918). Dit laatste is een der duizend en een factoren, waar die Dietschers blind voor zijn, welke o.m. op de scheiding van Zweden en Noorwegen (1905) wijzen als antecedent voor hun politiek in België. Over den rompslomp eener coloniale boedelscheiding maken zij zich niet druk.

4. De vaderlandsliefde ligt in het vierde gebod geïmpliceerd en wordt ons dan ook door S. Thomas van Aquino en het Tridentijnsche Concilie als een plicht voorgehouden. Deze vaderlandsliefde zou van bare willekeur en bandeloos subjectivisme afhankelijk worden, wanneer zij ongestoord, in België of elders, door theorieën van volksche makelij ondermijnd mocht worden. Wat zekere onverantwoordelijke phantasten in dezen gelieven te bedenken, weegt niet op tegen het feit der staatkundige certi fines, die, zelfs met willekeur getrokken, nu eenmaal onmisbaar zijn. Wie tegenover die vaste grenslijnen met Hitler zekere „erbbiologische" factoren, met den „Dinaso" de Langhe het „Dietsche leven dicht bij den bodem, in het onbewuste" 19) stelt, doet aan politiek Freudianisme en ondermijnt elk objectief vaderlandsbegrip. Welverre dus van zich aan politieke inmenging te bezondigen, handelde het Belgische Episcopaat naar plicht en geweten, toen het in een herderlijk schrijven, bij gelegenheid van het eeuwfeest der onafhankelijkheid op 13 en 20 Juni '30 in de Belgische kerken voorgelezen, den geloovigen o.m. voorhield :

„Als Herders uwer zielen verklaren en leeren wij, dat voor u allen, Vlamingen en Walen, België het vaderland is. De taal alleen, zij moge nog zoo belangrijk zijn als bindmiddel, schept geen nationaliteit, nog minder een vaderland. Dat men dus eens voor altijd die van allen grond ontbloote en in haar practische toepassing misdadige theorieën prijsgeve, volgens welke aan Vlaanderen of Wallonië rechten moeten toegekend worden, die slechts aan België toekomen. Wij zijn er van overtuigd en danken er God voor, dat de groote massa der bevolking afkeerig is en steeds zal blijven van zulke zinnelooze droomerijen ; zij zal niet toestaan, dat men de hand slaat aan het Belgische Vaderland."

Dat er ook in ons land een tijd kan aanbreken, waarin men het Nederlandsche Episcopaat om een dergelijk vermaan tot de geloovigen zal moeten en mogen verzoeken, blijke uit het vervolg.

---

19) O. c. — zie noot 12 — p. 20 enz.

POLITIEKE EN CULTUREELE GEVAREN DER DIETSCHE GEDACHTE

Friesland en „Ingwaeoonsch"

Eind 1918, in de dagen van dreigende revolutie, lieten de toen opkomende burgerwachten op het Limburgsche platteland een wandspreuk verspreiden van dezen inhoud :

„Niets bewijst, dat revolutie U verbet'ring biedt.
Denkt steeds : Wat je hebt, dat weet je ;
Wat je krijgt, dat weet je niet."

Gelijke voorzichtigheid is geboden ten aanzien van een Dietsche revolutie. Of wij Vlaanderen zullen krijgen (laat staan behouden) weten wij niet ; maar dat wij Friesland tot ons land mogen rekenen en wij geen Kreis van Niederdeutschland vormen of niet tot Pruisen's Rheinische Mark behooren, weten wij wèl. Waarom wij de twee laatstgenoemde feiten met de Dietsche beweging in verband brengen ?

Het Friesch is geen Nederlandsch d i a l e c t, maar een afzonderlijke (zgn. Ingwaeoonsche) t a a l, welke „in de rij der Germaansche talen geen hoogere eenheid boven zich heeft, waarvan het als variant d.i. als dialect te beschouwen zou zijn." In zijn lezenswaardige beschouwingen over F r i e s c h e C u l t u u r - p r o b l e m e n 1) voegt dr. M. de Jong, een Fries van overigens zeer gematigde denkbeelden, daaraan toe: „Inderdaad, de Friezen vormen nog steeds een stam-, taal- en ik zou haast zeggen een zedelijke, in elk geval een geestelijke eenheid, met een eigen levensopvatting, een eigen perceptie van het verleden, een eigen taal, een eigene, niet onbelangrijke volks- en litteraire cultuur, kortom met een gesloten geheel aan geestelijke waarden, die hun aanspraak op de Friesche cultuur en de erkenning daarvan rechtvaardigen. De strijd, dien de Friezen thans voeren, gaat alles te zamen genomen om de erkenning van hun Friesch als t a a l. Daarin vloeien a,h.v. hun cultuurverlangens samen".

Ook deze Friesche beweging draagt (gelijk uit haar hier boven vermelde concentratie om de erkenning der taal opnieuw blijkt) een sterk linguistisch karakter, dat dateert uit de Romantiek (begin der 19e eeuw). Vóór dien tijd was er van eenig systematisch verzet tegen het „Hollandsch" in bestuur, onderwijs of kerk even weinig sprake als in Vlaanderen tegen het Fransch. Ook hier tiert, gelijk in Dietschland, een super-romantisch historisme en een soort „Sehnsucht nach dem Vergangene", welke de verwantschap met de Engelschen cultiveert en van een „Ingwaeoonsche" Noordzeecultuur droomt, waarvan de Hollanders uitgesloten zouden moeten worden (zooals de Dietsche cultuur van Latijnsche smetten bevrijd dient te worden), en die in het verleden toestanden zoekt of zelfs phantaseert (Oera-Lindaboek !), welke aan huidige idealen een praeëxistentie moeten verschaffen ; ook hier het o.a. door ds. Sipke Huismans (vader van het calvinistische neo-nationalisme) uitgesproken verlangen naar een Friesche Hoogeschool als bekroning van een eigen Friesch cultuurleven; ook hier het verwijt van verraad aan de Friesche zaak, wanneer Friesche litteratoren zich van de tweede taal des lands (i.c. Hollandsch) bedienen; studentendemonstraties op congressen of in de rechtszaal met de eisch : „In Friesland overal en altijd Friesch" ; het zoeken van contact met

1) Middelburg — 1931. De schrijver heeft in dit boeiende werkje, dat niemand, die over dit vraagstuk wil meepraten, ongelezen kan laten, met evenveel eruditie als intuïtie alle zijden der Friesche beweging belicht, die van principieel belang zijn of kunnen worden.

taal- of stambroeders over de staatkundige grenzen heen; animositeit tegen den Haag (gelijk in België tegen Brussel), vanwaar de Friezen bestuurd worden door mannen, die noch hun taal, noch hun „volksziel" kennen; verzet tegen het „valsche beginsel eener Nederlandsche nationaliteit", dat „niet rekent met de waarheid, dat hier twee naties, een Friesche en een Hollandsche, in één staatsverband leven"; propaganda voor het denkbeeld, dat op de allereerste plaats of zelfs uitsluitend en alleen Friesland, niet Nederland, voor den Fries het object zijner vaderlandsliefde moet zijn, en (in verband daarmede) dat de politieke staatspartijen Friesland's ongeluk zijn, daar zij belang hebben bij de bestaande antithesen, welke het bindend element van het Friesche volkseigen noodzakelijkerwijze op den achergrond schuiven (aldus onlangs het Fryske Front); tenslotte zelfs de roep om home rule, om „Selsbistjùr for Fryslân", waarbij het op den duur niet alleen bij de taal-Friezen zal blijven, maar waarbij de Friesche „chambres de réunion" evenzeer op de bloed-Friezen van Noord-Holland of Groningen aanspraak zullen maken, als het „Dinaso" dit doet op N.W.-Frankrijk.

Uit deze weinige verschijnselen blijkt reeds overvloedig, dat de Friesche en de Dietsche (c.q. Vlaamsche) beweging uit éénzelfde beginsel voortkomen en leven. Het veldwinnen der Dietsche theoremen moet een verscherping der Friesche actie tot gevolg hebben. Herhaaldelijk wordt dan ook den meest verregaanden Frieschen eischen (speciaal van linguistischen aard) kracht bijgezet door een beroep op den „volkomen analogen strijd der Vlamingen." 2)

„Gevaarlijke verzwakking van het staatsbegrip en onhistorische opvijzeling van het begrip natie gaan hand in hand", merkte terecht dr. de Jong (o.c.) op. De eigenaardige nationalistische dogmatiek, welke een Vlaamsch-activistische pater v. Sante O.P. in het Zuiden propageerde, verkondigt zijn geestelijk ordegenoot p. Doodkorte O. P. in het Noorden met een brochure, 3) waarvan dr. de Jong terecht betreurt, dat zij „niet onmiddellijk als een onwetenschappelijk prul is uitgeworpen". Waarop de Friesche extremisten kunnen antwoorden, dat hetgeen in „Dietschland" getolereerd wordt, ook in Friesland geoorloofd moet zijn.

Men zal na deze aanduidingen begrepen hebben, dat de Dietsch-volksche theorieën het staatsbegrip overbrengen naar een terrein, waar in ons land onvermijdelijk een antithese met Friesland moet ontstaan. Van een staat, die zijn bestaansgrond zou zoeken in de Dietsche taal of een zgn. Dietsch stambewustzijn, zouden onze Friesche volksgenooten uiteraard vervreemd moeten raken. In een gemeenschap, waarvan alleen het Dietsche „volksdom", niet Oranje en de historisch-staatkundige ontwikkeling, de constitutieve factor is, behoort Friesland feitelijk niet thuis. Maar de Dietsche fanatici zijn, „cerveaux étroits", zóó van hun ideaal vervuld, dat zij er niet tegen op zien, tusschen de regels door voor deze staatsontbindende consequentie uit te komen. In het eerste nummer der „Dinaso"-periodiek Dietbrand leest men de volgende, o.i. allerminst stichtelijke, beschouwingen over de 13e eeuw:

„De staatsvormende kracht der oude stammen was geweldadig onderbroken, maar het stambewustzijn stierf niet. Heel goed is men zich bewust te behooren tot het Dietsche, of tot het Friesche volk. Maerlant komt uit Damme en woont later bij den Briel, alles in zijn eigen vaderland; de Friezen zijn voor hem een vreemd volk." (dr. H. Bruch).

---

2) Aldus een Fries in den N. Rott. Crt., 13 Juli '33 (Av.bl.)

Reeds in Febr. 1911 werd door een in België wonenden Fries, J. J. v. d. Weij, in het catholieke weekblad De Voorhoede een parallel getrokken tusschen Friesch en Vlaamsch. Zie H. G. Cannegieter, De Friesche beweging (A'dam - 1917), p. 68 v.

3) Ljeafde for it Heitelân (1928).

Daarmede (wij zouden willen zeggen : met deze bekentenis) stemt overeen, wat onlangs De Dietsche Gedachte (Oct. '33) noteerde onder het bericht der oprichting van het „Frysk Front", n.l. :

„Dit front komt, lezen wij, op voor trouw aan het Nederlandsche Rijksverband, maar houdt zich streng buiten alle Groot-Nederlandsch of Dietsch streven. Dat laatste spreekt nog al van zelf voor een Friesche beweging, zouden wij zoo zeggen."

Inderdaad : ook wij zouden zoo zeggen, dat dit laatste nog al van zelf spreekt. Maar het eerste ? Als Nederland en Dietschland synoniem werden, wat moeten de Friezen dan nog met trouw aan het Nederlandsch Rijksverband? De groei der Dietsche gedachte verscherpt, in ons land evenzeer als in België, de regionale antithese ; met propaganda voor de „volksche" dogmatiek is het Nederlandsche saamhoorigheidsgevoel allerminst gediend. En het enthousiasme, dat de Vlaamsche Dominicaan met zijn Groot-Nederlandsche perspectieven Zuidwaarts bij zoovele (vooral catholieke) studenten wist te wekken, moge bekoeld raken bij de klein-Hollandsche perspectieven, welke door de (uiteraard minder bekende) brochure van den Frieschen Dominicaan Noordwaarts worden geopend !

Geen „Ingwaeoonsch", maar evenmin een „Dietsch" historisme ! Want die twee begrippen zijn correlaat. Het laatste roept het eerste op.

Met het bovenstaande voor den geest leert men de volgende gebeurlijkheid in de Dietsche annalen savoureeren.

In December '33 deponeerde onze nieuwe gezant te Brussel op het graf van den onbekenden soldaat een krans, waarvan het lint met een Franschen tekst bedrukt was. Inde scandalum bij het Algem. Nederl. Verbond, welks bestuur met algemeene stemmen een protest tegen zulk stout bestaan naar den Haag zond. Maar nu geviel het, dat onze gezant te Brussel den Frieschen naam Tjarda van Starkenborgh Stachouwer draagt. Waar nu dr. Wumkes nog zeer onlangs voor de volkomen gelijkwaardigheid van Friesch en Hollandsch pleitte, voor een ds. Huismans het gebruik van de Friesche moedertaal een uitstorting van den heiligen geest is 4), en volgens p. Doodkorte de Friezen „alderearst bern (zonen) fen de eigene en aparte Fryske naesje" zijn, — daar had Jhr. Tjarda volgens volksche orthodoxie zijn lint met een Frieschen tekst moeten laten bedrukken!

Niederdeutschland

Het grootste, o.i. alles overschaduwend staatkundige gevaar der Dietsche denkwijze ligt evenwel daarin, dat zij den zekersten weg baant voor Pangermaansche aspiraties.

Zeker, wij weten maar al te goed en onthullen geen geheim met de mededeeling, dat in de anti-Latijnsche en anti-Fransche Dietsche organisaties een gastvrij toevluchtsoord geboden wordt aan alle prussophielen en aanhangers van das grosse Vaterland, die het voorloopig veiliger en doeltreffender achten een Dietschgezinde dan een Duitschgezinde propaganda te voeren. Maar daarnaast zijn er honderden in de Dietsche beweging verdoold geraakt, die van alle Pangermaansche smetten vrij zijn. En toch werken ook zij, zonder zich daarvan bewust te zijn, pour le roi de Prusse. Niet zoozeer, omdat in Dietsche publicaties (gelijk het periodieke pamphlet De Dietsche Gedachte) steed twee landen (Frankrijk en België) systematisch gedenigreerd worden, en tegen een ander land (Pruisen) nooit of zelden een onvertogen woord wordt vernomen, maar omdat de „volksch"-linguistische basis der heele beweging a priori en empirisch, volgens de theorie en blijkens de practijk, de staatkundige grenzen tusschen ons land en Pruisen moet doen vervagen.

„Ich sage: Die einzige gueltigste Naturgrenze macht

4) Zie dr. M. de Jong, o.c. p. 24.

die Sprache." 5) Deze stelling, waarmede de pangermanist Arndt zijn leven lang Vlaanderen en Nederland („eine alte, deutsche, von friesischen und saechsischen Staemmen bewohnte, jetzt noch die saechsische Mundart sprechende Landschaft") bij Pruisen annexeerde, wordt door alle Dietschers onderschreven ; zij onderteekenen daarmede weinig minder dan het doodvonnis over Nederlands zelfstandigheid.

Er is meer dan één reden, in deze beschouwing van den dichter en politicus Ernst Moritz Arndt (1769—1860) uit te gaan. Vooreerst natuurlijk, omdat wij hier voor een figuur staan van erkenden invloed op en blijvende beteekenis voor het Duitsche politieke denken ; Luther-Arndt-Bismarck : ziedaar het trits van denkers en werkers, dat wij in overrijnsche geschriften en redevoeringen weder voortdurend gehuldigd vinden en waarin de Duitsche geest het best en volledigst gemanifesteerd heet. Vervolgens, omdat wij hier te doen hebben met een onbetwistbaar geestverwant van allen, die zich „volksch" noemen, met een auteur, dien prof. Otto Lauffer 6) nog onlangs „den wahren Vater der niederdeutschen Volkskunde" heeft genoemd. Smalend op „kleinliches Dynasteninteresse", ook op dat van het Oranjehuis, en den natuerlichen Menschen belangrijker achtend dan den Staatsbuerger, heeft deze Pommersche (op Ruegen geboren) boerenzoon uit zijn studies en belangstelling voor het volkstuemliche der onderscheiden Nederduitsche gewesten de overtuiging gewonnen, dat de Hollanders vroeg of laat zich bij hunne „treuesten Nachbarn und aeltesten Brueder, die Deutschen" zullen moeten aansluiten. Ons volk geniet bij Arndt dan ook het (in dit geval zeer twijfelachtige) voorrecht, niet met zijn diffamaties overladen te worden, die aan nagenoeg alle volkeren en staten van Europa geadresseerd werden, van Frankrijk en Polen tot Engeland en Zuid-Duitschland toe. Maar de keerzijde der medaille is, dat volgens Arndt Pruisen een onvergeeflijk verzuim beging, door na den vrede van Bazel niet meteen Holland (op den rechter Rijnoever) te bezetten: „Hollands Festungen mussten sein Schutz, seine Dukaten seine Werber werden." 7) De wereld zou daarover wel „Raeuber und Bandit" geroepen hebben, maar mettertijd zou deze „Kuehnheit" wel aanvaard en vergeten zijn.

Sprache en Rheinstrom: dit zijn de twee hoofdmomenten, die reeds bij Arndt pleiten voor annexatie van Holland zoowel als den Elzas bij Pruisen. Schiet het linguistisch element der Nederduitsche taaleenheid te kort, dan komt het argument van Rijnlandsch saamhoorigheidsgevoel te hulp, dat, wat Friedrich Wolters (in zijn Stimmen des Rheins) „eine einzige landschaftliche, eine einzige bluthafte, eine einzige geistige Einheit von der Quelle bis zur Muendung" noemt. Over zulke fluviale reserve-argumenten beschikken zelfs onze Dietschlanders niet.

---

5) E. M. Arndt in Der Rhein Teutschlands Strom, aber nicht Teutschlands Grenze (1813).

6) In Land und Leute in Niederdeutschland (Berlijn-Leipzig, 1934).

7) In Letztes Wort an die Deutschen (1808). Arndt, die zich overigens zoo gaarne op zijn „mens provida futuri" beroemt, zal wel niet voorzien hebben, dat eens, ook zonder bezetting, honderdtallen van millioenen Hollandsche ducaten, in Duitschland geïnvesteerd en vastgehouden, Preussens Werber zouden worden ! Nu wij van Arndt's vooruitzienden blik gewaagden, zij hier, ter beleering van degenen, die zoo verontwaardigd zijn over België's huidige politiek, een merkwaardige uitspraak uit 1834 (in Belgien und was daran hangt) geciteerd: „Belgien kann nie sein, was die Schweiz war, ein Land der Kriegsstellungen, aber nicht der Schlachtfelder. Ich frage jeden Feldherrn und Minister, der ueber Krieg und Politik nachgedacht hat, ob Belgien in einem europaeischen Kriege laenger neutral bleiben wird, d.h. als neutral geachtet werden wird, als es dem bequem duenken wird, der die beste Kraft in sich fuehlt, der Angreifer zu werden ?"

Hoe juist formuleert het dr. Horst Becker in een pas verschenen verhandeling : „Volkskunde ist noch keine Politik. Sie bereitet die Politik nur vor." 8) Op het kaartje van de deutsche Mundarten, dat hij erbij teekent, is bij het Niederdeutsch 9) ons land natuurlijk niet vergeten. Sprak Marnix van Sint Aldegonde niet in de voorrede zijner Psalmenvertaling van onze „oude duytsche landt- ende moederspraecke", gesproken van Holland tot Danzig ? Een bekend beoefenaar der Voelkerpsychologie, Julius Langbehn 10), rekent de Hollanders „ganz" tot de „noch politisch getrennten Niederdeutschen." Van linguistisch of Dietsch standpunt is de zaak volkomen in orde.

Een „Dinaso"-scribent (S. Verrel) begon zijn door het verbond uitgegeven geschrift met de woorden : „Het is zoo ontzettend eenvoudig." Zoo denkt er ook O. Bremer over, die in antwoord op de vraag W a s i s t n i e d e r d e u t s c h (Kiel 1928) verklaart : „So weit die niederdeutsche Zunge klingt, so weit reicht das Geltungsgebiet des niederdeutschen Menschen". Het „ontzettend eenvoudig" karakter der volksche oplossing sluit dus toch niet uit, dat ons de „Dinaso"-scribent nu eerst nog even zal moeten bewijzen, dat een Tukker en een Vlaming w e l Dietsche menschen zijn, maar een Tukker en een Westfaler n i e t Nederduitschers zijn. Wanneer wij daarbij met den „Dinaso" ir. de Langhe bij voorkeur uit primitieve volksdoening en folklore-elementen het inzicht in de „zuivere en ongestoorde volksziel" willen winnen, mag niet vergeten worden, dat Tijl Uilenspiegel een Nederduitsche figuur, „der Genius des niederdeutschen Humors" (J. Langbehn) is, dat het Paaschvuur, het „klootschieten", de „rommelpot" 11) links en rechts van onze Oostergrens gevonden worden. Typeerend voor het Nederduitsche „volksdom" wordt algemeen geacht het overheerschend Protestantsche karakter en in verband daarmede het ontbreken der carnavalsgeneugten. Daar, zooals de Dietsche leider Joris v. Severen ipsissimis verbis verkondigt, de boerenbevolking op het gebied der volkschheid „honderdduizend maal meer waard is dan wij, intellectueelen", moge ons ook de plattelandsche voeding een les geven, en dan blijkt : „Ausgepraegt niederdeutsch ist das Schwarzbrot Das Schwarzbrot und vor allem der in Westfalen heimische Pumpernickel sind ausgezeichnet niederdeutsche Erscheinungen". (Lauffen). Benedikt Momme Nissen (thans O.P.) spreekt zelfs over de „Voelkerfamilie der S c h w a r z b r o t e s s e r". Welnu: „Nicht nur in Westfalen, sonder auch in Holland, in Friesland, in ganz Niedersachsen, in Mecklenburg und Pommern, wo ueberall Schwarzbrot

---

8) In W a s w i l l V o l k s k u n d e? (Stuttgart - 1934), p. 29.

9) In tegenstelling met „Norddeutsch", dat ook het Friesch omvat, is „Niederdeutsch", in N.Deutschland synoniem met „Plattdeutsch" en vooral voor de Saksische stammen in het laagland typeerend, vanwaar ook de (overigens aangevochten) benaming „Niedersaechsisch."

In een pas bij Justus Perthes in Gotha verschenen „Saar-Atlas" laat dr. Overbeck Nederland en Vlaanderen binnen de Duitsche taalgrens vallen en als „Nederduitsch taalgebied" gelden. Waarom de N. R o t t. C r t. (3 Mei '34) dit een „enormiteit" noemt, is ons niet duidelijk ; maar als het blad er „een uiting van pan-Germanisme" in ziet, weten wij, uit welken hoek de wind waait : den Dietschen hoek, waar taal en ras geïdentificeerd worden.

10) Zie het boven op pag. 22 in noot 7 geciteerde herdrukje.

11) Wij citeeren een couplet van een Nederduitsch rommelpotlied, door de jeugd op Nieuwjaarsdag bij het rondtrekken gezongen, uit prof. Lauffen's mooie boek (zie noot 6), p. 277, zulks om even een zekere taaleenheid te laten uitkomen. Dat lied begint aldus :

„Fruken, mak de Dör apen
Un lat de Rummelpott in.
Dor kümmt en Schipp ut Holland,
Dat hett so moi Wind."

die Hauptnahrung des Volkes ist", — hoe flink en knap daar het volk is, gelooven wij den schrijver (ditmaal J. G. Kohl in Nordwest-deutsche Skizzen) gaarne. Maar men ziet: Holland is er weder bij.

Logisch en a priori staat na het bovenstaande reeds vrijwel vast, dat naar volksche beginselen onze staatkundige Oostergrenzen weinig zin hebben. Het zal de verdienste blijven van onzen medewerker luit.-gen. H. L. van Oordt 12), het eerst gewezen te hebben op een bedenkelijke zijde der Dietsche beweging, n.l. de Dietsch-Nederduitsche samenwerking. Z.E., citeerend het oordeel van een roerig Dietscher (Mr. v. Vessem), die voor ons land (t.w. voor „Dietsland") slechts heil ziet in een „aanleunen in zijn volheid bij het groote Duitsche complex", en wiens ideaal zou zijn „een programmistische samenwerking tusschen Dietschers en Nederduitschers", qualificeerde zulk drijven als een „uitwas" der Dietsche beweging. Alleen hierin verschillen wij met Z. E. van opinie. De Dietsche ideologie moet o.i. uiteraard tot zulke, spoedig landsverraderlijke, consequenties leiden. Na zulks boven in theorie aannemelijk gemaakt te hebben, moge het met nog een enkel geval uit de practijk bevestigd worden.

Het tijdschrift onzer volksche nudisten, Integraal Leven (VI, 2), geeft natuurlijk een onverbloemde belijdenis van Naturalpolitik : „Moge deze band met Vlaanderenland de voorbode zijn van een spoedige hereeniging, eerst van de Groot-Nederlandsche, en vervolgens van de Groot-Germaansche Skaldenstand !" Wies Moens, „Dinaso"-leider, schreef in het Hamburger Fremdenblatt (14 Jan. '34): „Besinnung auf das Volkstum niederdeutscher Art in einem ganz neuen Geiste fuehrte notwendig zu einer Auffassung der niederdeutschen Bewegung, wodurch sie nicht nur in die deutsche Ganzheit, sondern in das weitere, groessere Lebensgebiet aller Voelker nordischen Charakters eingefuegt wird." Als de „bekannte Vlaamenfuehrer" zoo orakelt, kan zich het maandblad Niederdeutsche Welt (Luebeck) ook aandienen als orgaan van „das niederdeutsche Kulturgebiet vom Vlaamland bis zum Samland", kan Alb. Maehl ook spreken van Nederland's „rassisch verbundene Fuehlung" met zijn eigen Nederduitsch Volkstum, mag Hans Friedrich Blunck er zich over verheugen, dat „die Erinnerung des Blutes in Niederdeutschland am reinsten erhalten ist," en in het Nederduitsche gebied één „seelischen Grundakkord" ontdekken. In de Germania van 27 Oct. '33 staat een groot artikel over „Die junge Generation in Holland", waaruit wij het volgende vernemen :

„Jetzt braucht Nordniederland selbst wohl Bruderhilfe, um seinen eigenen Weg zu finden. Einen guten Anfang hat die Deutsche Studentenschaft in Hamburg gemacht. Sie veranstaltete im August dieses Jahres ein niederdeutsch-niederlaendisches Studententreffen.... Wie verwandt Nordwestdeutschland den Niederlanden ist, weiss die grosse Mehrzahl der Hollaender gar nicht". De Hollandsche bedevaartgangers naar de oude Hanzestad voelden er zich, „als waeren sie im Heimatlande." Conclusie : „Ein Zusammenwirken aller germanischen Kraefte in „Dietschland" und Deutschland kann weltgeschichtliche Bedeutung erlangen. Germania, tua res agitur !"

„Schoon Belgies, Duitsch of Hollands zonen,
Toch zijn en blijven wij Teutonen
En Dietscher is onze eerenaam".

Zoo dichtte in 1876 de tot Belg genationaliseerde en in Antwerpen gevestigde Deen dr. Constant Jacob Hansen, de bedenker van het in onzen tijd zoo en vogue zijnde „Dietschlandisme". Dietsch en Nederduitsch zijn voor hem synoniem. „In zijn dichtwerk De Lof van Dietschland verheerlijkte hij Rijks-Nederland, Vlaanderen en

---

12) In De Groene Amsterdammer 29 Juli en 5 Aug. '33.

Noord-Duitschland als deelen van het Dietsche vaderland. In tegenstelling met Rijks-Nederland, waar de belangstelling zeer gering was, vonden de denkbeelden van Hansen..... vrij veel weerklank in Noord-Duitschland.... Wij weten dus nu wat men oorspronkelijk onder „Dietschland" of „Neder-Duitschland" verstond" 13) Wat luit-gen. v. Oordt een „uitwas" achtte, houden wij daarom liever voor een terugkeer tot den troebelen bron, waaruit de hedendaagsche Dietsche beweging zelf haar oorsprong nam.

De R. C. Duitsche prof. theol. Carl Eschweiler heeft kortelings verzekerd: „De „volksche" wereldbeschouwing verplicht Duitschland tevens andere volkeren, die God eveneens geschapen heeft, te achten." Men moge met Knuvelder in deze en talrijke soortgelijke verklaringen van Duitsche zijde troost en geruststelling zoeken; wij voor ons blijven om verschillende redenen bij de overtuiging, dat, hoe volkscher en Dietscher ons volk wordt afgericht, des te weerloozer het zal staan, theoretisch en moreel, tegenover de eveneens zeer volksche Pruisische Annexionsgelueste. Immers niet alleen Arndt en Langbehn, maar ook ten opzichte van ons land annexionistisch gezinde elementen als Treitschke en de Alldeutsche Verband waren even „voelkisch eingestellt" als een Roeping-redacteur ten onzent. En om ook den huidigen veteraan der voelkische gedachte, Gerstenhauer, te raadplegen: deze neemt (o.c.) onder de deutsche Siedlungstaetigkeit o.m. Zuid-Africa („Niederdeutsche Buren") op, en schrijft: „Auch gegenueber dem europaeischen Niederdeutschtum, gegenueber den Hollaendern und Vlamen hatten wir, getreu unseren voelkischen und allgermanischen Grundsaetzen, eine allgermanische Politik der Volksverwandtschaft gefordert und getrieben", of toornt over een Bastardvolk als de Deutsch-Schweizer, „die es einfach leugnen (sic!), dass sie dem deutschen Volkstum angehoeren, also Deutsche sind."

Uitspraken als deze laatste bewijzen nog eens ten overvloede, dat ook voor een volksch nationalisme de gevoelens en overtuigingen der andere volken niet meetellen, daar die overtuigingen steeds als verbasteringsverschijnselen kunnen gelden, als gevolgen van den dwang en den willekeur der historie, waardoor bij hen het bewustzijn van hun ware „volksdom" is afgestompt of verloren ging. Zelfs over het bezwaar eener vreemde taal kan zich het volksche nationalisme, als het een annexionistische bevlieging krijgt, gemakkelijk en zonder zijn grondbeginselen te verloochenen heenzetten, daar veelal te bewijzen valt, dat die taal eerst later is binnengedrongen in het begeerde gebied, is „aufgepfropft" op den oorspronkelijken reinen volksstam. Dit laatste geldt in de oogen der Deutsch-voelkischen dan natuurlijk alleen voor gebieden als Bourgogne, Champagne of het Rhône-dal, maar even natuurlijk niet voor de Ost-Elbier van oorspronkelijk Slavischen bloede. In gebieden als de eerstgenoemde kan de dynamiek der voelkische Gedanke haar werk verrichten in een herstel van het reine Volkstum, in een verjagen van alle Welsche Trug und Tand. Waar een annexionistische wil is, is ook een volksche weg!

De richtige Dietscher zal zijn land eer in Pruisen's Rheinische Mark doen opgaan, dan dat hij ooit met Groen van Prinsterer zou bekennen, dat er gevallen kunnen zijn, waarin „nous pourrions avoir besoin de la France contre la Prusse." 15) Zulke waarschuwende woorden kunnen onze Dietschers op de verbroederingscongressen in Hamburg en Luebeck niet meer laten hooren. Want wie zich zoo lang en zoo vaak het lied der nederduitsche Bruederschaft, Bruderhilfe e.d. liet voorzingen, moet te zijner tijd aan het woord van den Psalmist gaan denken: Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum. (Ps. 132-1). Daarom is een Dietsch congressist in Hamburg van nationaal standpunt een even bedenkelijk verschijnsel als een nationaal-socialistische Leider, die daar zijn politieke instructies haalt.

---

13) Uit De Doordrijver, Maart '34.

15) A mes amis de Berlin (1867).

Door het veld winnen der Dietsche beweging wordt jeugdig enthousiasme in beslag genomen en onttrokken aan gebieden (b.v. nationaal herstel, coloniale missie), waar het zich veel vruchtdragender zou kunnen ontplooien. Het misleide enthousiasme zal een uitweg moeten zoeken in een of ander politiek chambardement, zijn hoop stellen op internationale verwikkelingen, waarbij op zijn minst België (als het slachtoffer) en Duitschland (als verschaffer van de noodige Bruderhilfe) betrokken zullen moeten zijn. Voorloopig althans zien wij geen andere mogelijkheid, Dietschland in het leven te roepen, dan zulk een Europeesch chambardement als voorspel van nieuwe Statenvorming. Het eind van dit schoone lied moet zijn, dat de „organische" eenheid eerst tot stand zal komen in de sterke maag van den alles verslindenden Pruisischen adelaar: een kleine „Kuehnheit" van dezen laatste, waarover onzer Dietschers wel het minst van allen recht of zelfs lust zouden hebben, „Raeuber und Bandit" te roepen.

Cultureele gevaren

In de inleiding van een bekend boekje over Grieksche philosophie 16) plaatste prof. Ernst Howald een opmerking, die voor het heele Europeesche cultuur- en geestesleven van toepassing is, n.l. :

„Auch dem bloedesten Auge muss sichtbar werden, wie sehr das scheinbar differenzierte Denken Europas gleichartig und wesensverwandt erscheint, sobald man den noetigen Abstand dazu nimmt und sobald man daneben die philosophische Produktion Chinas oder Indiens stellt."

Wat hier weder eens a posteriori wordt vastgesteld, staat reeds a priori vast voor wie de voornaamste feiten der Europeesche beschavingsgeschiedenis in het oog houdt. Gehoor gevend aan de raad van Karel den Groote („Redeamus ad fontem") of van Joseph Goerres („Grabet tiefer....") vinden wij met prof. Hoermann 17) overal en steeds één gemeenschappelijk geestelijk-cultureel substraat : Hellas en Rome. De Wurtembergsche convertiet Theodor Haecker heeft dit kort en goed geformuleerd : „Wir leben im Imperium Romanum" — of wij het weten en willen of niet. „Die Existenz des abendlaendischen Menschen — zoo schrijft hij verder 18) — ruht auf zwei Fundamenten : auf der griechisch-roemischen Humanitas, auf der einmaligen providentiellen Entdeckung des natuerlichen Logos — und auf der Offenbarung, auf dem Glauben, auf dem Christentum und dessen unmittelbarem Vorlaeufer, dem Judentum". Op die fundamenten is in Europeesch verband verder gebouwd. „Die Antike, das Christentum, der Humanismus, die Aufklaerung muessen uns, — aldus prof. Ernst Robert Curtius 19) — bis wir eines Besseren belehrt werden, als Gemeinbesitz europaeischer Erfahrung gelten." Daarom acht Max Scheler („der letzte universale Denker Deutschlands") in zijn machtig werk Die Wissensformen und die Gesellschaft (1919) het eerste hoofddoel van de „hoechste Bildungsanstalten" in een modern geciviliseerd land : „Moeglichst gute und getreue Bewahrung und Ueberlieferung der von der gemeinsamen Geschichte der abendlaendischen Voelker erarbeiteten hoechsten Wissens- und Bildungsgueter."

Vanaf den tijd, dat Germaansche vorsten (als Theoderik en Karel) Magnus

---

16) Die Anfaenge der Europaeischen Philosophie (Muenchen 1925) — p. 7. Om meer dan een reden zijn het bij voorkeur Duitsche auteurs, die wij in het vervolg citeeren en waarop wij ons beroepen.

17) Men zie of herleze zijn magistrale artikelenreeks in Aristo-, Aug. '31-Jan. '32.

18) Cf. „Betrachtungen ueber Vergil, Vater des Abendlands' in Der Brenner — Innsbruck (Herbstheft 1932).

19) Deutscher Geist in Gefahr (1932).

of de Groote werden bijgenaamd, omdat zij de Romanitas voor hun stammen en voor Europa in vollen omvang aanvaardden, gold al het boven geciteerde als een klare, onweersproken waarheid. Maar wij lezen de citaten nog eens over, en bedenken dan ineens, dat dezen schrijvers in het huidige Duitschland het zwijgen is opgelegd; bedenken verder, dat ook in ons land de opgroeiende generatie van intellectueelen reeds zóó zeer in de Dietsch-volksche ideologie is verstrikt geraakt, dat men heden ten dage ternauwernood voor die waarheden kan uitkomen, zonder overladen te worden met beschuldigingen van liberalisme, rationalisme, internationalisme, universalisme of zelfs landsverraad. Reeds werd dan ook de revisie der geschiedenis van die zijde ter hand genomen; de excrementen der Dietsche harpijen vielen links en rechts op het perkament der historiographie neer en Karel de Groote werd tot Karel den Franskiljon of den Saksenslachter omgedoopt. 20) Wie thans, elf eeuwen na

---

20) In het eerste nummer der „Dinaso"-periodiek D i e t b r a n d (Oct. '33) heet de groote vorst inderdaad „de franskiljon." Dit wat betreft den Frankischen verzamelaar van Germaansche volksliederen, dien immers ook Alfred Rosenberg, Duitschlands huidige cultureele leider, „den boesen Geist der deutschen Geschichte" noemt. Maar nu de keerzijde der medaille.

Toen Hitler nog den steun der monarchisten noodig achtte, en de vorstenhuizen de nat. soc. beweging rijkelijk subsidieerden, sloot zich de N S D A P bij de Potsdamer Tradition aan en kon men dagelijks uit de radiozenders den lof van „Friedrich der Einzige" vernemen, die gevierd werd als eerste nationaal-socialist. Niets is zoo dwaas, of het wordt nagepraat. Dies meende ook drs. H. Krekel op 14 Dec. '33 in een voordracht voor de Vereeniging voor Wijsbegeerte te Rotterdam, pieus geciteerd in D e V u u r s l a g, en waarin ons de werkelijke grondslagen van het Duitsche nat.-socialisme onthuld zouden worden, als volgt te moeten oreeren: „Het volksche Duitschland opnieuw tegen het universalistische Europa, als in den reformatietijd, als tijdens Frederik den Groote." — „Wenn ein Clever sehr jung von Hause kommet und in Berlin erzogen wird, alsdenn brave gute geschickte Kerrels daraus werden, die mein Successor wohl gebrauchen kann" schreef Friedrich Wilhelm I in zijn politiek testament van 1722. Hoe stond het nu met den Successor, Frederik den Groote, zelf? Zijn intiemste vrienden waren de Fransche markies d'Argens, Voltaire en de Italiaan Lucchesini, welke laatsten naast vrije kost en inwoning aan het hof resp. 5000 en 2000 Taler salaris ontvingen. Maar Winckelmann kreeg van hem te hooren: „Voor een Duitscher zijn 1000 Taler genoeg." In de Berlijnsche Academie sprak hij Fransch, en zelfs aan zijn „adorable soeur" schreef hij in die taal. Goethe, Schiller, Wieland enz. debiteerden z.i. slechts „dégoutantes platitudes"; hun taal was immers een „barbaarsche". Dies verhinderde hij ook de opvoering van Lessings M i n n a v o n B a r n h e l m in Hamburg, doch — eere wien eere toekomt! — liet het stuk te Berlijn opvoeren in...... de Fransche taal! Het was de Belgische historicus Godefroid Kurth, die in het prachtige hoofdstuk over Charlemagne van zijn O r i g i n e s d e l a C i v i l i s a t i o n m o d e r n e (Ed. 1923; II, p. 296) in verband met de belangstelling van dien vorst voor het Frankische volkslied een brief citeerde, welke een millennium later Frederik de Groote aan den eersten uitgever (1784) der N i b e l u n g e n schreef: „Zij zijn geen schot buskruit waard en verdienen niet uit het stof der vergetelheid gehaald te worden. Vond ik zulk een rommel („elendes Zeug") in mijn bibliotheek, dan zou ik den boel er uit gooien." Toen Kurth voor bijna een halve eeuw op deze merkwaardige tegenstelling wees, zal hij kwalijk vermoed hebben, dat eens een intelligentsia van Dietsche observantie het zou klaar spelen, de epitheta „franskiljon" en „volksch" over de beide vorsten te verdeelen op de wijze, als het de heeren Krekel en Bruch hebben bestaan.

De verklaring zulker verdwazing ligt voor het grijpen. Karel de Groote begon zijn capitularia met een: „Decrevimus juxta c a n o n e s".... Maar Frederik de Groote sprak in den bekenden dialoog met den Wirth na den slag bij Leuthen: „Ihr seid ein ehrlicher Mann und wahrscheinlich e v a n g e l i s c h." („Joa, joa! Ihr Majestaet, ich bin von

Karel den Groote, beter dan deze Germaansche vorst wil weten, waar de bronnen der beschaving te vinden zijn, en Rome mijdt, pelgrimeert naar den Wodanseik terug. De barbaren bedreigen ons niet meer van buiten, maar groeien op in ons midden, gelijk Dean Inge onlangs waarschuwde in verband met den stormloop tegen alle traditioneele waardehierarchie en universeele cultuurelementen. In Duitschland was het prof. Curtius, die nog kort voor het begin der nat.-soc. revolutie gelegenheid had, op het gevaar van den „voelkische Kulturhass" te wijzen: „Die Geistfeindschaft unseres Nationalismus wuerde unter normalen geschichtlichen Verhaeltnissen nur zur Barbarei fuehren." (o.c., p. 50).

Dat alle volksche theoremen noodzakelijk tot een zekere Geistfeindschaft moeten leiden, ligt inderdaar voor de hand en moge buiten Curtius om nog even psychologisch verklaard worden. Naar volksche (en Dietschgezinde) opvattingen dient het ware cultuurleven „organisch" op te bloeien uit ras, stam of volksziel. Historisch staat evenwel vast, dat niet uit Purmerend of Potsdam, maar uit de romaansche landen het Evangelie over Europa verbreid is geworden, dat de Benedictijnsche pionieren der beschaving niet uit de Borussiaansche gewesten, maar uit Monte Cassino, Cluny en Citeaux zijn gekomen, dat de eerste universiteiten en theologische leerstoelen niet in Berlijn of Hamburg, maar in Parijs, Napels, Oxford, Keulen, Weenen en Praag hebben gestaan. Daar dus de hiermede aangeduide civilisatie van Nordisch en Dietsch standpunt beoordeeld niet heimatgruendig, scholleverwurzelt, bluthaft, naturgegeben enz. enz. is, dient haar waarde en beteekenis geminimiseerd te worden, dient er in de plaats daarvan naar iets beters gezocht te worden. Al datgene, wat alle eeuwen door in Europa als de hoogste geestelijke waarde geëerbiedigd is geworden, raakt bij het volksche nationalisme in verdenking. Hiermede is de o.i. voornaamste oorzaak aangeduid van wat Curtius „voelkische Kulturhass" noemt.

Van den anderen kant kan men ook zijn oogen voor de feiten zelf der cultuurhistorie sluiten en zijn geestelijke filiatie van Hellas en Rome minimiseeren of miskennen ; men komt dan echter voor een cultuurhistorisch vacuum te staan, dat niet anders dan met de phantasieën en mystificaties van een Guido von List of een Herman Wirth opgevuld kan worden. Op het tweede zgn. „Nordische Thing", in Mei '34 te Bremen gehouden, werd opnieuw van het „mehrtausendjaehrige Alter der germanischen Kultur" gesproken. Wekelijks en vaker worden in de heele Duitsche pers zulke stellingen verkondigd. Niet zonder reden werd er door den befaamden Psalmenbewerker W. Teudt op het Pinkstercongres der Freunde germanischer Vorgeschichte de nadruk op gelegd, dat dit soort praehistorie „durch den voelkischen Geist in die Reihe der fuehrenden Wissenschaften eingerueckt sei." 21) Verschillende genootschappen, die in ons land alsnog een cryptogamenbestaan voeren, benevens „Dinaso"-publicaties, propageeren oo k hier te lande reeds soortgelijke denkbeelden. Herman Wirth, gelijk bekend Nederlander van geboorte, telt onder onze spes patriae meer epigonen en aanhangers dan men zou vermoeden.

Het Dietsche streven is in den grond heel wat anders dan prijzenswaardig regionalisme. Overtuigd en strijdvaardig regionalist was ook de Breton Charles Le Goffic, schrijver van het vijfdeelige L'Ame bretonne, maar hij bekende :

> *„Rome seule met sur les choses*
> *Une empreinte d'éternité"*

Ihrem Glauben !"). Vandaar ook de volksche reformatietijd. Volksch of Nordisch : een anti-catholiek relletje.

Dit laatste ter uitdooving van dwaallichtjes als Ger. Knuvelder.

21) Verslag in het Berl. Tagebl. 28 Mei '34.

Een Nordung en een waar Dietscher zullen hem dit niet nazeggen, want hun streven beperkt zich niet tot het cultiveeren van regionale tradities of eigenaardigheden, maar is gericht op een totale cultureele revolutie, die overigens reeds sinds ruim een eeuw werd voorbereid. Vóór dien tijd, tot in de 18de eeuw, dacht men er niet over bezwaren te maken tegen een idee, een stijl, een waarheid, omdat die buiten de eigen staatkundige grenzen door een andere natie gevonden was, zoo min als men thans (nog ?) een geneeskundige behandeling zal weigeren te ondergaan, omdat die door een Fransch of Russisch medicus het eerst werd toegepast of uitgevonden. Begrippen als „Engelsche beschaving", „Belgische cultuur" zouden tijdens Middeleeuwen of Renaissance als een dwaasheid gegolden hebben. Alle naties werkten eendrachtig samen aan de vervolmaking der Latijnsche cultuur, waarin zij waren opgevoed. Zelfs de Reformatie bracht niet in die mate een breuk, als ons vaak wordt voorgesteld. Luther richtte zich niet alleen tot Duitschland, maar tot de heele Christenheid. Hugo de Groot correspondeerde met talrijke catholieke theologen, en in Bossuet's zomerverblijf te Germigny kwamen alle Protestantsche beroemdheden van Europa op bezoek. Het vaderland nam niet de gansche persoonlijkheid in beslag. De behoefte der aanbidding bleef gericht op God, en werd nog niet afgeleid naar de nationale belangen en eigenaardigheden, die den mensch van zijns gelijken onderscheiden en afzonderen. „Nooit had men geleerd — aldus Louis Dimier 24) — dat de naties in hun gedachtenleven onverzoenlijk verschilden, dat zij niet in staat waren dezelfde waarheden te vatten, dezelfde emoties te ondergaan, van dezelfde methodes voordeel te trekken, hun heerschappij over de natuur dank zij eenzelfde opvoeding te vergrooten." Het groote schisma in deze Europeesche eenheid, de geestelijke secessie van Duitschland was niet het werk van Luther, niet van Pruisen en ook niet van Frederik den Groote, maar was het werk der Romantiek, toen een zgn. *Urvolk* (Fichte) het Europeesche consortium prijs gaf voor het schamele erfstuk van barbaarsch atavisme, Arminius of Widukund verhief boven Augustus of Karel den Groote, zijn „natuur" en primitieve energieën stelde boven de contingenties zijner historie, alles wat verdeelt en niet is over te dragen boven datgene, wat de cultuurgemeenschap tot nog toe vereenigde, uit eigen ras en stam wilde afgeleid zien wat niet anders dan een vrucht was van het Latijnsche erfdeel, cement van ruim vijftien eeuwen Europeesche geschiedenis.

Universeele waarden of waarheden werden sindsdien met wantrouwen aanvaard, omdat zij niet als emanaties van den eigen stamgenius, van het eigen rasinstinct kunnen gelden. De geestelijke banden tusschen de naties trachtte men aldus onherroepelijk en definitief te verbreken : het heeft geen zin meer en is zelfs onmogelijk geworden in contact te treden met andere volken, die hun gansche cultuur willen opbouwen op een instinct-leven en op „irrationale Kraefte des Gemuets" (Gerstenhauer), welke alleen maar voor eigen stamgenooten beteekenis hebben. „Wenn diese Pest um sich greift, was soll aus der menschlichen Gesellschaft werden ?" Het antwoord op deze vraag, welke Kotzebue reeds stelde, luidt : de balkaniseering van Europa.

Deze pest nu heeft, in zoover het ons land betreft, vorm gevat in de Dietsche beweging. Uit zuiver Dietsch milieu is voortgekomen een geschrift als dr. Vrijlandt's *Moederaarde* (1923), waarin naast vele andere holle exclamaties verkondigd wordt: „Wij willen de oeraandriften, de oerkrachten van ons volk laten doorbreken en gezond en zuiver houden. Uit ons zelf willen wij putten, oorspronkelijk willen wij zijn...... Wij willen eene Nederlandsche

---

22) *Histoire et Causes de notre Décadence* (Parijs 1934), p. 135. Dimier's beschouwingen verschenen ook in het Dominicaansche tijdschrift *La Vie intellectuelle*, April en Mei '34.

wetenschap, wij hopen dat onze wetenschappelijken een eigen aard verkrijgen." Dit is stellig zoo „voelkisch" als men maar wenschen kan, maar ook van een duivelschen opzet en noodlottiger in de consequenties, dan alle proletarische Internationalen bijeen. Want het schisma, waarover men reeds sinds de Reformatie met eenig recht kan treuren, wordt thans door de „voelkische Einstellung" tot levensregel gemaakt en zoovele malen herhaald, als men nationaliteiten wenscht te erkennen of zelfs te fantaseeren.

Men spreekt, denkt en schept nog slechts voor de ingewijden in de mysteriën des bloeds, voor de stamgenooten die aan hetzelfde onbewuste leven deelhebben. „On tient á être incommunicable. On estime que de tendre á une clarté générale serait un attentat au génie brut qu'on espère bien représenter, un sacrilège envers le dieu obscur des profondeurs, l'instinct de son clan, les entrailles de sa race." *) Toen in Duitschland dit schismatieke beginsel in den persoon van Hitler met zijn aanhang triomfeerde, was het wederom van Dietsche zijde, dat men ons uitnoodigde in te zien „hoe in Duitschland Europa een laatste kans krijgt." (Roeping, April '33). Is het noodig daarbij te preciseeren, dat het de prins der leeghoofden (Ger. Knuvelder) was, die met deze Deutung zich zelven voor den zooveelsten maal in het harlekijnspakje stak?

Eenzelfde scheuring bedreigt ook de gebieden van recht en moraal. Met een door hem ontdekt Oud-Indisch axioma: „Recht is, wat Arische menschen voor recht houden", heeft Rosenberg groot succes gehad. Bij de proclamatie der „Akademie fuer deutsches Recht" (Oct. '33) sprak minister Frick : „Recht ist, was dem deutschen Volke nuetzt", en prof. Kisch wees op de „Urkraefte der deutschen Volksseele" als op de ware rechtsbron : „Deutsches Recht wird in Zukunft Rassenrecht sein." In Juni '34 oordeelde 'n Oberregierungsrat voor dezelfde Academie : „Nur was rassebedingt ist hat seine sittliche, moralische Berechtigung". Zulk een terminologie laat voldoende doorschemeren, dat het hier niet alleen het juridische element van een „code Adolphe" betreft, maar ook natuurrecht en moraal. De groote Oostenrijksche paedagoog Otto Willmann heeft ca. 1900, toen de voelkische Gedanke in Oostenrijk (in de zgn. „Los-von-Rom"-beweging) op veel huidige verschijnselen preludeerde, menig wijs vertoog geschreven, dat thans nog even actueel blijft ; zoo verdedigde hij met talent en aandrang tegenover het volksche modernisme de traditioneele opvatting, die hij aldus resumeert :

„Die aeltere Auffassung fasst das Geschehen in der sittlichen Welt wohl geschichtlich auf, aber durch uebergeschichtliche Gesetze und bleibende, in der Bestimmung des Menschen gegebene Aufgaben orientiert. Die menschliche Natur ist konstant im Wechsel der Zeiten, dieselbe Leitsterne leuchten den Ahnen und den Enkeln. An sie reicht der Wechsel der Meinungen und Sitten nicht heran, der von der menschlichen Unvollkommenheit („von Gottes Urgesetzen" — zouden de „Deutsche Christen" en consorten zeggen. — C.) herruehrt. Wenn jetzt und hier etwas Anderes gilt als einst und anderwaerts, so sind darin lediglich verschiedene Auffassungen des An-sich-gueltigen, nicht aber ein Wechsel und Wandel in diesen selbst zu erkennen. Darin stimmen Plato, Aristoteles, die Kirchenvaeter, die Scholastiker und die besseren Rechts- und Staatslehrer der Renaissanceperiode ueberein." **)

---

*) André Thérive in Le Temps,, 12 Juli '34. In dit streven naar de eigenschap van „incommunicable" te zijn, slaagden de voelkische auteurs volkomen. In alle Grieksche, Latijnsche, Fransche, Belgische Engelsche en Hollandsche auteurs, die wij ooit lazen, bijeen herinneren wij ons niet zooveel onbegrijpelijke war- of mysterietaal ontmoet te hebben als in één enkel werk van volksche observantie gelijk het bv. Werner Petersmann's Der kultische Sinn von Erde und Volk (Gotha—1934) is.

**) In het „Jahrbuch des Vereins fuer wissenschaftliche Paedagogik" van 1899. Wat hier als „menschelijke onvolmaaktheid" wordt opgevat, wordt bij de tegenpartij juist tot het hoogste en normgevende verheven.

De staatkundige souvereiniteit geeft ons voorloopig voldoende beveiliging tegen hen, die elk patriotisme, elk gerechtvaardigd nationalisme pogen te ondermijnen. Maar waar is de instantie, die ons werelddeel behoeden kan voor de tot beginsel verheven vernietiging zijner moreel-cultureele eenheid?

In de 17de eeuw reeds was het de Kerk, wier theologen de „nationalitas" (in haar door ons verworpen vorm) brandmerkten als een „sinister affectus" (een verkeerde neiging), en de generale overste der Jesuieten Nickel was terzelfder tijd (tot groote verontwaardiging van Alfr. Rosenberg — o.c. p. 632) nog veel scherper in zijn oordeel over dezen „pestgeest". Maar over groote gebieden van Europa heeft de Kerk geen geestelijk gezag meer. Zij is in dezen dus aangewezen op de vrijwillige medewerking van allen, die een open oog hebben voor de dreigende gevaren der volksche theorieën, en mag stellig verwachten, dat haar eigen geloovigen zich op dit gebied door geen dwaalleeraren laten verleiden.

Het liefst zou de Dietsche propagandist bewijzen dat zijn voorvaderen, gelijk de leugenbaron v. Muenchhausen van zich zelf vertelde, zich aan hun eigen haren uit het moeras van hun barbarisme optrokken. Zoo heet b.v. de Bourgondische Muziekschool (15e eeuw) een Dietsch verschijnsel, Eckehart's mystiek een oer-Duitsche schepping, de „philosophische Ur-Kunde vom deutschen Volksethos." 23) Ook meent hij — ditmaal volgeling van Robinson —, dat hij zich uit de Europeesche cultuurmaatschappij kan afzonderen en zich verder in zijn eigen „volkschheid" kan terugtrekken; maar hij vergeet, dat Robinson Crusoe zich op zijn eiland slechts kon handhaven dank zij den geestelijken vermogens, die hij aan de door hem verlaten maatschappij had te danken, en die alleen hem in staat stelden, de wrakstukken van het gestrande schip te gebruiken. — Dit laatste ter waarschuwing voor de „gentes, quae in sua feritate confidunt."

Het valt niet te ontkennen en zeer wel te begrijpen, dat er in breede kringen van protestantsch Nederland ernstige bezwaren gemaakt worden tegen eene verlegging der landsgrenzen, welke alleen aan de politieke machtspositie der Catholieken ten goede zou komen. 24) De catholieke Dietschers zullen hun protestantsche landgenooten in dit opzicht slechts gerust kunnen stellen en winnen, door het cultiveeren van een fel anti-Latijnsche gezindheid, door een uitgesproken citramontaansche denkwijze op elk gebied, waar men buiten de dogmatische minimum-eischen kan. Anti-Latijnsche animositeit alleen zal voor vele Protestanten het plan van een vereenigd „Dietschland" aannemelijk moeten maken, en houdt voor hen beloften in, die reeds in een Wies Moens verwezenlijkt schijnen te worden. Men behoeft de Dietsch-gerichte publicaties slechts in te zien, om onmiddellijk gewaar te worden, hoe systematisch en in velerlei vormen die animositeit wordt gecultiveerd. Het hoonen en bespotten van al wat met de „culture latrine" (aldus de nieuwste geestigheid op dit gebied) in verband staat vormt voorloopig de zoutelooze hoofdschotel van het Dietsche cultuurprogramma. Prof. Curtius waarschuwde evenwel zijne landgenooten: „Nur aus eigener Substanz kann der deutsche Geist nicht leben. Wer ihn vom Westen *und* vom Sueden loest, treibt ihn in den Osten und das

---

23) Prof. Ernst Bergmann in zijn *Gesch. der deutschen Philosophie* (1926), I. Over deze, vooral door Alfr. Rosenberg gepropageerde, fabel hebben wij het noodige gezegd in een artikel „Christendom en Hellenisme" in *Aristo-* van Maart 1932 (p. 269-70.)

24) In 1551 sloten vier *protestantsche* vorsten van Duitschland een overeenkomst met den koning van Frankrijk, wien daarbij werd toegestaan de *catholieke* Bourgondische gebieden, toen tot het Roomsche Kiezerrijk behoorend, der bisdommen Metz, Toul en Verdun te bezetten. Twee eeuwen later schreef Frederik de Groote in zijn politiek testament (door zijn bewonderaar M. Lehmann „die grossartigste Urkunde unter allen Kundgebungen seines Genies" genoemd, maar door Bismarck voorzien van het opschrift: „Dauerend zu secretiren", zoodat het niet voor 1918 gepubliceerd werd): „Pruisen kan niet lijdelijk toezien, dat Frankrijk den Elzas en Lotharingen zou verliezen." — „Na, na! Ihr Majestaet, wir Wackes sind *nicht* von Ihrem Glauben." —

heisst, in den Untergang." Afgezien daarvan, dat voor ons land in dit opzicht Zuiden en Westen samenvallen, zijn Curtius' woorden ook voor ons geschreven.

Het was de historische missie der Franken, zoowel in militairen als in geestelijken zin de wacht aan den limes te betrekken tegen de Germaansche barbaren, om aldus voor zichzelf en voor Europa het Imperium Romanum te redden. Moge het aan ons volk bespaard blijven, onder Dietsche leiding naar de overzijde van dien limes gevoerd te worden en Witukind in stede van Carolus Magnus aan te gaan hangen. Moge het Imperium Romanum in den zin van Theodor Haecker stand houden en nooit het voorwerp worden van de jammerklacht, welke Aeneas over den ondergang van Troje uitsprak :

Excessere omnes adytis arisque relictis
Di, quibus imperium hoc steterat . . . 25)

Een Dietsche „Nordung"

Tot de onverteerde (en overteerbare) begrippen, welke de Dietsch-gerichte organisatie „Dinaso" van haar Groot-Dietsche of Duitsche broeders overnam, en welke deze organisatie tot een gevaarlijk ferment van ontbinding voor ons nationaal bestaan stempelen, behoort dat van Noordsch ras en Noordsche ziel. In het eerste nummer van het maandblad Dietbrand stond verkondigd, dat als cultuurscheppend ras slechts in aanmerking komt het Noordsche, dat overal aanwezig heet te zijn waar Arische cultuur opbloeit. 1) Het weekblad Hier Dinaso verzekerde kortelings in een hoofdartikel: „Het Dietsche volk is in wezen Noordsch en bezit ook al de kenmerken van dit Noordsche wezen. Het is een volk dat gemaakt is om aan de spits der volkeren te staan. — De herstelling van het Noordsche wezen, d. w. z. van het zuivere Dietsche wezen, is onze hooge taak." (17 Febr. '34). ....

Wie met ons weet, wat voor functie het woord „nordisch" in de overrijnsche demagogie en pseudowetenschap vervult, voelt zich in zijn Nederlanderschap beleedigd en gekrenkt, wanneer hij landgnooten hun naam en titel ziet prostitueeren, om (na „voelkisch" of „volksch") ook weder dit woord van verwarring en misleiding in ons Hollandsche gedachtenleven binnen te loodsen. Wanneer in een land als Duitschland, dat zoo zwaar onder den oorlog geleden heeft, thans een scribentengeneratie bloeit, die ons de apotheose van het dilettantisme te aanschouwen geeft, is daarvoor een deugdelijke verontschuldiging te vinden; de universitaire opleiding dier generatie is in den onmenschelijken oorlog totaal ontredderd geworden en ook na den oorlog kon men het met die opleiding niet steeds erg nauw nemen. Maar voor ons land geldt die verontschuldiging helaas niet. Het gaat niet aan, dat ook hier te lande eerst aan het woord „Noordsch" de noodige waardij en wijding gegeven wordt, door het en passant te identificeeren met Arisch of Indo-Germaansch, 2) en dat het daarna voortdurend gebruikt wordt (zooals in de anthropologie) in tegenstelling met Ostisch Faelisch, Dinarisch, Mediterraneesch etc. Stellig zijn de „Dinaso"-publicisten in quaestie geimponeerd geraakt door lijvige verhandelingen over en gloeiende hymnen op de nordisch-rassische Reinheit, door de banbliksems tegen Rassenschande als Suende und Widerspruch gegen Gott, tegen rassische Schweinerei, Voelkerbrei, Koetertypus, Faeulnisherd des Rassenbreies Rassenmischmasch u.s.w. Het ware veiliger geweest zich eenvoudig aan de feiten te houden, t.w. de geringe cultureele productiviteit der zeer Noordsche Scandinaafsche volkeren, de totale cultureele steriliteit der nog Noordschere Laplanders, — feiten, welke prof. Fischer in een

---

25) Virgilius Aeneïs, II, 350 v.

1) L. c. p. 8.

2) Hier Dinaso, 17 Febr. '34: „Het Noordsche of Arische ras..." Cf. dr. Fr. v. Oppeln-Bronikowski in Berl. Tageblatt (11 Maart '34): „Nordisches, d.h. indogermanisches Erbteil..."

rede op 23 Febr. '34 in Karlsruhe tot de nieuwe stelling noopten, dat rasvermenging geen nadeel is, maar „zu eigentlichen Kulturhoehen fuehrt. Die kulturelle Stagnation der skandinavischen Voelker liefert uns den besten Beweis dafuer."

Phantasten als Ludwig Ferdinand Clauss en Hans F. K. Guenther worden in Duitschland niet alleen door Wilh. Schmidt S. V. D. 3), maar ook door Walter Scheidt, Fr. Lenz en zelfs door prof. Eug. Fischer niet au sérieux genomen. 4) „Alle wirklich massgebenden Forscher dieser Gebiete wie Fischer, Baur, Lenz, Scheidt, Kern u.a. sind in ihren Werken von diesen tendenzioesen Dilettantismen abgerueckt und in privaten Gespraechen kann man von ihnen noch viel schaerfere Verurteilungen hoeren." 5) Ieder wien de wetenschap, ook de Duitsche, ter harte gaat, zal met onvermengde vreugde van zulke uitspraken kennis nemen. „Dinaso"-publicisten evenwel hebben met zulke critische objectiviteit niets van doen; hun Dietschland is meer gebaat met de populaire geschriften van Guenther en Clauss. Dies maakt de „Dinaso"-leider Wies Moens propaganda voor de „boeiende studie over die nordische Seele" van den laatstgenoemde. De blamage van dit alles blijft voor rekening van de „Dinaso"-beweging en degenen, die in deze beweging verdoold raakten. Wij zouden die beweging haars weegs laten gaan, wanneer die Nordistenschwaermerei niet een zeer bijzondere zijde had en in het bijzonder Wies Moens niet een althans voor zijn c a t h o l i e k e volgelingen hoogst bedenkelijk leidsman geacht moest worden, in wien, naar de voorspelling van het fel anticatholieke orgaan D e P r o t e s t a n t (5 Maart '24), inderdaad „Protestantsch Vlaanderen" wakker wordt 6).

De Vlaamsche dichter Wies Moens werd o.m. in catholiek Nederland geintroduceerd als Belgisch correspondent van de T ij d, proconsule Hugone van den Broek; hij vond er gelegenheid over het Belgische episcopaat te schrijven op een wijze, als alleen onder het redactioneel proconsulaat van een Belgisch uitgewekene mogelijk was, en zooals het nu in ons land waarschijnlijk niet meer geduld zou worden in een catholiek hoofdorgaan. Thans is Moens naast v. Severen de leider van het „(Ver-)Dinaso", van de organisatie dus. waarin zich o.m. talrijke catholieke studenten in hun verzet tegen van alles en nog wat, dat hun niet bevalt, en (of) hun verlangen naar discipline en hun offervaardigheid veilig verschanst achten. Kan iemand als Moens hun die veiligheid verschaffen ?

Het woord „Noordsch" of „nordisch" moge nog zoo vaag en misbruikt zijn, het heeft niettemin een zekere gevoelswaarde gekregen, welke zeker voor het Catholicisme niet den minsten twijfel overlaat. Evenals het woord „voelkisch" tijdens de Oostenrijksche Los-von-Rom-beweging, geeft het aan onbetwistbaar anti-catholieke tendenties uiting. De door de Duitsche bewindvoerders zoo vereerde Vacher de Lapouge, darwinistisch en uitgesproken anticatholiek professor in Montpellier, weet de zgn. decadentie der Latijnsche volkeren o.a. aan hun catholiek geloof. In zijn anthroposociologie speelt het „race nordique" (of de „Homo europaeus") een roemrijken rol. Geen wonder, dat reeds Keizer Wilhelm II zich in dezer voege uitte: „De Franschen zijn dwazen ; zij hebben slechts één groot man, en dat is Vacher de Lapouge, maar zij kennen hem niet." 7) De anti-catholieke pointe in het woord „nordisch"

---

3) In zijn boek R a s s e u n d V o l k (Muenchen 1927).

4) Zie Walter Scheidt in A n t h r o p o s, XXIII (1928), p. 26.

5) Wilh. Schmidt in D i e S t e l l u n g d e r R e l i g i o n z u R a s s e u n d V o l k (1932), p. 23.

6) Hetzelfde blad (20 Febr. '24) oordeelde ook, dat „enkel bij mannen als van Severen" een diep-religieus besef te vinden is, „dat Protestantsch en Germaansch-uitleefbaar genoemd kan worden." Hieromtrent mogen wij niet oordeelen. Maar het blad moest bedenken, dat die Germaansche uitleefbaarheid reeds meer dan eens naar den Wodanseik of het Odinsouter leidde.

7) Zie het interview met den ouden Franschen geleerde in den T e m p s van 17 Dec "33 („Un maître français de Hitler: Vacher de Lapouge")

werd aldus ten deele door het Fransche anticlericalisme verscherpt.

Waar dan ook de godsdienst ter sprake komt, blijkt het Noordsche ras een reservaat voor het Protestantisme, het (daarentegen zeer geminachte) Ostische ras, evenals het Mediterraneesche, voor het Catholicisme. „Luther dachte an eine Gemeinschaft nordischer Seelen, die katholische Kirche nimmt den Normalchristen als ostischen Menschen" — zegt Josias Tillenius, of: „Fuer den nordischen Menschen existiert kein Dogma". 8) H. F. K. Guenther oordeelt: „Von Religion ist der Ostmensch am ehesten Katholik". Herman Wirth zegt van den anderen kant: „Der nordische Mensch erloest sich selber. Keine menschliche Macht kann ihn erloesen, auch nicht der Mensch, der in Rom als Statthalter Petri eine angeblich von dem Galilaeër gegruendete Weltkirche verwaltet", of: „Die geschichtliche Aufgabe der orientalisch-mediterranen Kirche Roms im Norden und damit ihr letztes Vordringen in einer Zeit der Aufloesung aller bisherigen Werte ist beendet. Der nordische Mensch, der seine geistig-seelische Erbmasse klar erkennt, findet den Weg zu Gott in sich zurueck." 9) Ook Lapouge zegt van den Homo nordicus (of europaeus): „En religion il est protestant" — hetgeen H. St. Chamberlain natuurlijk niet verzuimde in zijn G r u n d l a g e n mede te deelen, tot groote vreugde, ongetwijfeld, van Wilhelm II, voor wien Chamberlain's werk om deze en andere redenen de Germanenbibel bij uitstek was. Luther's „nordische Seele", de Reformatie als „Aufbruch nordischer Gesittung" — het is alles overbekend aan wie ook maar oppervlakkig van de desbetreffende boekenproductie kennis heeft genomen. Daarom zij nog slechts gewezen op een auteur van officieel erkend gezag, den partij-philosooph Alfr. Rosenberg. Ook deze acht den nordischen Mensch in eeuwigen opstand tegen Rome (o.c., b.v. p. 107), terwijl alles, wat in Frankrijk zich van Rome afwendde, „rein nordischer Art" heet (zooals de Hugenoten — p. 111) of een „rein nordischen Kopf" vertoont (zooals de Zuid-Fransche heresiarch Petrus Waldus — p. 90). Typisch „ostisch" is daarentegen de „widernatuerliche Zuchtform" der Bourgondische kloosters (p. 194 v.) In de zgn. rassenpsychologie is „nordisches Wesen" inderdaad niets anders dan veridealiseerd Protestantisme en anticlericalisme; met sterk naturistische tendenties wordt ons de nordische Seele uitgeteekend, en achteraf blijkt dan tot onze vreugde of tot onze ontsteltenis (al naar wij protestant of catholiek zijn), dat eigenlijk het veredelde Protestantisme werd uitgeteekend en bewierookt. Het heele „nordische" zaakje is niets anders dan een anti-catholiek relletje.

Nu is dit alles op zich zoo gewichtig niet. Men kan de Nordistenschwaermerei onzer catholieke „Dinaso"-menschen op hun onwetendheid schuiven, die immers ook op ander gebied grenzenloos blijkt te zijn. Bedenkelijker wordt de zaak echter, wanneer zij, zooals Wies Moens, bepaalde boeken, die zij blijken te kennen, zonder eenig voorbehoud prijzen en aanbevelen.

In de reeds genoemde en door hem geredigeerde „Dinaso"-periodiek D i e t b r a n d komt Wies Moens te spreken over Clauss' „boeiende studie" D i e n o r d i s c h e S e e l e. 10) Tot de schoone eigenschappen dier uitbundig geprezen Seele blijkt nu volgens Clauss te behooren haar afkeerigheid van Dogma, Ritus, Prozession en Litanei: „Vor Gott steht jede nordische Seele vollendet einsam da." Iets verder: „Selbstaendiges Gewissen waltet in der n o r d i s c h e n Seele; es in ihr befreit zu haben, ist die Tat des echten Protestantismus, der die nordische Antwort und Selbstbesinnung darstellt gegenueber suedlichen... Glaubensformen." Maar de Mittellaender is „in seinem Glaubensleben ein williger Diener des Dogmas. Gott ins eigene Herz zu suchen,

---

8) In R a s s e n s e e l e u n d C h r i s t e n t u m (Muenchen 1926) p. 29, 37.
9) In W a s h e i s s t D e u t s c h ? (Jena 1931), p. 45, 47.
10) D i e t b r a n d I, 4, p. 119.

wo keine fremde Stimme mehr hereinklingt — all solches Beginnen mutet den Mittellaender wie ein Gottesfrevel an. Er nimmt und glaubt, was ihm der Priester bietet." 11)

Zonder eenige restrictie en met de grootste uitbundigheid beval Moens in hetzelfde orgaan den Nederduitschen schrijver Albert Maehl en in het bijzonder zijn boekje Niederdeutsche Art und Sprache 12) bij zijn lezers aan. Een bestudeering van dit boekje bracht ons dezelfde verrassingen. Wij leeren vooreerst, dat de Nederduitsche ziel „wesentlich die Eigenschaften der nordischen hat" (p. 14). Het schijnt den catholieken Vlaamschen dichter weinig gedeerd te hebben, van Maehl verder te moeten vernemen, dat „das Licht des Heils, das da aus dem Sueden kam, unheilvoll ausgebreitet wurde. Die Stosskraft stammhafter Tugenden wurde durch die Predigt christlicher abgestumpft." De revue passeeren dan nog een „machtvoll-protestantische Entfaltung der Volksseele", Luther's „Freiheitsbewegung des Glaubens los von Rom", het „Protestantismus der niederdeutschen Seele", dat in het „jesuitenfreie" Engeland nog eens machtvoll hervortrat, Julius Langbehn, die „kapitulierte vor sich selbst, indem er zum katholischen Glauben uebergіng", enz. Niets van dat alles weerhoudt onzen catholieken litterator al de registers zijner lofprijzing uit te trekken, wanneer het Maehl 13) of zijn hier aangehaalde werkje 14) geldt. „In den Nederduitschen dichter Albert Maehl begroeten wij een van de ónzen. De kampbanieren van ons geslacht waaien overal uit!" En in het Hamburger Fremdenblatt (14 Jan. '34) spreekt hij bovendien van de wenschelijkheid, dat deze beweging volgens Maehl's richtlijnen, „nicht nur in die deutsche Ganzheit, sondern in das weitere, groessere Lebensgebiet aller Voelker nordischen Charakters eingefuegt wird."

„Schon lockt nicht mehr das wunder der lagunen
Das allumworbene und truemmergrosse Rom."

Wanneer zullen het ook de Christophoren e tutti quanti zich in het „Dinaso"-kamp verschanst hebben, Stefan George en Wies Moens nazeggen? 15)

---

11) In Die nordische Seele (Muenchen 1933), p. 44—67. — De overeenstemming tusschen de Duitsche Nordisten en de Fransche anticlericalen is soms frappant. De laatsten ijveren voor een „christianisme éternel, une religion laïque de l'idéal moral, sans dogme, sans miracles sans prêtres." (Ferd. Buisson in La foi laïque — 1912; p. 62).

12) Luebeck 1934 (R. M. 1.—).

13) Dietbrand I, 1, p. 40 v.v.

14) Ibid. I, 4, p. 114 v.v.

15) Dat Wies Moens, zooals dit in het Vlaamsche politieke leven zeer gebruikelijk is, intusschen met zijn partijgenooten in onmin is geraakt en uit het „Verdinaso" trad, verandert aan het boven geschrevene niets, te meer waar hem blijkbaar (zie Nieuwe Gemeenschap van Oct. '34) een aantal ‚Dinaso"-menschen trouw bleven en hem zelfs boven v. Severen verkiezen.

„DINASO" EN FASCISME

Is in den loop der voorafgaande besprekingen voldoende gebleken, door welke internationale stroomingen (romantisme, naturisme, historisme enz.) de Dietsche beweging in het algemeen wordt gevoed, zoo blijft er nog een enkel woord te zeggen over de „Dinaso"-beweging, welke momenteel de grootste attractie schijnt uit te oefenen, en die den meest concreten organisatievorm aan de zgn. Dietsche gedache heeft gegeven.

Gelijk gezegd waren wij aanwezig bij het optreden van den leider Joris v. Severen op 25 Januari '34 te Amsterdam — een optreden, dat voor ons land niet alleen het eerste was, maar ook wel het laatste zal blijven. Uit een zevental uitspraken, die wij gedurende den voordracht vrijwel letterlijk noteerden, moge voor een ieder duidelijk worden, dat v. Severen's succes onmogelijk uit zijn doctrine of uit het intellectueele niveau, waarop zich zijn rede bewoog, te verklaren is. Wij vernamen:

1° „Het grootste bedrog is het systeem der volkssouvereiniteit. Het was zoo heerlijk in de illusie te leven, dat men deel had aan die macht, welke men den koningen had ontnomen." (Zoo sprak een man, die het „volksdom" tot den bron van het staatsgezag, van de cultuur enz. enz. verhief !)

2° „Zoolang niet het liberalisme uit ons volk is weggerukt, zal de dienstplicht steeds meer menschen tegen wil en dank naar het slagveld drijven, daar het democratisme aan elkeen niet alleen een stembillet, maar ook een soldatenransel opdringt" (De Hitler-Jugend en de fascistische jeugdformatie's, von Papen's verheerlijking van den dood op het slagveld voor iederen man en Mussolini's hymnen op het geweer — het schijnt alles dus liberalisme te zijn. Maar het grootendeels academisch gehoor bleef dien avond devotelijk en enthousiast luisteren.)

3° „Waar hebben in 1914 de Regeeringen aan de volksvertegenwoordigers gevraagd of zij tot oorlogvoeren bereid waren ?" (Zoo werden de toehoorders voorgelicht over hetgeen in Aug. '14 geschiedde ! Overigens te vergelijken met 1°)

4° „De rationalisatie is de meest sluwe uiting der ploutocratie. Deze jaagt de volkeren opnieuw tegen elkaar op, om uit een oorlog wederom profijt te halen, niets anders."

5° „België is het prototype van den liberalen Staat en niets anders dan een organisatie van het Fransche imperialisme."

6° „Het (Vlaamsche) Activisme is ten onder gegaan, daar het doordrongen was van liberalisme."

7° „95% der Dinaso-militianen hebben nooit de Rijksgrenzen overschreden ; zij weten niets van den Haag, Amsterdam of Nijmegen. En zelfs zoo strijden zij toch voor Dietschland, voor U, Hollanders." (Een strijd vóór windmolens in terra incognita !)

Wanneer de leider zelf zulk een waarlijk beschamende beginnelingentaal laat hooren, is het duidelijk, dat de eerste „Dinaso"-volgeling nog geboren zou moeten worden, wanneer men in die merkwaardige organisatie naar inzicht en naar waarheid zocht. Het is dan ook duidelijk, dat men er iets anders zoekt.

Het blijve den moralist en den psycholoog overgelaten te onderzoeken, of hier het Fuehrer-princiep domineert, danwel het verlangen naar strenge tucht en militaire discipline, of zelfs een groote behoefte om offervaardigheid en onbaatzuchtigheid te toonen en te beoefenen. In dergelijke behoeften schijnt het „Dinaso" rijkelijk te voorzien. Wellicht hebben wij hier dus een bevestiging

van wat Thierry Maulnier voor eenigen tijd schreef (Act. franç. 18 Jan. '34) :

„Tandis que la révolution marxiste a prétendu s'appuyer sur l'intérêt matériel des hommes et se justifier par lui, les révolutions qui ont écrasé le marxisme en Italie et en Allemagne ont prétendu s'appuyer, non sur l'intérêt, mais sur le désintéressement. En 1922 et en 1933, la révolution qui promet beaucoup aux hommes a été vaincue par la révolution qui exige beaucoup d'eux."

Als dit ook voor ons land van toepassing is, dan mag men het een geluk achten, dat hier organisaties en bewegingen zijn, welke in dezelfde behoeften voorzien, maar niet van zulk bedenkelijk en romantisch allooi zijn als de Dietsche beweging is, en die (zij het vaak op andere wijze dan zij het zelf gelooven) ontegensprekelijk aan nationaal redres medewerken. Dat wij daarbij op de laatste plaats aan de partij van ir. Mussert, daarentegen wel aan andere groepeeringen denken, die met de nat.-socialistische o.i. te vaak op een lijn gesteld worden, moge in het bovenstaande voldoende gebleken zijn.

DIETSCHE HISTORIOGRAPHIE ONDER DE LOUPE

Retrospectief Pessimisme

Tijdens het tweede Keizerrijk publiceerde prof. A. Bertauld, van de juridische faculteit van Caën, een geschrift, waarin hij zijn politieke philosophie der Fransche geschiedenis ontwikkelde. Tevens was het een critiek op de geschiedschrijvers van zijnen tijd, in zooverre zij niet alleen het resultaat der historische ontwikkeling aanvaardden, maar ook de middelen, waarmee de historische machten (om niet in abstracties te spreken: individuen, groepen, volken) dat resultaat bereikt hadden, billijkten en zelfs verheerlijkten omdat zij de sanctie van het succes verkregen hadden. „C'est ainsi qu'un optimisme rétrospectif s'agenouille devant les faits accomplis, en proclamant la nécessité et la légitimité de tout ce qui a réussi." 1) Overvloedig genoeg zijn in de Fransche, zoo goed als in elke andere geschiedenis, de voorbeelden welke hij van deze zienswijze kon geven : de onderwerping der Galliërs door de Romeinen was een weldaad voor de beschaving, de onderwerping der Gallo-Romeinen door de Franken was een nog heilzamer gebeuren, het uitroeien der Albigenzen (le Massacre des Purs, volgens den titel van Jean Rumilly's nieuwste werk over deze episode) was noodzakelijk voor de eenheid van Kerk en staat ; enzoovoort.

Men kan echter ook, uit onvrede met het historisch „gegroeide", van een tegenovergesteld standpunt de geschiedenis beschouwen. Wanneer zonder vooringenomenheid de vijftiende eeuw kan gezien worden èn als het herfsttij der Middeleeuwen èn als de dageraad der Renaissance, dan moet het voor iemand, die gedreven wordt door de diepe overtuiging, dat de gang der historie veroordeeld wordt door haar resultaat, niet moeilijk zijn een ander dan het ons doorgaans bekende licht op de geschiedenis te laten vallen. Daarmede is het retrospectief pessimisme geboren. Niet het historisch „gegroeide", maar het historisch geknotte heeft de aandacht dezer beschouwingswijze ; niet het met succes bekroonde alleen is voor haar mogelijk en wenschelijk — zooals de Rémusat zegt in zijn Politique libérale: „Le fait réel n'est pas toujours le seul possible ; le possible n'est pas le nécessaire ; le nécessaire n'est pas le bon et le juste." Dit pessimisme kan dus anti-fatalistisch worden zoodra het inspireert tot verzet tegen het ten on-rechte bestaande ; het leidt dan tot de, in Nietzsche's zin, critische geschiedschrijving van de „Leidenden und der Befreiung Beduerftigen", wanneer zij getreden zijn uit de onbewustheid hunner kindsheid, die „noch nichts Vergangenes zu verleugnen hat und zwischen den Zaeunen der Vergangenheit und der Zukunft in ueberseliger Blindheit spielt." 2)

Op hare wijze dient deze geschiedschrijving, naar den eisch dien Nietzsche van Goethe overneemt, dient zij het leven. Zij gaat verder dan alleen een accent te verschuiven in de gangbare opvatting der geschiedenis : niet alleen worden feiten, die gemeenlijk in het halfduister werden gelaten, op den voorgrond geschoven, maar zij (en ook de bekende feiten) worden op andere wijze geïnterpreteerd en gewaardeerd dan bij den traditioneelen historicus. Daarom werkt een dergelijke geschiedschrijving niet alleen tendentieus, maar ook vaak verrassend en verfrisschend. De bloei der oeconomische geschiedenis,

1) Philosophie politique de l'Histoire de France (Paris 1861) ch. II.

2) Unzeitgemaesse Betrachtungen II: Vom Nutzen und Nachtheil der Historie fuer das Leben (1873-74)

onder den invloed van het historisch materialisme en de daaruit voortgevloeide politieke agitatie, is er het sprekend bewijs van. Ook zij kan het leven dienen, d.w.z. medewerken aan de verwezenlijking van een door zekere geesten beleden ideaal. Deze zullen zich in hun bezieling niet beperken tot de (origineel geïnterpreteerde) feiten, zij zullen, met hun hooge doel voor oogen, ook tot historische fantasieën hun toevlucht nemen, die stimuleerend op de geestverwanten werken en hun het offer van bloed en leven tot een vreugde maken. De man, die niet gelooft in de superioriteit van zijn natie, zal wellicht heldhaftig sneuvelen op de barricade ter bevrijding van het proletariaat.

Men bestrijdt daarom die fantasieën, welke men het offer van bloed en leven niet waard acht; omdat men niet gelooft in het geluk, dat hun verwezenlijking zou brengen; omdat men gelooft, het leven ánders te moeten dienen. Er is geen nijpender tragedie dan te moeten sterven voor een zaak, waarin men niet gelooft.

„Volksch en Staatsch"

Tegen het einde van 1933 verscheen het eerste nummer van het maandblad Dietbrand, onder leiding van Wies Moens, wiens inleiding in menig opzicht onze sympathie heeft, maar daarnaast een droom in haar program opneemt, waarvoor wij ons bloed niet zouden willen geven: de staatkundige eenheid der „Dietsche Volksgemeenschap, door zuiver-mechanistische staatsgrenzen in drie stukken uiteengerukt". 3) Terloops zij opgemerkt, dat die „Dietsche" streken, welke tot het Duitsche Rijk behooren en waar nog niet zoo lang geleden onze taal de gangbare was, in dit program blijkbaar verwaarloosd worden. Terecht mag men hier spreken van een verwaarloozing, daar immers herhaaldelijk in de Dietsche beweging blijkt, dat de taal (of: de door overmacht verdrongen oorspronkelijke taal) als het voornaamste criterium beschouwd wordt van het behooren tot een bepaalde „volksgemeenschap". Godsdienst, zeden noch karakter kunnen in de Dietsche ideologie als zoodanig gelden. Wordt het z.g. nationale karakter toch te hulp geroepen, als een Deus ex machina wanneer men in het nauw zit (aldus prof. Pollard 4), zoo blijken gewoonlijk willekeur en fantasie den hoofdtoon te voeren. Ons zou dan ook het recht gegund moeten worden uit persoonlijke voorkeur en ervaring politieke consequenties te trekken. Uit Limburgschen stam gesproten hebben wij ons minder vreemdeling gevoeld in Frankrijk dan in Friesland. Maar wij bedanken niettemin voor alle landsverraderlijke rechten.

In hetzelfde nummer van Dietbrand geeft dr. Bruch een verhandeling ten beste, waarvan de geschiedenis der worsteling naar een Dietsche volksgemeenschap en een Dietschen staat het voorwerp is. Een dergelijke worsteling reeds in de vroege Middeleeuwen aannemelijk te willen maken is voorzeker een hachelijke onderneming. De schrijver is dan ook zoo verstandig om, sprekend over het na de Karolingsche deelingen te voorschijn gekomen hertogdom Lotharingen, dit alleen „met wat goeden wil en fantasie" als een Ne-

3) L. c. p. 1.

4) Factors in modern History (new edition, London 1927) p. 12; deze historicus wijst ook op de rol in Engelands politiek en cultureel leven gespeeld door Simon de Montfort, Disraeli, Bentinck, Keppel, Willem III, Romilly, Goschen, Vanbrugh, Panizzi, Rossetti, Rothschild.

Onze Willem III, de koning-stadhouder, werd door zekere Engelsche nationalisten bestreden omdat hij een „Hollander" was; tot zijn verdediging schreef toen Daniel Defoe zijn satire The true-born Englishman (1701), waarin de rashoogmoed der Engelschen met veel snedigheid aan de kaak werd gesteld. Binnen vier jaren waren tienduizenden exemplaren van het geestige geschrift verspreid.

derlandschen staat te beschouwen. 5) Elders is hij echter minder voorzichtig en komt hij met dubieuze of willekeurige beweringen voor den dag, zonder erop te wijzen, dat goede wil en fantasie niet als peter en meter gemist kunnen worden.

Twee door dr. Bruch geponeerde stellingen kan men als de praemissen van zijn betoog beschouwen. Vooreerst : „Wie naar het bloed in de Dietsche volksgemeenschap wortelt, moet ook zijn geest verankeren in verleden en heden van de volksziel." En verder : „Men kan de rassen van Europa verdeelen in cultuurscheppende en cultuurdragende. Als het eerste komt het Noordsche ras slechts in aanmerking, dat overal aanwezig is, waar Arische cultuur opbloeit."

De eerste these heeft ,niettegenstaande den glibberigen term van volksziel (wie definiëert haar, maar vooral: wie omschrijft in een bepaald geval haar inhoud ?), veel aantrekkelijks. Zij lost de nu eenmaal herhaaldelijk te constateeren tegenstelling tusschen geest en bloed op, door die tegenstelling eenvoudig te disqualificeeren als een moreele fout. Voor wie echter moraal (niet : moraliteit) niet een zaak is van bloed maar van geest, zal deze oplossing onaannemelijk en niets zeggend zijn. Er doen zich ook nog andere vragen bij voor. B.v. of de catholieken van een in meerderheid protestantsch volk niet tot de Reformatie moeten overgaan — en omgekeerd ; en of beide partijen niet, wanneer zij maar ver genoeg terug zich gaan verankeren, tot het heidendom moeten bekeeren ? Dat dergelijke consequenties geen hersenschimmen zijn bewijzen zekere onmiskenbare stroomingen in Duitschland den aandachtigen toeschouwer overtuigend. De zending van missionarissen naar vreemde gewesten zou verder een dubbel kwaad zijn : vooreerst kunnen zij zelf niet verankerd blijven in hun volksgemeenschap en vervolgens deracineeren zij de volksziel elders. Het is b.v. heel typeerend, dat dr Bruch zoo uitweidt over het onbelangrijke feit, dat G e r m a a n s c h e zendelingen in de Germaansche landen het Christendom verbreid hebben ; wie een stap verder terug gaat, vraagt dan, door wie die zendelingen gekerstend zijn, en uit het onvermijdelijke antwoord trekken de zeer preciesen in de leer de conclusie ofwel, dat het Christendom radicaal te verwerpen is, ofwel dat Christus van Germaanschen bloede was ! Er is op zulke consequenties van Germaansch zelfgevoel in Duitschland in A r i s t o - 6) te vaak de aandacht gevestigd om ons niet uiterst voorzichtig te maken tegenover de eerste symptomen van dergelijke opvattingen bij andere volken van Germaanschen stam. Een nog veel meer voor de hand liggend gevolg van de geciteerde stelling is de onderdrukking der bestudeering van andere dan de eigen (tendentieus geschifte) cultuur. De aanslagen op de classieke opleiding en het verdwijnen van het Fransch als leervak op de lagere school zijn daarvan ten onzent voorbeelden. Men loopt nu dus minder gevaar, dat de geest zich waagt op andere banen dan die van het bloed. De kennis der eigen taal is er intusschen niet op vooruitgegaan, integendeel. De bastaarden uit het zoo veel „gemakkelijker" Duitsch en Engelsch sluipen dagelijks met succes binnen.

Dit laatste is natuurlijk vooral het geval bij schrijvers uit „Dietschen" of „volkschen" kring, die dus ook in hun taal en spelling bewijzen, hoe weinig hun gelegen is aan het eigen historisch karakter onzer cultuur. De geschriften van Victor Leemans wemelen van germanismen De hoofdredacteur van R o e p i n g schrijft in zijn onlangs verschenen V e r -

---

5) Eigenlijk zegt dit niets, want ons land deelt in Europa met Oostenrijk de eigenaardigheid van een naam, die niet aan een volk of stam ontleend werd, maar zuiver geographisch is. Maar dr Bruch bedoelt wat anders.

6) Men zie b.v. het artikel van Criton: D e D u i t s c h e I s l a m, in A r i s t o -, 4de jaarg. No. 1 (Oct. 1933)

nieuwing van Staatsbestel plompweg fraaïgheden als: „hoogbloei", „natuurvoortkomstig", „hoogfinancie", „eervolgoederen" (als verdietsching van „bona honesta"), „rebellisch"; verder: „waar verhoudingen voorliggen die met een dergelijk dilemna niet zijn te begrijpen"; naast „positief" verrast ons „bazis" met een z; het tegendeel van „organisch" luidt bij dien zelfden auteur „anorgisch", naar analogie van „a posteriori" smeedt hij „a forteriori", met een onregelmatige y brengt hij wat middeleeuwsch coloriet aan in „anarcho-syndykalistisch". Iedere nieuwe publicatie van zijn hand brengt ook nieuwen buit voor een onkruidlezing onzer taal!

Bij dr Bruchs eerste stelling schuilt de moeilijkheid voornamelijk in de interpretatie, maar de tweede is, gelezen in onze eigen taal, ronduit comisch. Men is reeds gewend aan dergelijke apodictische uitspraken over de rassen van Europa in Duitsche geschriften; ten beste gegeven door een landgenoot herwinnen zij al hun oorspronkelijke vis comica.

Er is nauwelijks een tweede gebied van wetenschap te noemen, waarop zoo smakelijk en amusant geliefhebberd is als op dat der rassenkunde. De vaststelling van zoölogische rasverschillen leidt de virtuosen op dit terrein tot de meest fantastische beweringen omtrent de aan verschillende rassen inhaerente geestelijke eigenschappen, hun meer- of minderwaardigheid. Zoo ongeveer moet de Chinees, die zich den duivel wit voorstelt, tegenover ons blanken staan. Met vrucht zouden de bedoelde virtuozen nog eens een oude studie van prof. Steinmetz: Der erbliche Rassen- und Volkscharakter 7) kunnen lezen en vervolgens het onvolprezen werk van Friedrich Hertz: Rasse und Kultur, waarvan in 1925 een nieuwe, vermeerderde uitgave verscheen.

De superioriteit der langhoofden, die in sommige kringen nog wordt aangenomen, komt in een eigenaardig licht te staan, wanneer men denkt aan de breede schedels van Schiller, Kant, Schopenhauer en Leibniz. Evenals dr Bruch noemt de tegenwoordig veel gelezen Günther het alpine ras (hij spreekt van „die ostische Rasse", maar bedoelt hetzelfde) cultureel impotent; toch noemt dezelfde schrijver als voorbeelden van geheel of gedeeltelijk „ostisch" ras: Luther, Balzac, Beethoven, Schubert, Schumann, Helmholtz, Ibsen, Fritz Reuter, Marie v. Ebner-Eschenbach, Justinus Kerner! Verwarring en willekeur, wij herhalen het, zijn op dit terrein en vooral wanneer de Europeesche volken, bij wie de rasvermenging zoo bijzonder sterk is, het voorwerp van „studie" uitmaken, verwarring en willekeur zijn op dit terrein grenzenloos.

Vooral wanneer de Europeesche volken ter sprake komen, maar niet uitsluitend. Dr Bruch zegt b.v., dat negers en hottentotten niet alleen geen cultuurscheppers zijn, maar dat ze zelfs niet in staat zijn de cultuur vast te houden. Anders oordeelen zal degene, die eenigszins op de hoogte is van hetgeen de negers in N. Amerika bereikt hebben in de korte periode sedert de afschaffing der slavernij en niettegenstaande den druk, waaronder zij bleven leven. Lezenswaardig is nog steeds wat Bücher in verband met dit sterke ras in zijn Entstehung der Volkswirtschaft (deel I, p. 81) schreef: „Wenn manche Naturvoelker, seit dem sie mit der europaeischen Kultur Bekanntschaft gemacht haben, zurueckgegangen und einzelne sogar voellig ausgestorben sind, so liegt nach der Ansicht unserer besten Kenner die Ursache hauptsaechlich in dem zersetzenden Einfluss, den unsere Wirtschaftsweise und Technik auf sie ausgeuebt hat. Wir trugen in ihr Kinderdasein die nervoese Unruhe unseres Erwerbslebens, das hastige Jagen nach Gewinn, unsere zerstoerenden Genuesse.... Unsere vollkommenen Werkzeuge nahmen ihnen ploetzlich eine gewaltige Arbeitslast ab; was sie mit ihren Steinbeilen in Monaten bewaeltigt hatten, das leisteten sie mit der eisernen Axt in wenig Stunden,

---

7) In het Vierteljahrsschrift fuer wissenschaftliche Philosophie und Soziologie van 1902, p. 77-126.

und einige Flinten ersetzten in der Wirkung Hunderte von Pfeilen und Bogen. Damit fiel die wohltaetige Spannung hinweg, in der die alte Arbeitsweise Koerper und Geist des Naturmenschen fortgesetzt erhalten hatte, zumal sein Beduerfnisstand auf dem gleichen niederen Niveau verharrte. Und darunter ist er zugrunde gegangen, wie der Schattenpflanze verdorrt, die der jaehen Mittagssonne ausgesetzt wird. Nicht alle Naturvoelker unterliegen so traurigem Geschicke. Ganze Rassen, wie die Negervoelker, haben sich als widerstandsfaehig gegen jene Einfluesse erwiesen."

Gemakkelijk zijn de theorieën der (eigen-)rasverheerlijkers ongetwijfeld wel. Het systeem immers is uiterst eenvoudig. Men gaat uit van de praemisse, dat alleen een bepaald ras cultuurscheppend is ; waar men dan cultuur vindt moét dat ras aan het werk zijn geweest ; waar dat ras geen cultuur of een valsche cultuur produceert is het verbasterd. In casu heeft men dan het woord franskiljon ter beschikking, dat dr Bruch met blijkbaar welbehagen, en ook hierin een gedwee volgeling van overrijnsche nieuwlichters, toepast op Karel den Groote. „Hij wás het", zegt de geleerde schrijver, „de Fransche voorliefde voor hem bewijst het." Van harte wenschen wij dr Bruch geluk met deze pyramidale vondst ! Steunend op analoge redeneeringen zal hij ons met nog menig „bewijs" kunnen verrassen.

De Fransche voorliefde is overigens niet unaniem. In zijn Histoire de France (cours moyen) zegt Calvet op pag. 12 van Charlemagne, dat hij was „un vrai barbare... dévoué à l'Eglise". Dat is heusch niet vriendelijk en voorliefderijk bedoeld. Ook is het waarschijnlijk een kleine moeite om een indrukwekkende verzameling Duitsche getuigenissen van voorliefde voor Karel den Groote te compileeren. De laatste jaren behoort het niet meer tot den Duitschen goeden toon Karel den Groote in zijn traditioneele waarde te laten. 8) Thans wordt Widukind als nationale figuur ten tooneele gebracht. Maar hij heeft voor Rosenberg c.s toch ook zijn inconveniënten : niet alleen liet hij zich ten slotte doopen, maar, mag men de Januari-aflevering van Father Thurstons editie van Butlers Lives of the Saints gelooven, dan heeft hij daarna zelfs dapper tegen zijn volksgenooten meegestreden en werd zijn grafstede langen tijd door de Christenen vereerd als een heiligdom (l. c. p. 104).

Terecht verzet dr Bruch zich tegen „de legende, dat wij cultuur bezitten slechts dank zij Israël". Maar dit neemt niet weg, dat onze godsdienst uit Israël is ; dat ons alphabetisch schrift, die geweldige cultuurfactor na de hiëroglyphen, van semitischen oorsprong blijft ; en dat wij ons even eenvoudige als in zijn soort onovertroffen cijferstelsel aan de Arabieren danken. Dergelijke algemeen bekende feiten kunnen wellicht tot eenige bescheidenheid stemmen. Zij zijn nuttig om te voorkomen, dat de reactie tegen zekere gangbare opvattingen in het andere uiterste overslaat.

---

8) Dit overigens in navolging der Romantiek getuige Herder, die in Karel den boozen genius ziet van het Germanisme. Daarentegen verklaart een ernstig historicus als Johannes Haller in zijn zoo juist verschenen Wesen und Wandel des Papsttums 1ste deel (Stuttgart), dat het denken en doen der Frankische koningen ten eenenmale germaansch was ; door hun optreden en contact met Rome voltrok zich een „Wandel des Papsttums" : „Rom hat wenig, vielleicht nichts dazu getan, es hat die germanische Denkweise zunaechst nicht einmal voll begriffen." De „nordischen" volkeren pas hebben Rome haar doelwit „foermlich aufgenoetigt", d.w.z. dank zij hun revolutionneerend en scheppend geloof den Roomschen bisschop tot een herder der volkeren, tot een religieuze macht van de grootste afmetingen verheven, daar zij alleen het gevoel der volle afhankelijkheid van de bovenaardsche machten bezaten.

Maar deze opvatting, die de kool en de geit spaart, is kwalijk geschikt voor de tegenwoordige demagogische rhetorica.

Dr Bruch vermeldt, dat de Germanen een eigen letterschrift hadden : de runen ; buiten de Oera-Linda-fantasten ziet niemand in deze letterteekens, welke vrijwel uitsluitend dienden om te „tooveren", een oorspronkelijke schepping ; alleen de vraag aan wèlk alphabet dit schrift ontleend is houdt de geleerden verdeeld: aan het Latijnsche, of aan het Grieksche met eenigen Latijnschen invloed, of aan het Venetische. Men zie b.v. Sigmund Feist: The Origin of the Germanic Languages and the Indo-Europeanising of North Europe in Language, Journal of the Linguistic Society of America van Dec. 1932. Dr. F. Adama van Scheltema herinnert er in de Nieuwe Rotterd. Courant (Av. bl. van 20 Maart 1934) aan, dat de monomaan Herman Wirth 9) „uit den overstelpenden voorraad ornamentjes uit den steentijd er een paar op den kop tikt en tot „runenachtige teekens" proclameert, ook al is het ontstaan ervan uit de rechtlijnige versiering van het vaatwerk stap voor stap te volgen. Maar zelfs indien het mogelijk zou zijn, alle runen uit reeds vroeger bestaande teekens af te leiden, moet op het fundamenteele verschil gewezen worden tusschen magische teekens, religieuze symbolen of merkteekens, zooals die reeds volgens Tacitus ter bepaling van het lot werden gebruikt, en de latere runen, die als echte letterteekens klanksymbolen zijn, die slechts door hun samenstelling tot woorden en zinnen beteekenis krijgen."

Dr Jan-Jacques Bruch schildert ons de oude Germanen met enkele pennestreken, die een diep heimwee wakker roepen naar zoo schoon verleden. Zij zijn n.l. een krachtig volk, met groote vereering voor cosmische machten en daaraan uiting gevend in een natuurgodsdienst ; zij zijn onbedorven en diep godsdienstig.... Maar dit beeld is toch eigenlijk weinig karakteristiek en eenigszins eenzijdig. Dat natuurvolken met diep ontzag en met vereering de krachten der natuur beschouwen is een vrij algemeen verschijnsel. Karakteristieker voor de Germanen is dan ook ,dat zij werken als een schande beschouwden en dat zij onderling in een bijna permanenten staat van vijandschap en oorlog verkeerden, welke voor de ontwikkeling der cultuur niet de beste bodem genoemd kan worden.

Wanneer dr Bruch, door te wijzen op den diepen godsdienstzin der oude Germanen, heeft willen suggereeren, dat zij bij uitstek voor het Christendom gepredisponeerd waren, dan vindt hij den grooten kerkhistoricus Heinrich Böhmer niet aan zijne zijde. Deze wijst er b.v. op, dat bij Friezen, Franken en Saksen menschenoffers gebracht werden ; dat de christelijke kerk eeuwen lang tevergeefs getracht heeft den Germaanschen grooten eenig broederlijk gevoel tegenover hun medemenschen van lagere afkomst bij te brengen ; dat de polygamie der grooten door het Christendom noch in Alarik, noch in Theoderik, Karel of Otto den Groote kon overwonnen worden ; dat de christelijke begrippen van zonde, verlossing enz. geen enkel aanknoopingspunt vonden bij de oude Germanen. Böhmer wijst ook op het groteske feit, dat Paulus Diaconus, de geschiedschrijver der Langobarden, van Koning Aripert zegt : „Hij was een vroom man, een vriend der gerechtigheid en gaf rijkelijk aalmoezen", terwijl hij te voren van denzelfden koning heeft verteld, dat hij den jongen Liutpert in het bad verdronk, Sigiprand de oogen liet uitsteken, de bloedverwanten van Ansprand vermoordde en diens vrouw en dochter neus en ooren liet afsnijden. Het is misschien toch wat al te gemakkelijk een en ander te verklaren met de verzekering, dat Aripert een franskiljon moet geweest zijn.

Het voorbeeld van Aripert is een uit honderden dergelijke gevallen van matelooze wreedheid en ontrouw, die men zoo noodig kan nalezen in de zeker niet zonder nationaal enthousiasme geschreven Urgeschichte der germanischen und romanischen Voelker (4 deelen, 1881-1889) van Felix Dahn. Chamberlain (en deels

9) Zie over hem het artikel van Criton in Aristo- van Dec. 1931

ook Lamprecht) schrijven deze gruweldaden bij het eerste optreden der Germanen in de geschiedenis gaarne toe aan de beginnende vermenging van de Germanen met andere rassen of aan den invloed van den Romeinschen provincialen adel. Hiertegenover merkt Hertz op (l.c. p. 355) primo, dat de toestanden buiten den kring der Romeinsche cultuur, bij Angelsaksen en Scandinaviërs, even verbijsterend waren; secundo, dat juist bij de Germanen, die het gemakkelijkst tot vermenging kwamen, n.l. de Oost-Goten en de Langobarden, de toestanden nog het gunstigst waren, hoewel hun gebied den poel der zonden, Rome, en het „chaotische" Italië omvatte; de geschiedenis der Oost-Goten is het lichtpunt der Germaansche oudheid ; tertio, dat de ergste dingen gebeurden bij de West-Goten en Franken, die zich het minst met andere rassen vermengden.

Ook van de veelgeprezen „germanische Treue" blijft als raskenmerk weinig over ; wanneer de bekende cultuurhistoricus Georg Steinhausen constateert : „Treu im Sinne von zuverlaessig aus sittlichem Pflichtgefuehl waren die Germanen nicht, viel eher eine gens perfida, der es auf den Bruch von Vertraegen nicht ankam" (Geschichte der deutschen Kultur, 1904, p. 14), dan stelt de geschiedenis tientallen feiten ter beschikking om deze stelling te staven. Het primitief formalistisch karakter der Germaansche trouw blijkt aardig uit de Sigurdsaga: de vorsten Gunnar en Hoegni willen Sigurd vermoorden ; maar zij hebben bloedbroederschap met hem gezworen en daarom plegen zij den moord niet zelf, maar zetten hun broer, die niet gezworen heeft, ertoe aan! De schoone trouw der „Gefolgschaften" is geen Germaansch kenmerk ; men vindt haar door Caesar ook vermeld van den Iberischen stam der Aquitaniërs en van de Galliërs en talrijk zijn dergelijke voorbeelden ook bij Kaffers, Chineezen en Japanners. Op den eerepalm der soldenierstrouw kunnen ook verschillende volken aanspraak maken. Zoo vindt men in de eeuwen vóór de Verlossing in bijna alle legers Joodsche lansknechten, die om hun trouw vaak de gewichtigste posten kregen ; zoo is in de nieuwe geschiedenis de trouw der Zwitsers spreekwoordelijk geworden : daar zij grootendeels tot het alpine type behooren kan men hen anthropologisch niet tot de Germanen rekenen.

Voor de Germaansche trouw in onze dagen raadplege men de pers. Treffend is de delicate wijze, waarop de vrienden van gisteren vandaag over elkaar oordeelen. (Schleicher — Fränzchen v. Papen; Hitler — Roehm ; Gemeenschap — Nieuwe Gemeenschap!)

De belangstelling, door Karel den Groote voor de Duitsche taal getoond (onder zijn bewind vindt men het eerst in de bronnen het woord theotiscus, dat wij kennen als „duitsch" en als „dietsch"), vermeldt dr. Bruch niet ; het is bekend genoeg uit Eginhards Vita. Maar toen Karel dat deed, was hij geen franskiljon. Weer wel, toen hij het Christendom op zeer onchristelijke wijze voor zijn geweldpolitiek gebruikte, zooals dr Bruch zegt. Ergo bestond ook de Duitsche Orde, die in Lithauen, Koerland, Lijfland, Estland en Oost-Pruissen huis hield, uit franskiljons. De methode is onfeilbaar .

Van Karel den Groote weten wij, dat hij aan zijn hof geleerden en dichters van velerlei stam vereenigde: den Gotischen dichter Theodulf, de Ieren Dungal en Clemens, den grammaticus Petrus van Pisa, den Langobard Paulus Diaconus en den beroemden Angelsaks Alcuin ; dat hij de oude Duitsche heldenliederen verzamelde, een schets ontwierp van de grammatica der volkstaal, aan de maanden inheemsche namen gaf (zooals Hornung, Brachmonat), welke men nog op Duitsche boerenkalenders vindt ; dat hij op den Rijksdag van 802 in Aken bevel gaf, de rechtsregels der verschillende stammen in schrift vast te leggen („omnium nationum quae sub eius dominatu erant iura quae scripta non erant describere ac litteris mandari fecit" zegt Eginhard). Verrassend is het aantal heilzame besluiten (z.g. capitularia), dat hij uitvaardigde over allerlei zaken : de rechters moeten niet naar willekeur oordeelen, de Kerk mag van de excommunicatie slechts een spaarzaam en rechtvaardig gebruik maken, roof en moord dienen streng gestraft te worden, de heelkunde moet beoefend worden enz. Zelfs vinden wij, dat hij maximum-prijzen vaststelt ter bescherming der consumenten ; hij is ook de eerste, die den rijken een belasting

oplegt ten gunste der armen. De vele bewaard gebleven instructies voor de missi dominici bewijzen eveneens „wie umsichtig und energisch Kaiser Karl bestrebt war, Willkuer zu unterdruecken, Haerten zu mildern, Notstaende zu beseitigen" (Prof. Kirn in de Propyläeën-Weltgeschichte, III p. 119; dit om geen Fransche voorliefde te citeeren!)

Als den laatsten bloei van het Germaansche gemeenschapsleven met zijn oorspronkelijk „Gemeineigentum" van den bodem, ziet dr Bruch de ontwikkeling der gilden : „hun naam is Germaansch, dus het schijnt ongeraden om den oorsprong op Romaanschen bodem te willen zien." Het argument is niet sterk, maar wij kunnen ons voorstellen, dat dr Bruch zijn lezers niet heeft willen vermoeien met een overzicht van de argumenten in de zeer omvangrijke litteratuur over dit onderwerp. Als een waarschuwing tegen de neiging om nuttige scheppingen in het maatschappelijk leven direct te zien als uitingen van een bepaald superieur raskenmerk citeeren wij toch even twee Duitsche geleerden. Prof. Kötzschke zegt n.a.v. de organisatie der Middeleeuwsche handwerkers: „Es ist gar nicht unwahrscheinlich, dass in Italien (Rom, Ravenna) und auf ehemals pronvinzialroemischen Gebiet alte Verbaende (collegia) die Zeiten der Voelkerwanderung ueberdauert haben, wie dies sichtlich in Byzanz der Fall gewesen ist. Jedenfalls gab es solche von ganz aehnlicher Art in fruehmittelalterlicher Zeit (scholae)... In den romanischen Laendern, selbst am Rhein, wo das Handwerk seit spaetroemischer Zeit fortbestanden hat, sind Nachwirkungen des roemischen Verbandswesens durchaus nicht unwarscheinlich, wenn sie auch urkundlich nur hoechst selten erkennbar sind." 10) Prof. Häpke wijst op een algemeener kant in het probleem van het ontstaan der gilden, wanneer hij zegt, dat het de vraag is, „ob man von einem urspruenglichen Trieb zum Zusammenschluss und von germanischer Neigung zu genossenschaftlicher Regelung gemeinsamer Aufgaben sprechen soll, oder ob man vornehmlich den besonderen beruflichen Bedingungen von Haendlern, und Handwerkern mehr Einfluss in dieser Richtung zuschreiben will. Zogen doch Kaufleute durchweg in Scharen bewaffnet ihrem Ziel entgegen, und zwar nicht nur der groesserer Sicherheit halber, sondern weil die Markttermine sie regelmaessig in groesserer Anzahl zum Messorte fuehrten, und weil ihre Schiffe gemeinsam guenstigen Wind abwarten mussten." 11)

Maar er is nog meer. In de voorrede van zijn groote Geschichte der wirtschaftlichen Entwickelung Englands schreef de grijze Lujo Brentano — en het is de vrucht van een leven van studie — : „Ich fand, dass das Individuum..... nicht am Anfang, sondern am Ende der bisherigen Entwicklung stehe." 12) Toegepast op het probleem, dat ons hier bezig houdt, wil dit zeggen : het gemeenschapsleven is een algemeen verschijnsel in bepaalde (misschien zou men kunnen zeggen: in de beste) perioden van een volksbestaan; het is m.a.w. geen voor een bepaald ras kenmerkende trek. 13) Het agrarisch communisme, hetwelk men vroeger algemeen als typeerend

---

10) Allgemeine Wirtschaftsgeschichte des Mittelalters (Jena 1924) p. 283-284 en 585

12) Wirtschaftsgeschichte (Leipzig 1922) p. 33

12) Band I (Jena 1927) p. III

13) De oeconomische geschiedenis is beoefend zoowel door professioneele staathuishoudkundigen als historici; de eersten, vooral wanneer zij op het standpunt van het historisch materialisme stonden, vervielen licht tot algemeene constructies, „Stufentheorien" e.d., waar de vakhistorici wantrouwend tegenover stonden en waarop zij vaak gegronde critiek uitoefenden. Justi noemde de formules der vergelijkende methode eens met fijne ironie voornamelijk bruikbaar „zur uebersichtlichen Gruppierung der Tatsachen und zur Erfindung passender Ueberschriften". Bekend is Belows studie over Das kurze Leben einer viel genannten Theorie (ueber die Lehre vom Ureigentum),

voor de Germaansche oudheid beschouwde, heeft bestaan bij de Azteken en bestaat nog op Bali. Vooral door de onderzoekingen van Alfons Dopsch wordt het thans echter voor den Germaanschen tijd sterk in twijfel getrokken. Samenwerking, vooral in natuurlijke gemeenschappen (van bloedverwantschap, zeden enz.), is evenmin een prerogatief van zekere rassen. Bij primitieve volken en telkens wanneer individuen voor een taak staan, welke alleen door gemeenschaplijke krachtsinspanning te vervullen is, vinden wij haar. 14) In onzen tijd b.v. bloeit zij onverminderd bij de Papoea's. Zouden wij haar daarom moeten verwerpen? Zouden wij er minder voor moeten voelen, wanneer een geleerde uitmaakt, dat zij bij de Germanen lang niet in die mate heerschte als men aanvankelijk dacht? Wij dènken er niet aan. Maar het is de vraag wat zij moeten antwoorden, die zich steeds beroepen op bloed en ras.

Dat dit al in 'n betoog van zes bladzijden tot deraillementen moet leiden bewijst dr. Bruch, door ons eerst te vermanen: „Het is heel verkeerd, wanneer de franskiljon Charlemagne als „onze" keizer beschouwd wordt, en de Friesche koning Radboud als een soort vreemdeling" ; en iets verder te betoogen: „De staatsvormende kracht der oude stammen was gewelddadig gebroken, maar het stambewustzijn stierf niet. Heel goed is men zich bewust te behooren tot het Dietsche of tot het Friesche volk. Maerlant komt uit Damme en woont later bij den Briel, alles in zijn eigen vaderland; de Friezen zijn voor hem een vreemd volk." Maar Radboud is géén vreemdeling! Enfin, het is nu in ieder geval tijd, dat de Friezen hun vrijheid herwinnen en het Dietsche juk, waaronder zij niet eens altijd en overal hun eigen taal mogen spreken, afwerpen. Wij zeiden immers al, dat wij ons weinig thuis voelden in Friesland — en de historische ontwikkeling telt immers daar tegenover niet mede!

De consequenties van het politieke denken onzer tuimelzieke Rousseauculi voert tot den chaos.

S. Verrel

Voor het Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen schreef een geestverwant van dr. Bruch ,of wellicht zijn alter ego 15), een brochure onder den titel: E c h t e n N a m a a k : D i n a s o e n F a s c i s t e r i j. Het is een levendig geschreven vlugschrift, vooral lezenswaardig voor degenen, die zich afvragen, waarom de Nederlandsche herstelbeweging zoo vaak gesplitst werd in elkaar

---

herdrukt in zijn P r o b l e m e d e r W i r t s c h a f t s g e s c h i c h t e (Tuebingen 1920). Maar men krijgt toch wel den indruk, dat de overigens heilzame reactie der vakhistorici tegen de vergelijkende methode soms te ver gaat. Positiever zouden wij slechts kunnen spreken na een grondiger bestudeering dezer quaestie, dan die wij ons tot nu toe konden veroorloven; het boeiende werk van prof. Herbert Schack: W i r t s c h a f t s f o r m e n (Jena 1927) heeft onzen indruk in dezen niet weinig versterkt.

14) De oorlog is een der voornaamste hier bedoelde krachtsinspanningen; tusschen de Germaansche stammen heerschte hij vrijwel chronisch. Kötzschke houdt dit goed in het oog, wanneer hij zegt (l. c. p. 69): „Von wirklichem Agrarkommunismus volksmaessiger oder markgenossenschaftlicher Verbaende ist bei dem ersten Auftreten germanischer Staemme kaum zu sprechen, eher von einem in der Kriegsordnung begruendeten Staatssozialismus naturalwirtschaftlicher Art, wenn man ein juengst gepraegtes Schlagwort auf jenen Zustand vergleichsweise anwenden will." Welke mogelijkheden zich bij den Germaanschen expansiedrang verwezenlijkten zet dezelfde onderzoeker, na vermelding der feiten, aldus uiteen (ibid. p. 65): „Es war Waehrung also der aelteren Siedelungsverhaeltnisse moeglich, aber auch voellig neue Einrichtung in speergewonnenem Lande nach den Gewohnheiten des siegreichen, die Landnahme bewirkenden Stammes, entweder gaenzliche Vernichtung und Verjagung der vorher siedelnden Bevoelkerung oder Herabdrueckung zu einer Art von politischer oder sozialer Hoerigkeit." Het woord franskiljon doemt hier weer in al zijn majesteitelijke bruikbaarheid op! Denn eben wo Begriffe fehlen.....

15) Een verrel is een breuk, in het Duitsch: Bruch.

bestrijdende groepjes en partijtjes. Hier is blijkbaar iemand aan het woord, die heel wat achter de schermen heeft gekeken en zoo werd zijn met humor gekruide verhaal een mooi (wij kunnen er aan toevoegen: en betrouwbaar) stukje geschiedenis van een beweging, die telkens weer door ijdele en zelfzuchtige intriganten op dood spoor kwam.

Waar de heer Verrel echter vaart in het zog van dr Bruch vertoont hij vreemde capriolen. Hij betoogt, dat het volk thans wordt dienstbaar gemaakt aan het Belgisch-Fransch imperialisme. Men zou bijna wenschen, dat de heer Verrel in 1914 zijn land had moeten verdedigen tegen de aggressie der Duitsche stamboeders, volgens het aanvankelijke plan van den Duitschen generalen staf. Misschien zou hij dan billijker oordeelen over de defensie-politiek onzer Zuidelijke buren. Ook keert hij zich tegen het gebruik van den naam „fascisme" voor de Nederlandsche herstelbeweging. „Een ezel begrijpt, dat noch symbool, noch naam voor een ander land (dan Italië) bruikbaar zijn." Goed, maar wie géén ezel is zal niets ongewoons of afkeurenswaardigs vinden in het feit, dat een beweging, die parallel loopt met verwante bewegingen in het buitenland, den naam overneemt, die elders het eerst de glorie droeg van offers en zegepraal. Zeker past daarop geen critiek van een zijde, die haar program samenvat in drie woorden, waarvan twee zoo min Dietsch als Germaansch zijn.

Over de splitsing der Nederlanden door den Tachtigjarigen oorlog lezen wij in Verrels brochure: „In onzen strijd tegen Spanje strijden de volkschen en staatschen naast elkaar. Tenslotte tegen elkaar. De eerste waren de soldaten, de leiders werden door de laatsten geleverd. En daardoor is het gekomen, dat een Nederlandsche staat ontstond, die één derde deel van het Dietsche volk van zich afstiet." De godsdienstige tegenstelling heeft dus geen rol gespeeld? Het treft ongelukkig voor den heer Verrel, dat ongeveer gelijktijdig met het verschijnen zijner brochure prof. Geyl in Nijhoffs Bijdragen, sprekend over godsdienst en nationaliteitsgevoel in de Nederlanden ten tijde van Frederik Hendrik, tot de conclusie kwam: in Noord en Zuid voelde men wel voor een hereeniging en had men wel het bewustzijn bij elkaar te behooren, maar met zeer verschillende bedoeling: hier wilde men alle Nederlanden gereformeerd, ginds catholiek.

Nu kan men zeggen, dat dit verschil in onzen tijd geen overwegend bezwaar meer zou vormen. Maar daar staat tegenover, dat het vroeger bestaande gevoel van bij elkaar te behooren thans, na eeuwen van gescheiden bestaan en gescheiden lotgevallen en gedifferentiëerde historische herinneringen (de wereldoorlog b.v. beteekende voor België nog iets meer dan onze eenheidsworst, levensmiddelenbonnetjes en papieren „turven"), na eeuwen ook van kneveling door het Noorden (men ga de geschiedenis der verhouding van Noord- en Zuid-Nederland tijdens onze Republiek maar eens na), na een, voor honderd jaar, weldra mislukt experiment van samenleven, men kan zeggen, dat na al deze ervaringen het saamhoorigheidsgevoel verschrompeld is — hetgeen practisch ook telkens blijkt .

In Het Rampjaar 1830 schrijft Knuvelder, klakkeloos als gewoonlijk, dat het Vereenigd Koninkrijk in 1830 al „een goed eind op weg was.... te geraken tot die volledige versmelting der beide delen, welke de mogendheden voor oogen hebben gehad" (p. 6-7). Men leze wat hiervan te denken is („dit is stellig onjuist" enz.) in het degelijke referaat, door prof. Goslinga verdedigd tijdens de wetenschappelijke samenkomst der Vrije Universiteit op 6 Juli 1932 en in druk verschenen onder den titel: De Belgische Opstand van „Dietsche" zijde verklaard (verkrijgbaar aan het Bureel der Vrije Universiteit, Keizersgracht 166, Amsterdam). Het is een zeer lezenswaardige studie, ook in verband met de positie van Oranje en met de beteekenis ook nu nog door de gereformeerden gehecht aan het verschil van godsdienst.

Op drie gronden kunnen wij niet meegaan met het ideaal van den eenen Dietschen staat.

Vooreerst, omdat het verleden ons geenszins eenig vertrouwen kan geven, dat de verwezenlijking van dien droom zoo schoon zal zijn als men ons wil doen gelooven; integendeel. In Dietbrand vonden wij ook een citaat uit Spengler. Het zij ons in dit verband vergund uit zijn laatste werk dit ernstige woord aan te halen: „Der Bruderhass ist unter Menschen immer staerker gewesen als der Hass gegen Fremde, und gerade er kann aus kleinen Anlaessen ploetzlich zu einer Leidenschaft wachsen, die kein Zurueck mehr gestattet." 16)

Vervolgens, omdat de samenleving te lang verbroken is geweest en het saamhoorigheidsgevoel daardoor vrijwel verdwenen is. De energie, gewijd aan zijn herrijzenis, moet op andere wijze vruchtbaarder voor het heil des volks kunnen werken.

Ten slotte zou het bereiken van het gestelde doel, hetwelk o.a. de verbreking der Belgische staatsgrenzen veronderstelt, een dergelijke revolutie beteekenen in de politieke constellatie van Europa (om te zwijgen van den plicht der loyaliteit tegenover de roemrijke Belgische dynastie), dat een oorlog het onvermijdelijk gevolg zou zijn. Zoo hoog is het doel niet, dat daarvoor deze verschriklijkste geesel der volken op den koop toe genomen mag worden. Alleen waar de rechten van God en godsdienst verkracht worden mag men niet aarzelen. Of waar een volk gefnuikt en uitgehongerd wordt gelijk weleer de Ieren. Maar daar lijkt het in Vlaanderen niet op. En daarom blijft hier van kracht het woord der Evangeliën: dat men den Keizer moet geven wat des Keizers is.

---

16) Jahre der Entscheidung I (Muenchen 1933) p. 56.